

42951.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
GRAFİK ANASANAT DALI

BURSA DİNİ MİMARİ YAPILARINDA GÖRÜLEN
TAŞ-TUĞLA-KALEM İŞİ-AHŞAP-ÇİNİ VE
MADEN SÜSLEME ÇEŞİTLERİNİN
İNCELENMESİ
FOTOGRAFLARLA BELGELENMESİ

ALPER BİLSEL
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF.DR.REHA GÜNAY.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

BURSA 1995

ÖNSÖZ

Üzerinde iki yıldır çalıştığım "Bursa Osmanlı Dini Mimari Yapılarında Görülen Süsleme Çeşitleri" konulu yüksek lisans tezimin genel amacı, süsleme çeşitlerinin incelenerek siyah beyaz fotoğrafla belgelenmesi idi. Öncelikle süsleme çeşitlerinin yapılar üzerinde tespiti yapıldı. Bunun için süsleme örnekleri ve gerekli kısımları video kamera ile tespit edildi. Bu tespitler sayesinde süsleme çeşitleri ve alt başlıkları oluşturuldu. Bunların fotoğraf çekim planı hazırlandı. Amaca uygun çekim ve baskı tekniğinde yöntem araştırmaları yapıldı.

Söz konusu tezimin baştan sona her yönüyle yakından ilgilenen, değerli hocam Prof.Dr. Reha GÜNAY'a müteşekkir olduğumu belirtmeliyim.

Tezimin metin aşamasını oluştururken ve düzeltmelerinde yardımcı olan yakın ilgisini benden esirgemeyen Prof.Dr. Zeren TANINDI hocama da müteşekkirim.

Süsleme örneklerini video kamera ile çekerek inceleme aşamasında yardımlarını esirgemeyen dostum Sanat Tarihçisi Özkan EROĞLU'na ve tezimin bilgisayarla yazım işini severek üstlenen ve halen de yazıyor olan kardeşim Tülay KAMIŞ'a teşekkür ederim.

Ve her konuda benden yardımlarını esirgemeyen isimlerini teker teker sayamıyacağım Grafik Anasanat Dalı mesai arkadaşlarıma teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖNSÖZ

I. GİRİŞ

II. BURSA OSMANLI DİNİ MİMARİ YAPILARINDA GÖRÜLEN SÜSLEME ÇEŞİTLERİ

A. Yontma - Oyma Taş	2
A1. Oyma Taş şebeke	4
A2. Renkli geçme Kemerler	5
A3. Yontma Taş Niş , Mihrabiye ve Pabuçluklar	6
A4. Devşirme Sütun ve Sütunçeler	8
A5. Kemer Yastığı örnekleri	11
A6. Bordür ve pencere alınlıkları	14
A7. Yontma Taş Panolar	16
B. Mukarnas	49
B1. Portal ve Nişlerde mukarnas	50
B2. İç mekanda mukarnas	52
C. Tuğla	69
C1. Kirpi saçak	70
C2. Tuğla dizilişli kemer , kör pencere ve pencere alınlığı	72
D. Tuğla - Taş	80
D1. Almaşık duvar	81
D2. Rozetler	82
D3. Pencere ve kemer alınlığı	84
D4. Şerefe altı ve kaideleri	86

F. Tek Renk ve Yıldız Bezemeli Çiniler	101
F1. Tek renkli çini	102
F2. Altın yıldız bezemeli çini	106
G. Renkli Sır Tekniğinde Çini	119
G1. Renkli sırlı kabartma yüzeyli çini	120
G2. Sıraltı tekniğinde tek renkli ve çok renkli çini	125
H. Kalemışı	143
H1. Tavan yüzeyinde görülen örnekler	144
H2. İç mekan duvarlarında görülen örnekler	146
I. Ahşap	168
I1. Kündekari teknikli ahşap uygulama	169
I2. Oyma ve kündekari ahşap uygulama	170
I3. Karışık (Oyma, kakma, kabartma, boyama) teknikli ahşap uygulama	172
K. Maden	183
K1. Kapı tokmak, kuşak ve halka elemanları	184
K2. Pencere parmaklıkları	185
L. Alçı	188
L1. Malakari teknikli örnekler	189
L2. Alçı pencere	190
III. SONUÇ	195
IV. ÇİZİM LİSTESİ	197
A. Kronolojik Tablo	
B. Bursa Haritası	
V. BİBLİYOGRAFYA	200

I-GİRİŞ

Tarih boyunca yaşamış birçok uygarlığın izlerini taşıyan günümüz Bursası'nda, Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde (1300-1453) görülen süsleme sanatı örneklerinin pek çoğunu görmek mümkündür. Yapılar üzerinde görülen örneklerin geçmişte birçok defa onarım görerek günümüze kadar geldiği bilinmektedir. Bu yapılarda uygulanan süsleme teknikleri incelendiğinde, yapılarda kullanılan malzeme yönüyle yörenin eski mirasından yararlandığı ve sanat geleneğinden alıntılar olduğu da gözlenmektedir.

Erken dönem mimari süslemeler taş, tuğla, taş-tuğla almaşık, çini, kalemşi, ahşap, maden ve alçı tekniklerinde karşımıza çıkmakta hatta bunlar kendi içlerinde maddeler halinde alt başlıkları olarak çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca bunların yapılarda uygulama yerleri de çok değişik olmaktadır. İşte bu kadar çeşitli süsleme tekniklerini ve bu tekniklerde süslenmiş elemanları tanıtmak bu çalışmanın konusu olmuştur. Böylece ortaya çıkan zengin birikim, süsleme konusunda araştırma yapan kişilere sunulmaktadır.

Çalışma yöntemi olarak siyah beyaz fotoğraf tekniği seçilmiştir. Çünkü doğal ışık altındaki yapıların iç ve dış görüntüleri çok değişken ışık ve renk normlarını taşımaktadır. Bu normların çözümünde siyah beyaz fotoğraf tekniği bize bazı olanaklar sağlamaktadır. Bu olanakların başında banyo tekniği ile kontrast kontrolü, baskı tekniğinde uygulanabilecek perspektif kontrolü sayılabilir.

A - YONTMA/OYMA TAŞ SÜSLEME

Erken Devir Osmanlı Mimarisinde taş, yapının fonksiyonuna uygun olarak kullanılan temel yapı malzemesidir. Çevrenin mirasından kalan örneklerde yapı malzemesi olarak taşın kullanılmış olduğunu gören, bu malzemeyi kullanırken taşın yapıdaki kullanım alanına uygun değişik süsleme teknikleri geliştirerek uygulamıştır. Yapılar üzerinde görülen bu teknikler, Yontma/ Oyma tekniğinde yapılmış portaller, şebekeler, kemeryastıkları, pençere alınlıkları ve bordürler, sütun, sütun ayakları ve başlıkları, niş- mihrabiye ve pabuçlukları ile mukarnaslardan oluşmaktadır. Ayrıca taş yüzeyler üzerinde bezeme anlamında öğelere rastlanmıştır. Bunların dışında Yontma Oyma tekniğinde yapılmış renkli taş geçmeli kemerlerle de karşılaşmıştır. Birkaç örnek de kemer yüzeyi üzerinde oyma bezemeler görülmektedir. Yukarıda sayılan bu örneklerin birçoğunun uygulandığı yapıların başında, Hüdavendigâr Camii, Yıldırım Camii ve Yeşil Camii gelir. Oyma Taş Şebeke örneği, Hüdavendigâr Camiinin alt ve üst kat revak korkuluklarında, Yeşil Camiinin de üst kat balkonlarında görülmektedir. Bu yapıların her ikisinin iç mekanlarında da şebeke örnekleri bulunmaktadır. Renkli geçme kemer örnekleri içinde Orhan Camii önemli bir örnektir. Yapının giriş kapı kemeri, Yeşil Camii, İbni Bezzaz Camii, Nalbantoğlu Camii giriş kapı kemerleri de diğer örnekler olarak sıralanabilir.

Yontma/ Oyma Taş tekniğinde yapılan diğer uygulama da niş, mihrabiye ve pabuçluklardır. Selattin Camiileri olarak bilinen Bursa yapılarının hepsinde bu örneklere rastlanılmıştır. Niş ve Mihrabiye örneklerinin içinde en iyi uygulamaların Yeşil Camiinde olduğu söylenebilir. Ayrıca Muradiye Türbelerinde de ilginç uygulamalar bulunmaktadır. Cem Sultan Türbesinin içindeki Pabuçluk örneğini sayabiliriz.

Erken Osmanlı dini mimari yapılarında devşirme örneklerine sıkça rastlayabiliriz. Bu tarzda uygulamalar, sütun ayakları ve başlıklarında görülür. Uygulamaların görüldüğü yapıların başında, Ali Paşa Camii, Hüdavendigâr Camii, Yeşil Medrese ve Muradiye Şehzade Mahmut Türbesi gelmektedir.

Bursa yapılarında kemer ve kemer yastığı örneğindeki uygulamalar,

mimaride" Bursa Kemerî " adıyla kaynaklara geçmiştir. Bu deyimîin ifade edildiği örneklere Hüdavendigâr Camii, Orhan Camii, Yeşil Camii, Muradiye Camii ve Yıldırım Camiinde rastlanılmaktadır. Bu uygulamaların özellikle kemer yastığı detaylarında görülen taş işçiliği ilginçtir.

Pencere alınlıklarında Oyma / Yontma Teknikle yapılmış olan süslemenin örneklerine Yeşil Camii ve Yıldırım Camiinde rastlanılmıştır. Her iki yapının pencerelerini çevreleyen bordür süslemesi benzerlik gösterir. Yeşil Camiinin pencere alınlıklarında görülen taş işçiliği, Yıldırım Camiinin pencere alınlıklarına göre daha gösterişlidir. Yıldırım Camiinin pencere alınlıkları, sade birer yüzey olarak bırakılmıştır. Yapımı, Yıldırım Camiinin yapıldığı tarihlere rastlayan Ulu Camiinin kuzey cephesindeki pencerelerinden birinde görülen düğümlü kemer dokusu, taş işçiliğinin farklı bir uygulama örneği. Yontma Taş panoların en iyi örnekleri yine Yeşil ve Yıldırım Camiilerinde görülür. Yeşil Camiinin pencere hücre tavanlarından birindeki tavan süslemesi ile Yıldırım Camiindeki giriş kapısının iç mekan tavan süslemesi aynı geometrik motifin kullanılmasıyla da benzerlik gösteren ilginç birer örnektir.

A.1 OYMA TAŞ ŞEBEKE

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii (1363)

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephede Şebeke

FOTOGRAFI NO : A.1.1

YAPININ ADI : Nalbantoğlu Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe

FOTOGRAFI NO : A.1.2

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe üst kat korkuluğu

FOTOGRAFI NO : A.1.3

YAPININ ADI : İbni Bezzaz Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe

FOTOGRAFI NO : A.1.4

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe Tak Kapısı

FOTOGRAFI NO : A.1.5

A.2 RENKLİ TAŞ GEÇME KEMERLER

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe tak kapı kemeri

FOTOGRAFI NO : A.2.1

YAPININ ADI : Nalbantoğlu Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephede tak kapı kemeri

FOTOGRAFI NO : A.2.2

YAPININ ADI : Şirin Hatun Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephede kapı kemeri

FOTOGRAFI NO : A.2.3

A.3 YONTMA TAŞ NIŞ, MİHRABIYE VE PABUÇLUKLAR

YAPININ ADI : Yıldırım Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe revak tavanı genelgörünüm

FOTOGRAFI NO : A.3.1

YAPININ ADI : Yıldırım Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephede girişin sağ yanındaki niş ve pabuçluk

FOTOGRAFI NO : A.3.2

YAPININ ADI : Yıldırım Camii

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sağ yanında mihrabiye

FOTOGRAFI NO : A.3.3

YAPININ ADI : Yıldırım Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephede revak nişi

FOTOGRAFI NO : A.3.4

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe Tak kapısı sol yan mihrabiye ve pabuçluk

FOTOGRAFI NO : A.3.5

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Tak kapısı sağ yanından detay
FOTOGRAFI NO : A.3.6

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephede mihrabiye
FOTOGRAFI NO : A.3.7

YAPININ ADI : Hamzabey Camii
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sol yanında niş
FOTOGRAFI NO : A.3.8

YAPININ ADI : Şehzade Mustafa Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan batı yönünde kitaplık
FOTOGRAFI NO : A.3.9

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : İç mekanda pabuçluk
FOTOGRAFI NO : A.3.10

A.4 YONTMA TAŞ DEVŞİRME SÜTUN VE SÜTUN BAŞLIKLARI

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe sütun başlıkları
FOTOĞRAF NO : A.4.1

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Portal genel görünüm
FOTOĞRAF NO : A.4.2

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Portal sağ yan sütun başlığı
FOTOĞRAF NO : A.4.3

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Portal sağ yan sütun altlığı
FOTOĞRAF NO : A.4.4

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Portal sağ yan sütun detayı
FOTOĞRAF NO : A.4.5

YAPININ ADI : Yıldırım Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sağ yan sütun başlığı
FOTOGRAFI NO : A.4.6

YAPININ ADI : Yeşil Türbe
YAPIDAKİ YERİ : Avlu içi batı yan sütun başlığı
FOTOGRAFI NO : A.4.7

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Giriş sol yan sütun başlıkları
FOTOGRAFI NO : A.4.8

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Giriş sağ yan sütun başlıkları
FOTOGRAFI NO : A.4.9

YAPININ ADI : Sultan Murat II Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan güney cephe kubbe taşıyıcı sütun başlığı
FOTOGRAFI NO : A.4.10

YAPININ ADI : Sultan Murat II Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kubbe sütun ayağı

FOTOGRAFI NO : A.4.11

YAPININ ADI : Sultan Murat II Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kuzey cephe taşıyıcı sütun başlığı

FOTOGRAFI NO : A.4.12

YAPININ ADI : Sultan Murat II Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kuzey cephe taşıyıcı sütun altlığı

FOTOGRAFI NO : A.4.13

YAPININ ADI : Yıldırım Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Mihrap sağ yan sütunçesi

FOTOGRAFI NO : A.4.14

A.5 YONTMA TAŞ KEMER YASTIĞI

YAPININ ADI : Hamzabey Camii
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesi eyvan kemer yastığı
FOTOGRAFI NO : A.5.1

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kubbe kemerleri genel görünüm
FOTOGRAFI NO : A.5.2

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kubbe kemer yastığı detayı
FOTOGRAFI NO : A.5.3

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : Üst kat kuzey cephe revak kemer yastığı
FOTOGRAFI NO : A.5.4

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kemer yastığı detayı
FOTOGRAFI NO : A.5.5

YAPININ ADI : II . Mahmut Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe giriş eyvanı genel görünüm
FOTOGRAFI NO : A.5.6

YAPININ ADI : II. Mahmut Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Giriş eyvanından kemer yastığı detayı
FOTOGRAFI NO : A.5.7

YAPININ ADI : Muradiye Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe giriş sağ yan kemer yastığı
FOTOGRAFI NO : A.5.8

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe revak kemerleri
FOTOGRAFI NO : A.5.9

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak kemerlerinden kemer yastığı detayı
FOTOGRAFI NO : A.5.10

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak kemerlerinden kemer yastığı detayı
FOTOGRAFI NO : A.5.11

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kemer yastığı
FOTOGRAFI NO : A.5.12

A.6 YONTMA TAŞ BORDÜR VE PENCERE ALINLIKLARI

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Güney cephe penceresi genel görünüm

FOTOGRAFI NO : A.6.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe sağ yan penceresi genel görünüm

FOTOGRAFI NO : A.6.2

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe sol yan pencere genel görünüm

FOTOGRAFI NO : A.6.3

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe penceresi genel görünüm

FOTOGRAFI NO : A.6.4

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Batı cephe penceresinden detay

FOTOGRAFI NO : A.6.5

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe sol yan penceresinden genel görünüm
FOTOGRAFI NO : A.6.6

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe sağ yan penceresinden genel görünüm
FOTOGRAFI NO : A.6.7

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe pencere detayı
FOTOGRAFI NO : A.6.8

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephe pencere detayı
FOTOGRAFI NO : A.6.9

YAPININ ADI : Yıldırım medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe pencere genel görünüm
FOTOGRAFI NO : A.6.10

A.7 YONTMA TAŞ PANO VE BEZEME

YAPININ ADI : Hüdavendigar Camii

YAPIDAKİ YERİ : İkinci kat revak merdiveninde devşirme basamak

FOTOGRAFI NO : A.7.1

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Türbe giriş kapısı üzerinde bezeme

FOTOGRAFI NO : A.7.2

YAPININ ADI : Şehzade Mahmut Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sağ yanında bezeme

FOTOGRAFI NO : A.7.3

YAPININ ADI : Nalbantoğlu Camii

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sol yanında ve üzerinde bezeme

FOTOGRAFI NO : A.7.4

YAPININ ADI : Yeşil Camii

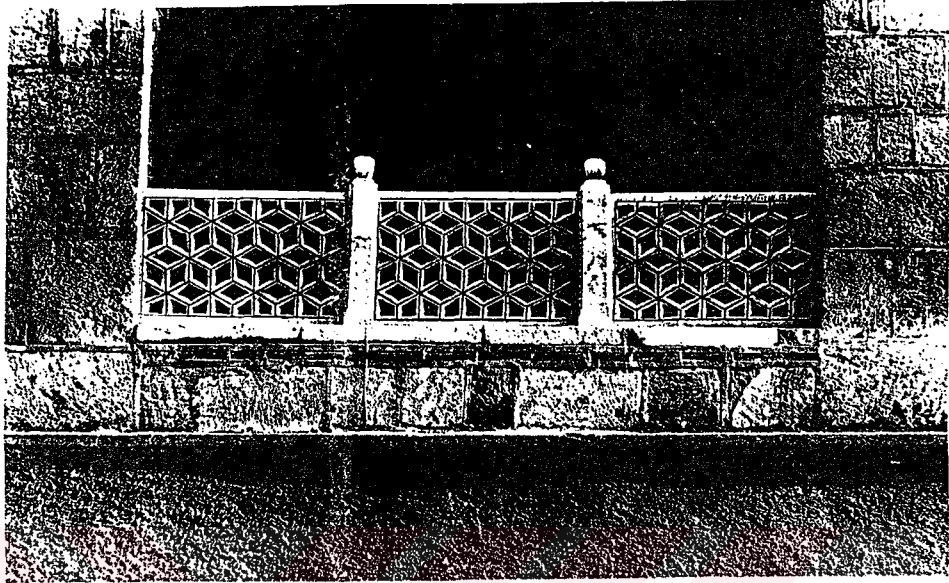
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan doğu cephe pencere sofiti

FOTOGRAFI NO : A.7.5

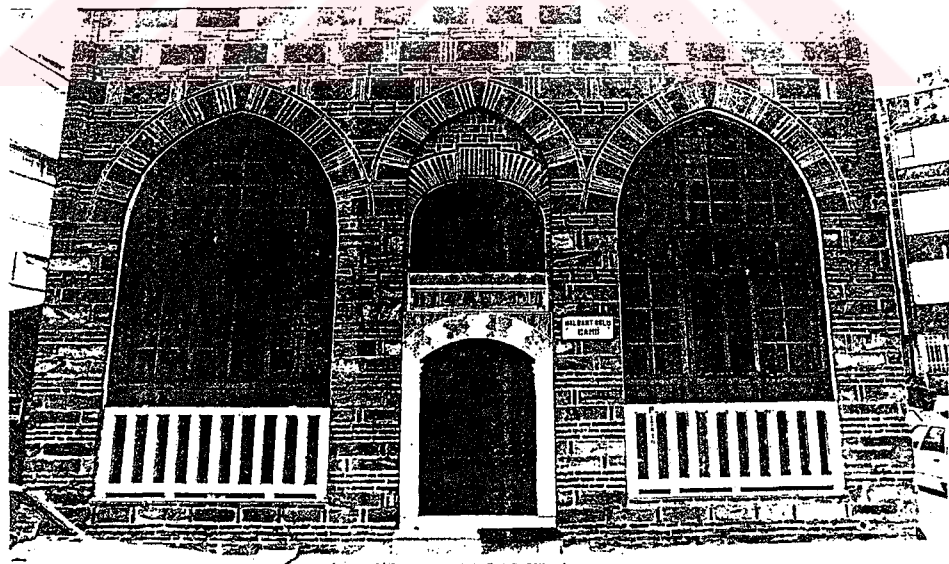
YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı iç mekan tavan bezemesi
FOTOGRAFI NO : A.7.6

YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephe giriş kapısı sağ yan penceresi
FOTOGRAFI NO : A.7.7

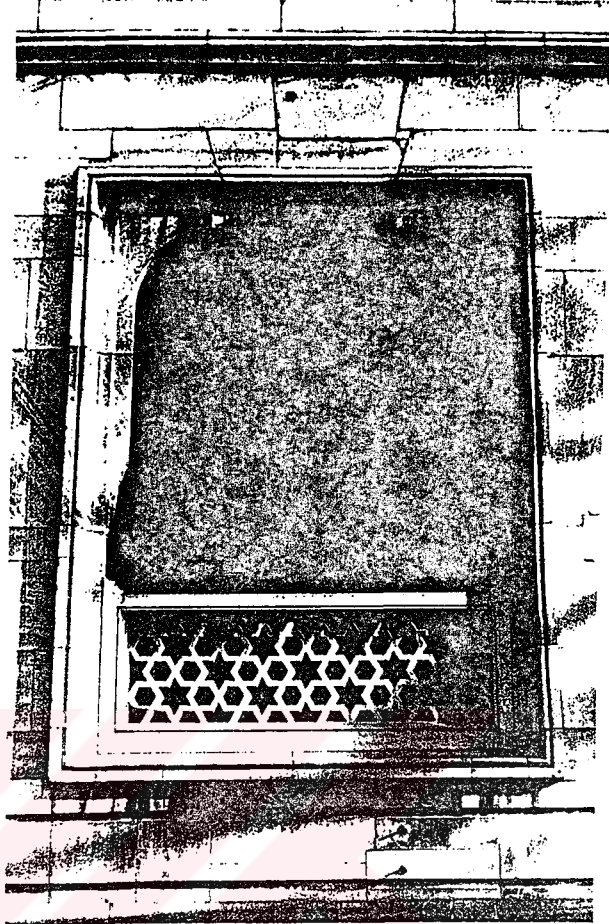
YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Eyvan girişi sol yan nişi
FOTOGRAFI NO : A.7.8

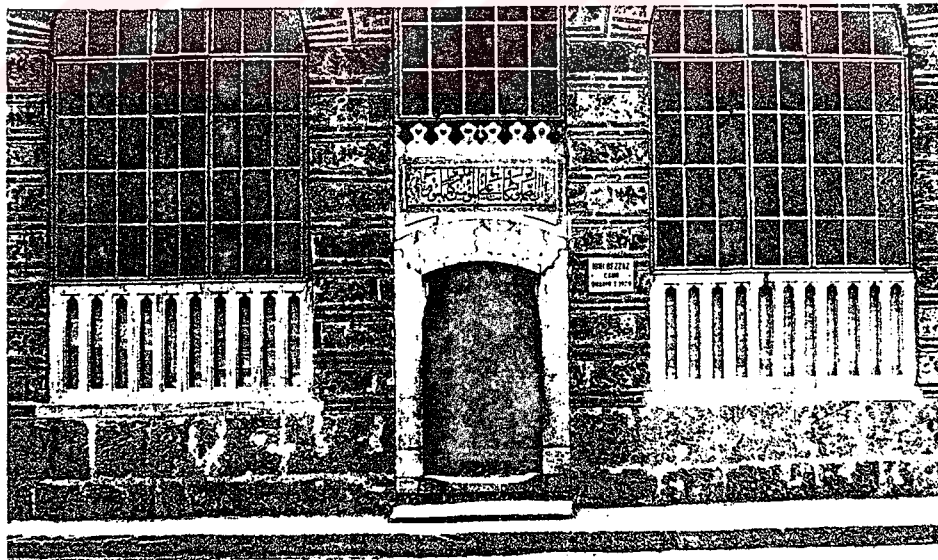
A.1.1

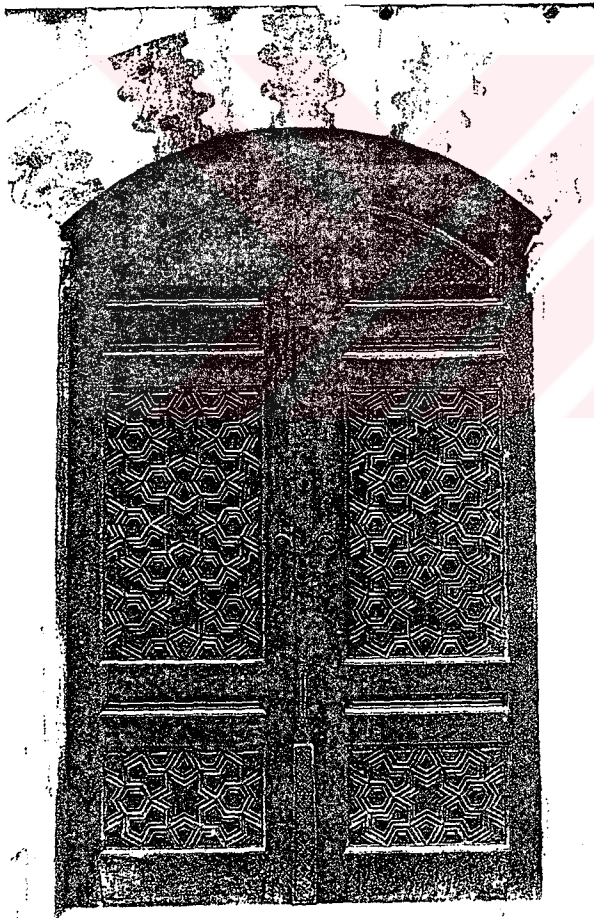
A.1.2

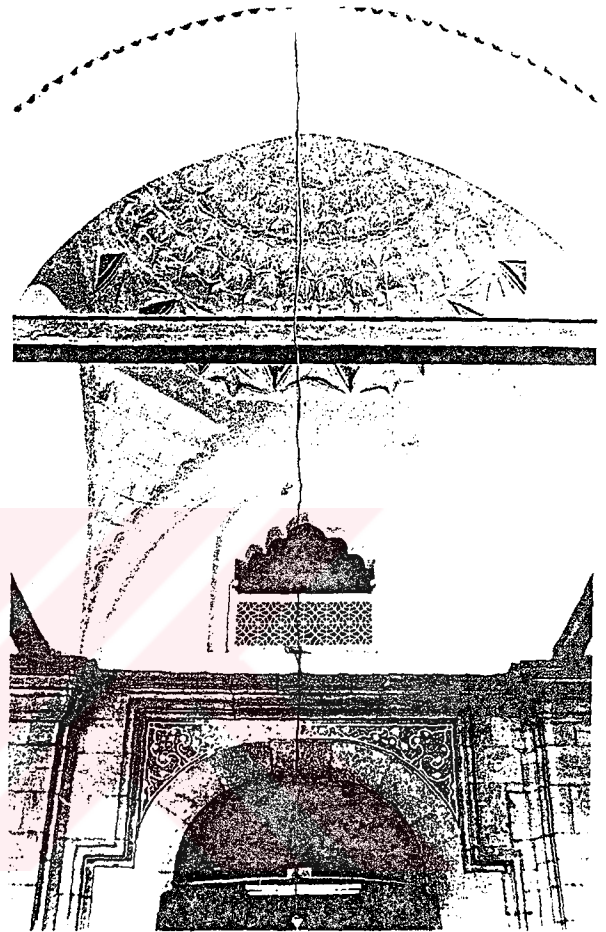
A.1.3

A.1.4

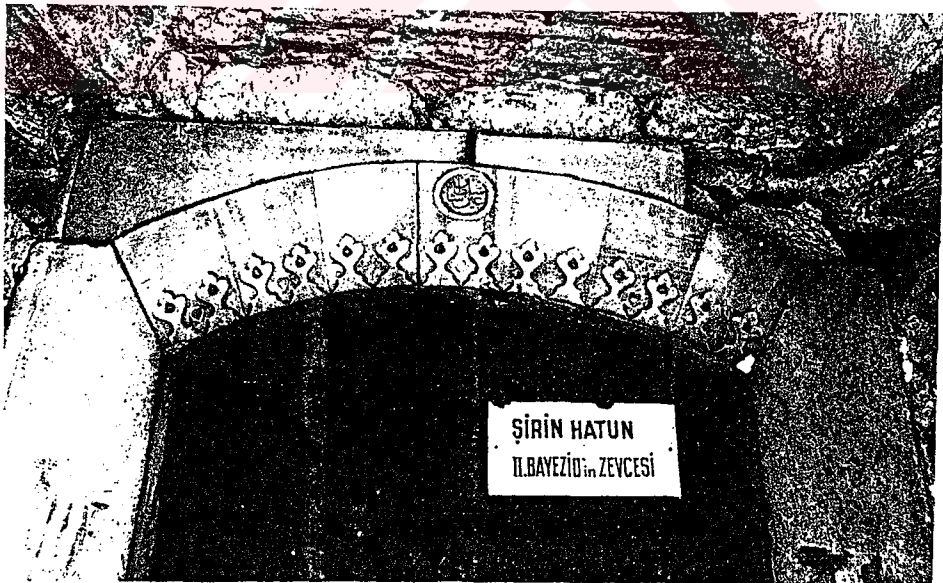
A.2.1

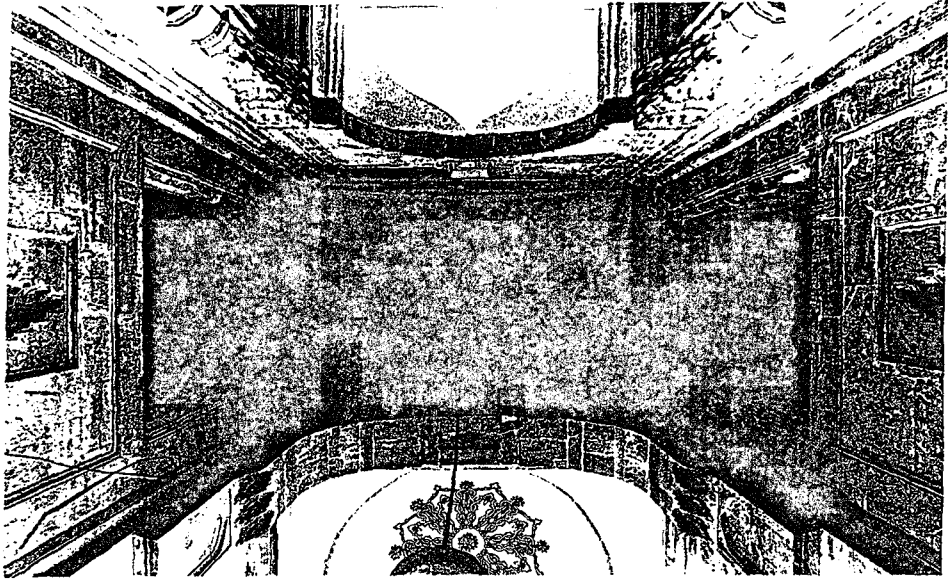
A.1.5

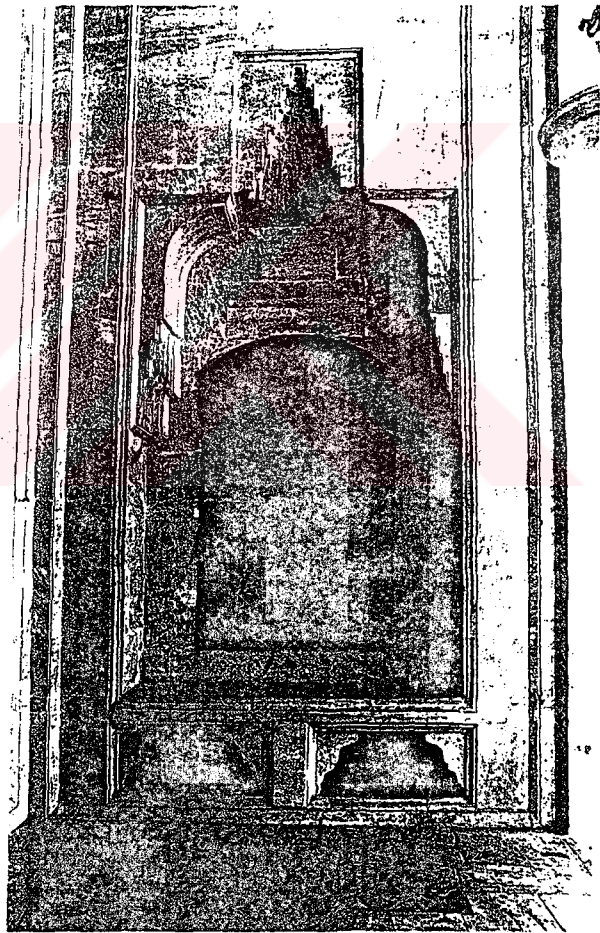
A.2.2

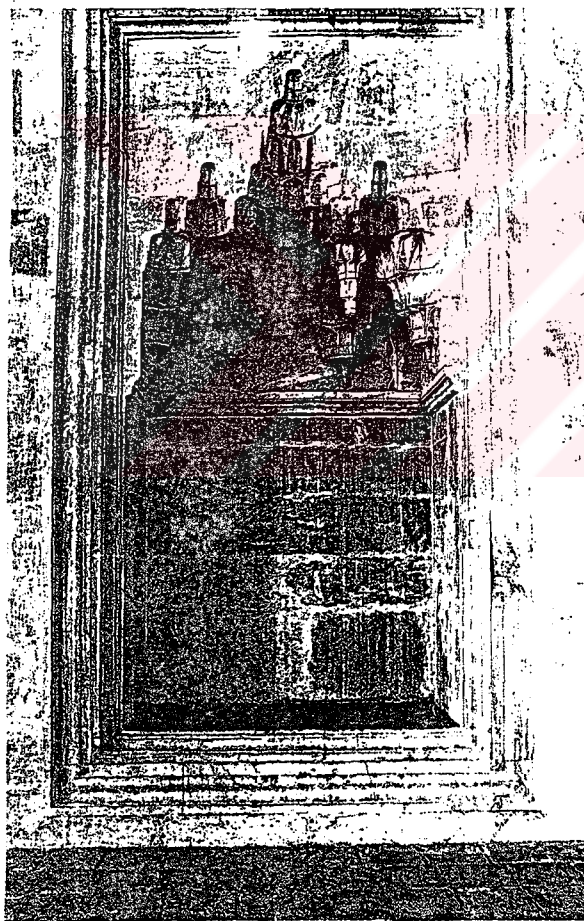
A.2.3

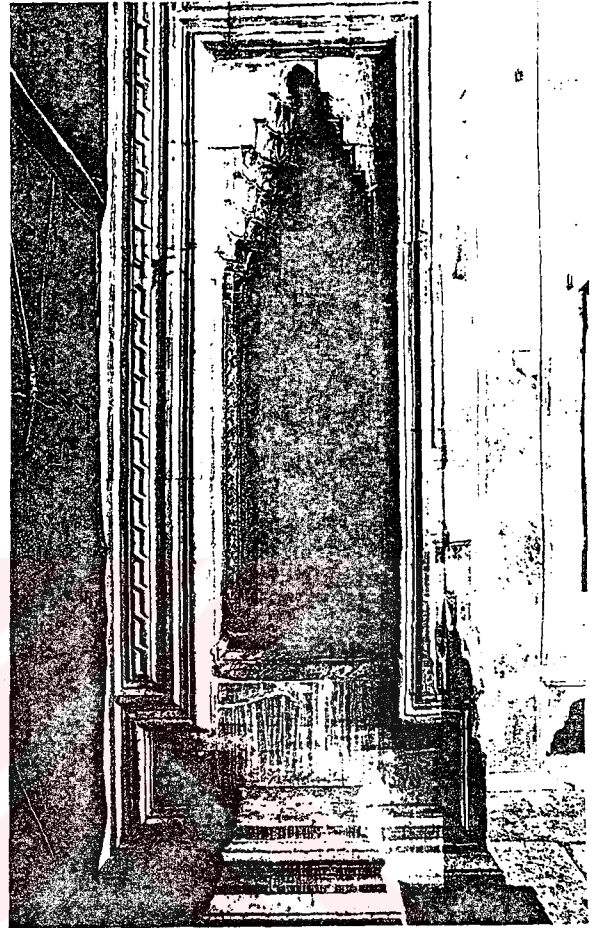
A.3.1

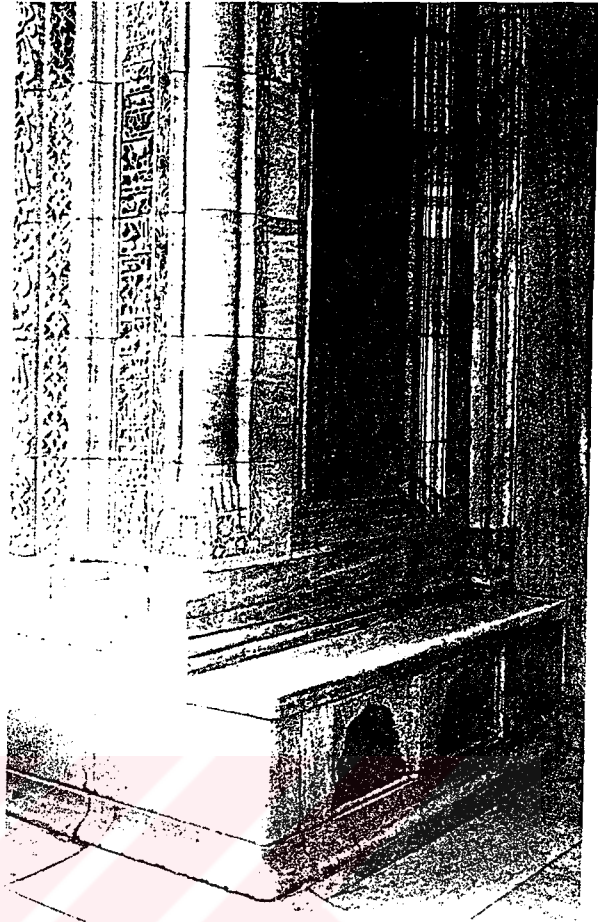
A.3.2

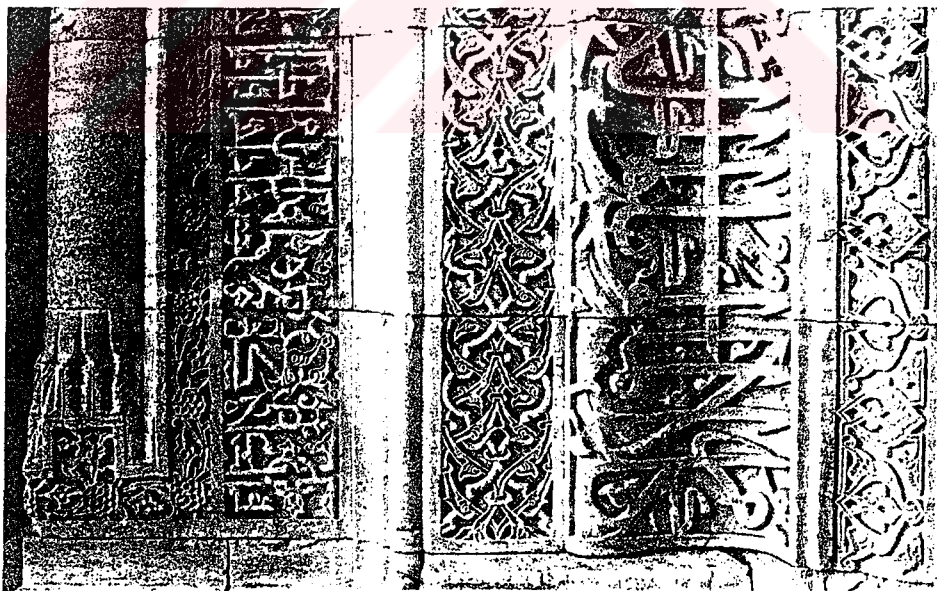
A.3.4

A.3.3

A.3.5

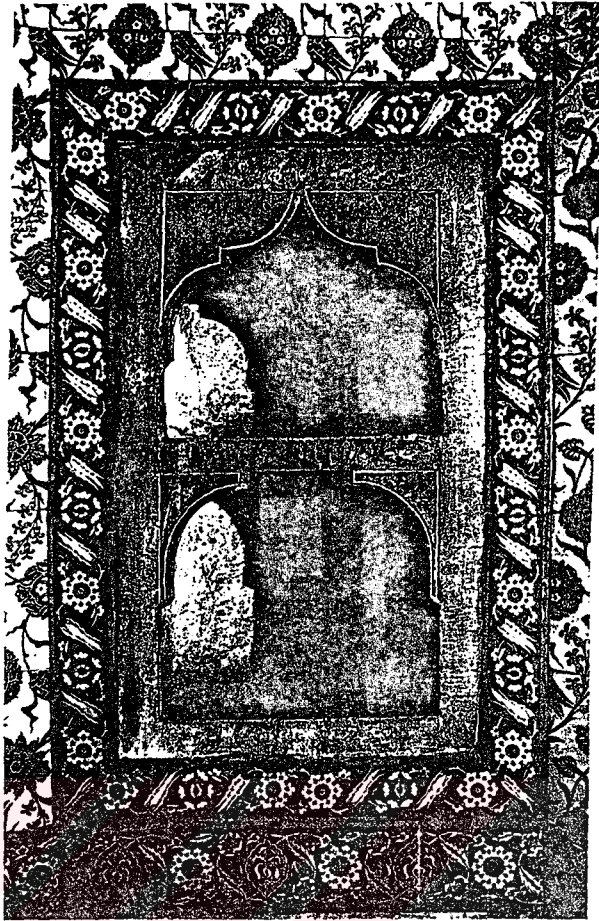
A.3.6

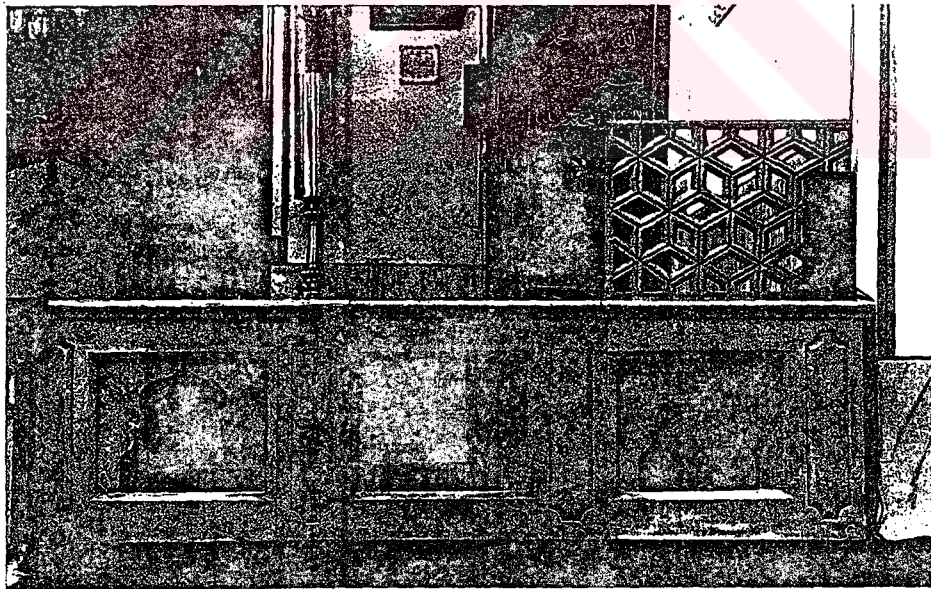
A.3.7

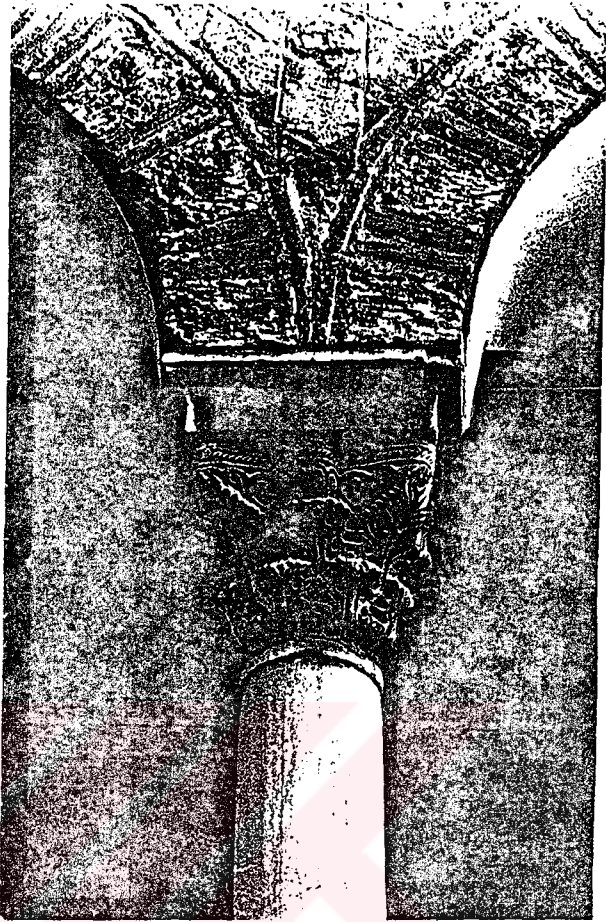
A.3.8

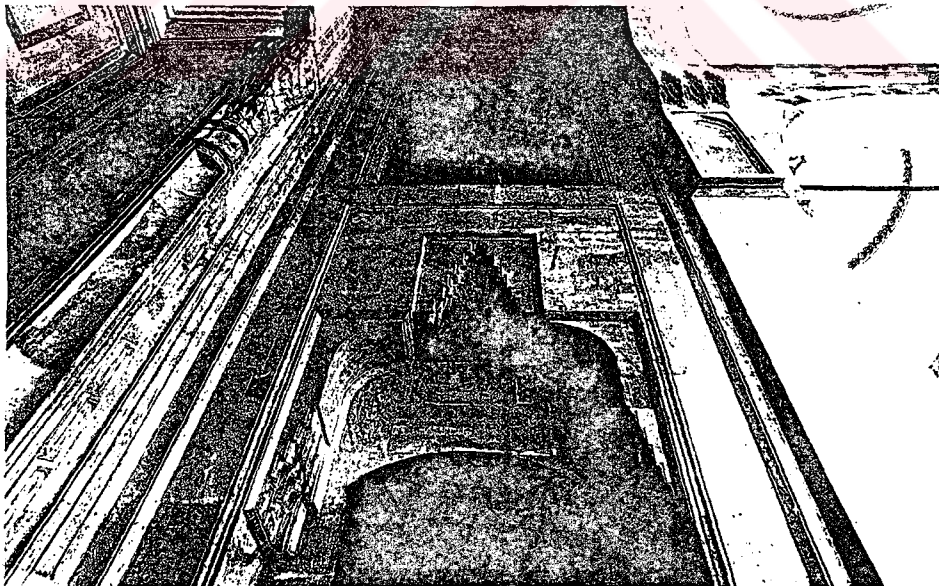
A.3.10

A.3.9

A.4.1

A.4.2

A4.3

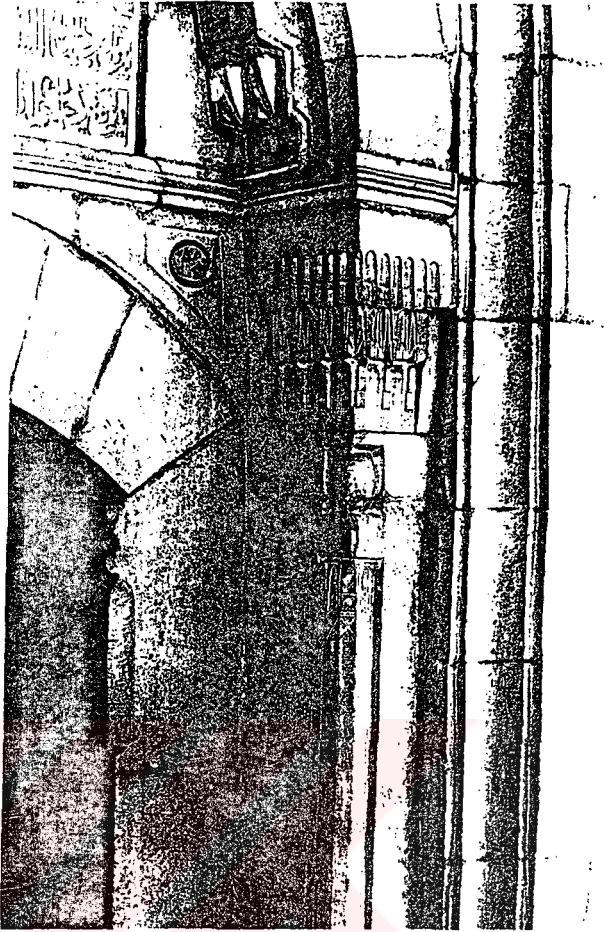
A4.4

A4.5

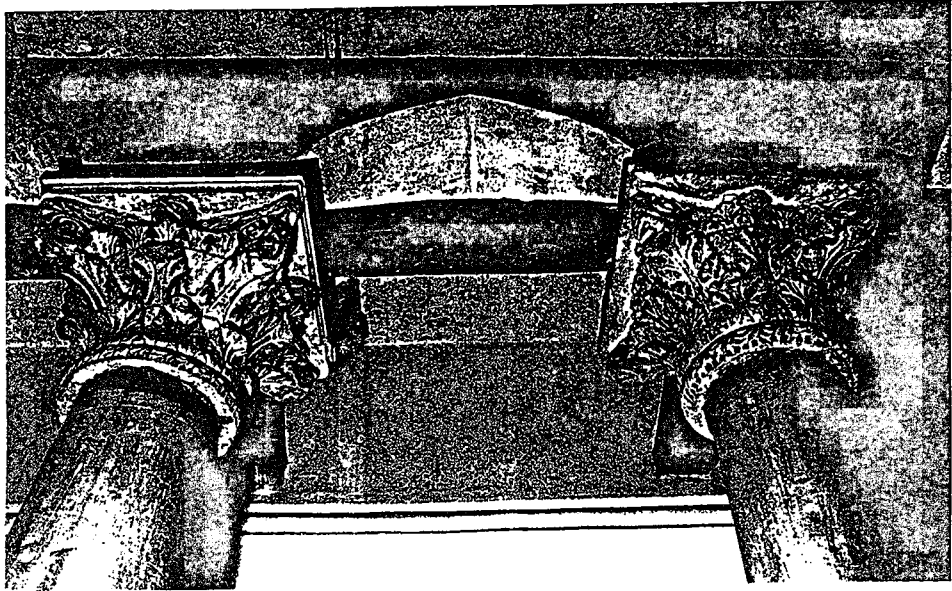
A4.6

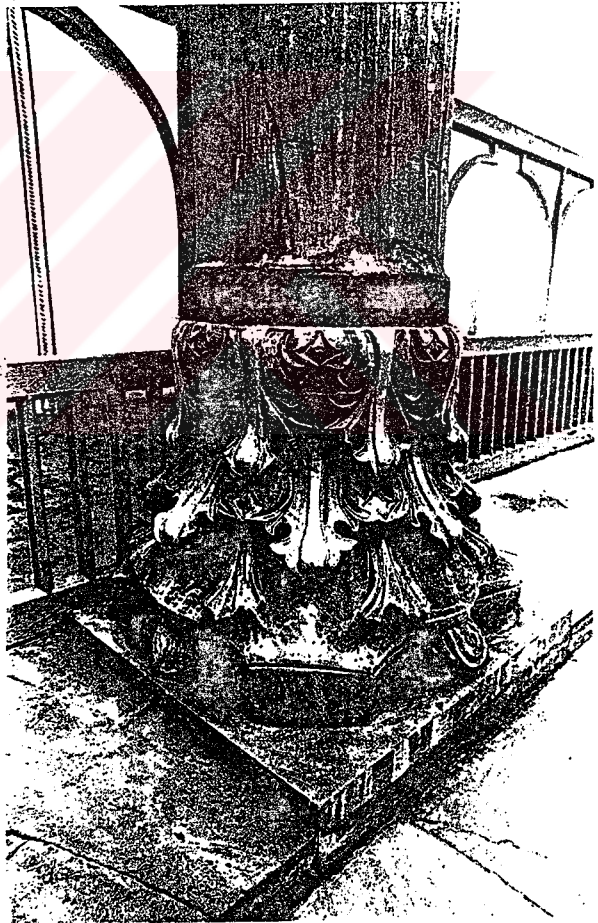
A4.7

A4.8

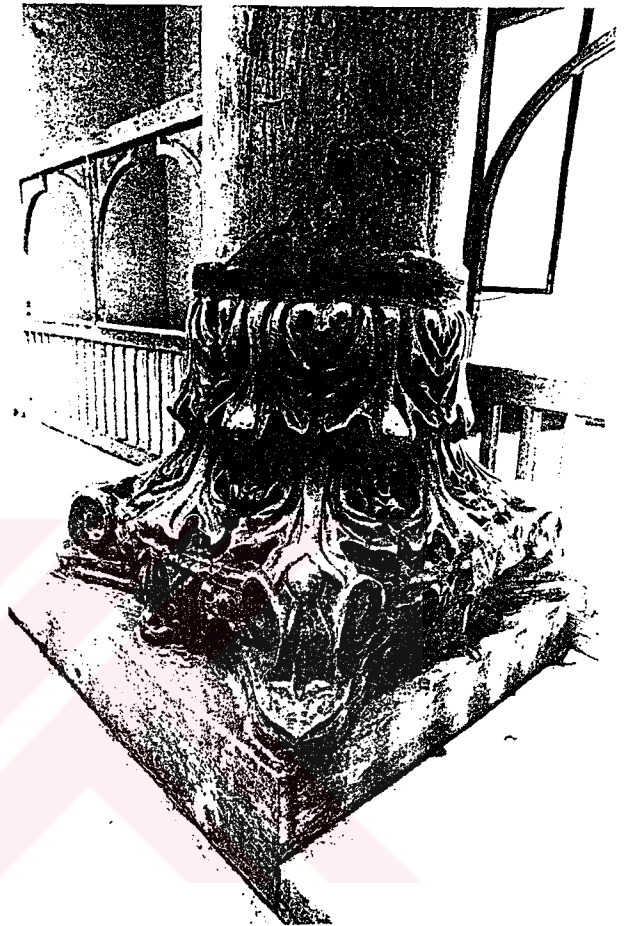
A4.9

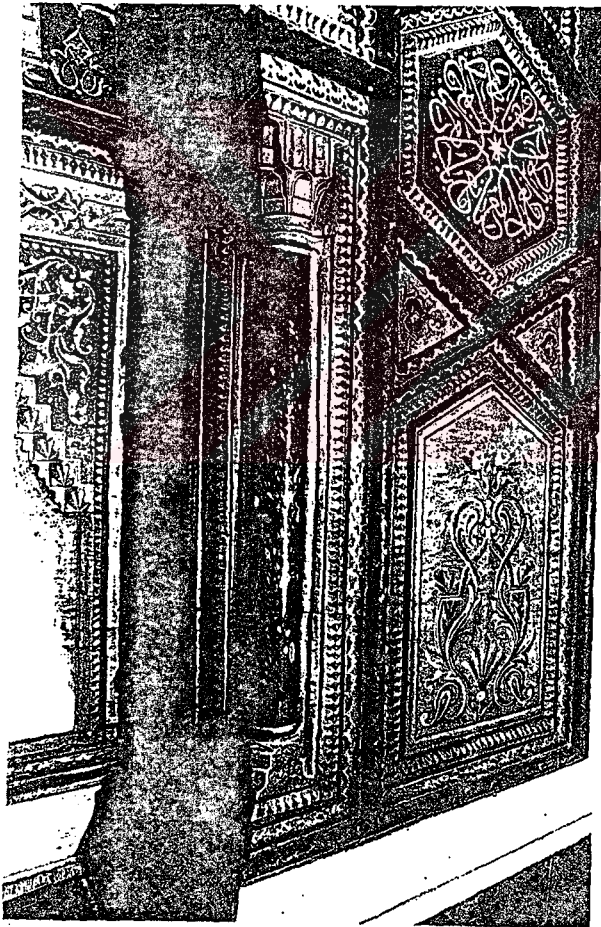
A4.10

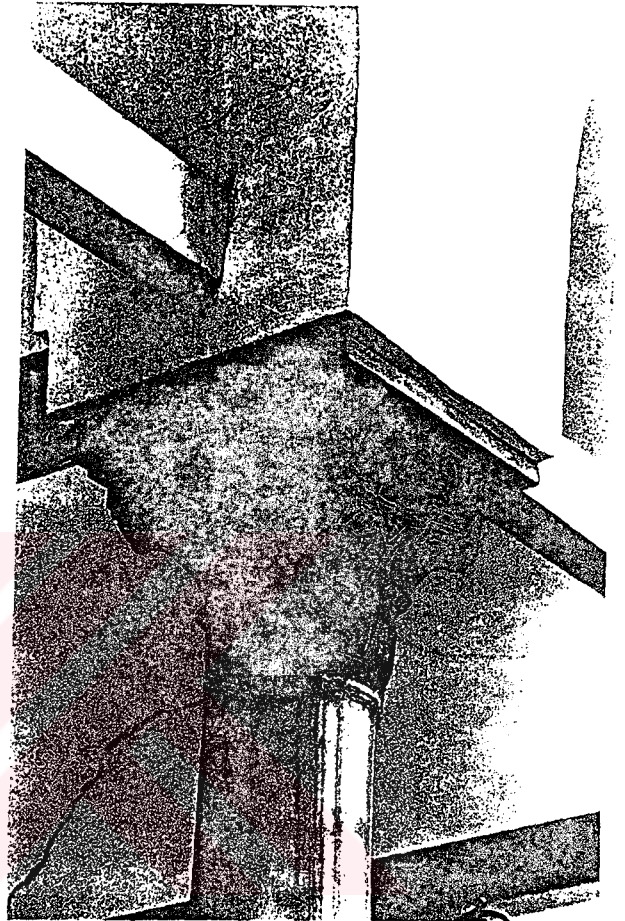
A4.12

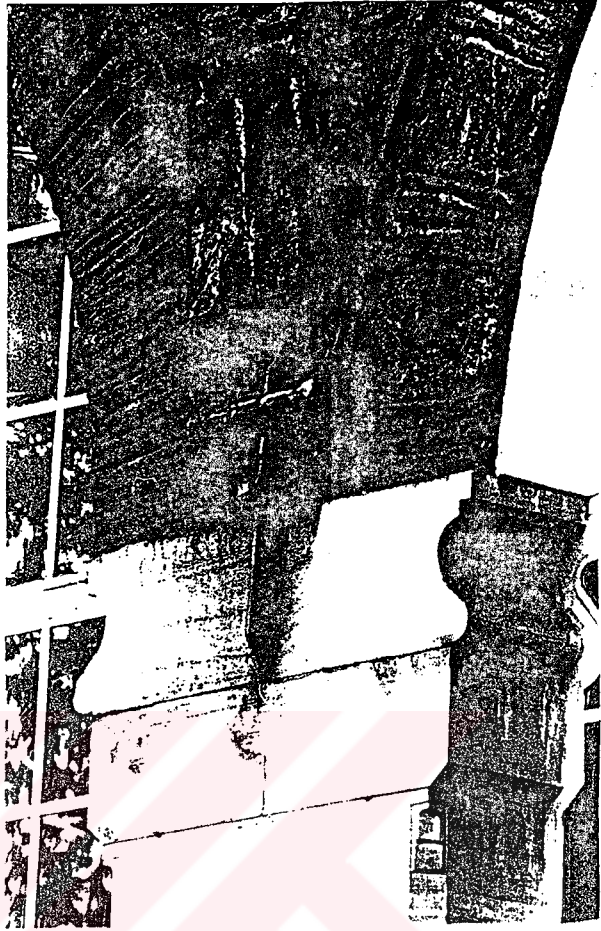
A4.11

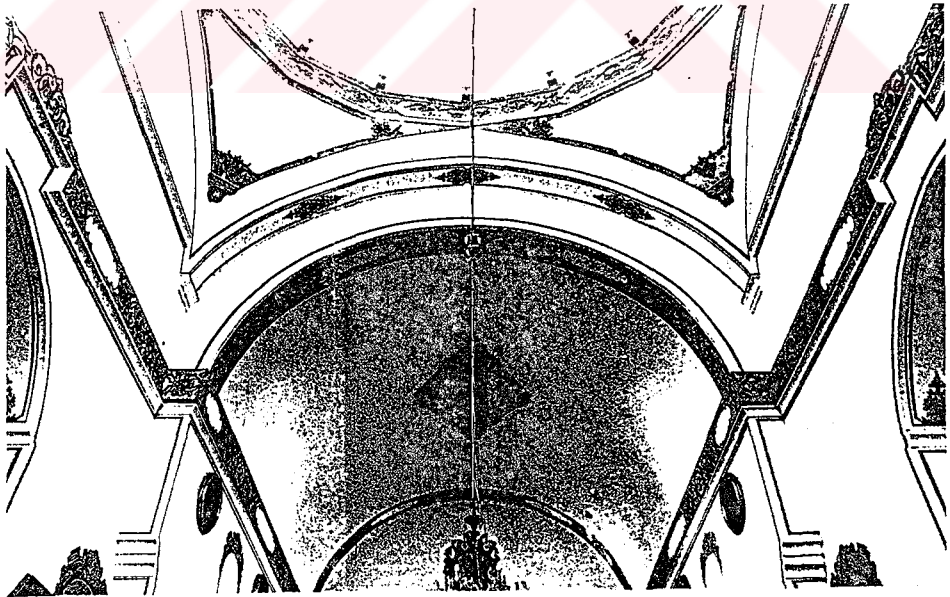
A.4.14

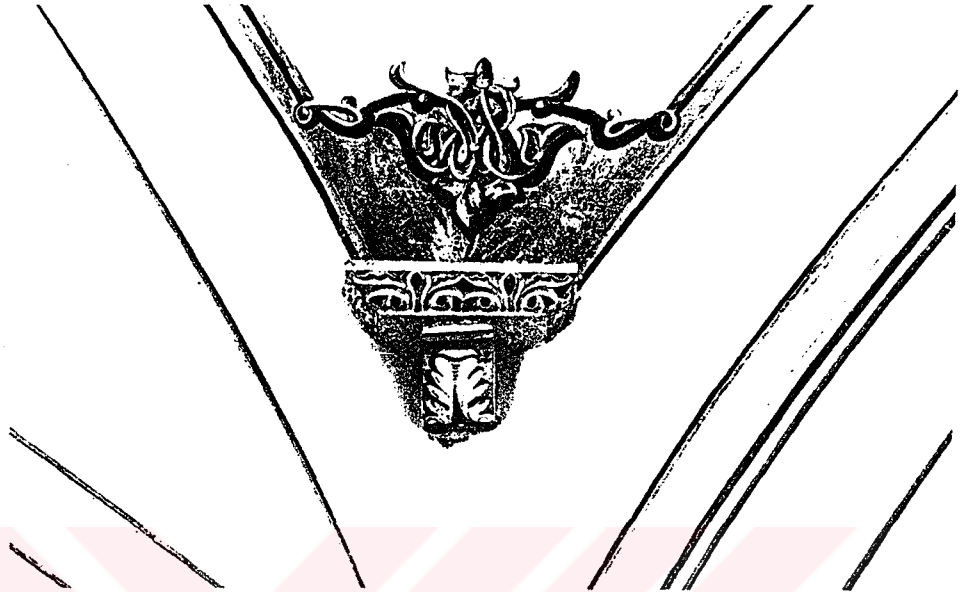
A.4.13

A.5.1

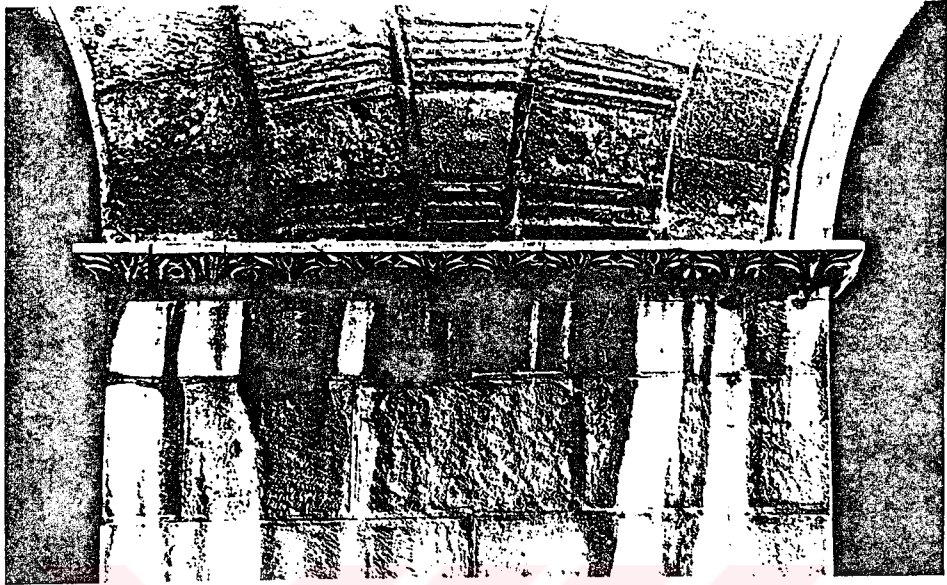
A.5.2

A.5.3

A.5.4

A.5.5

A.5.6

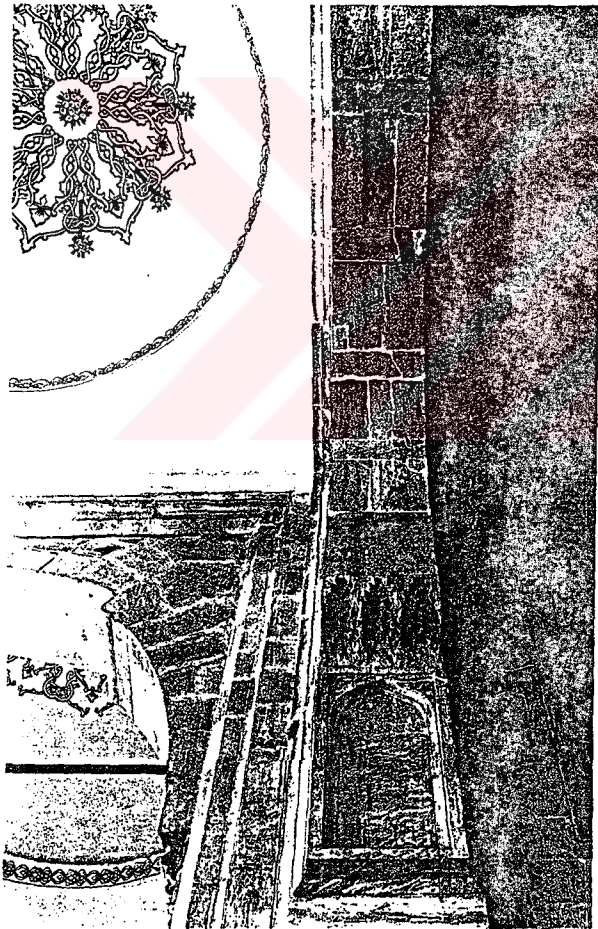
37

A.5.7

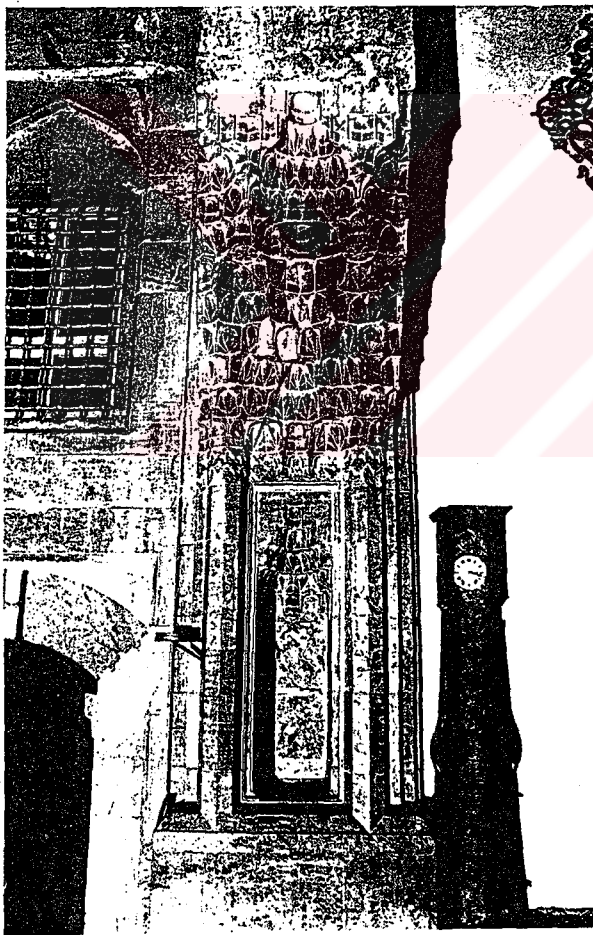
A.5.8

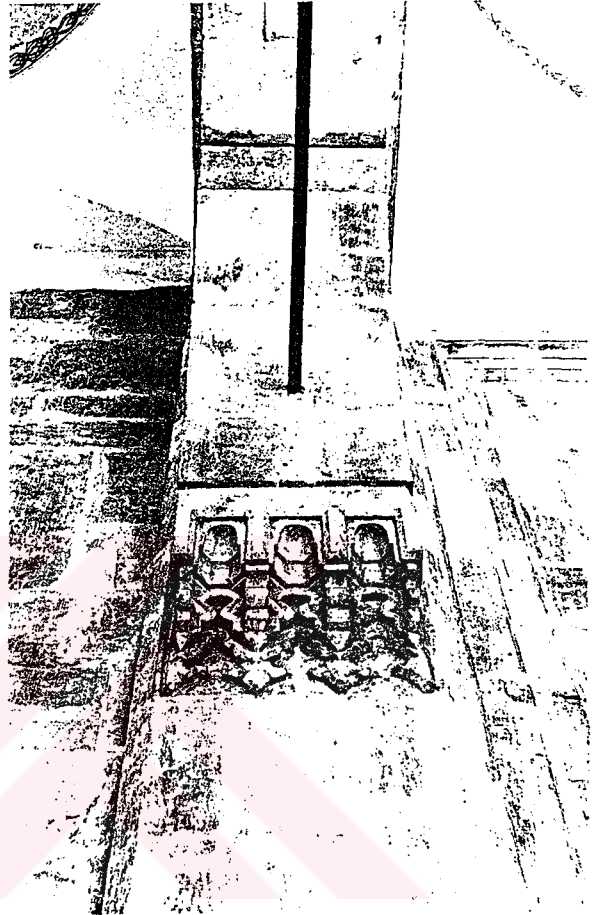
A.5.10

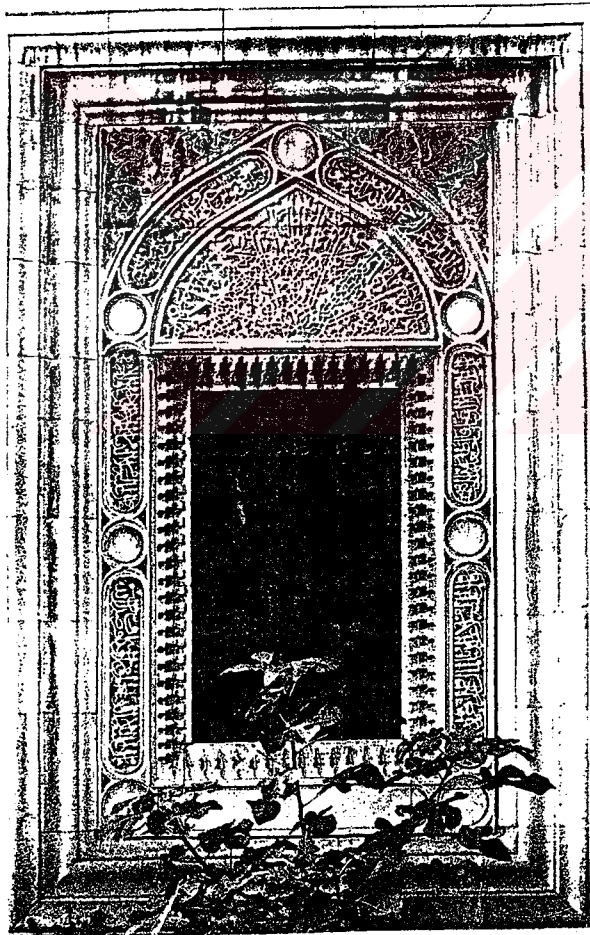
A.5.9

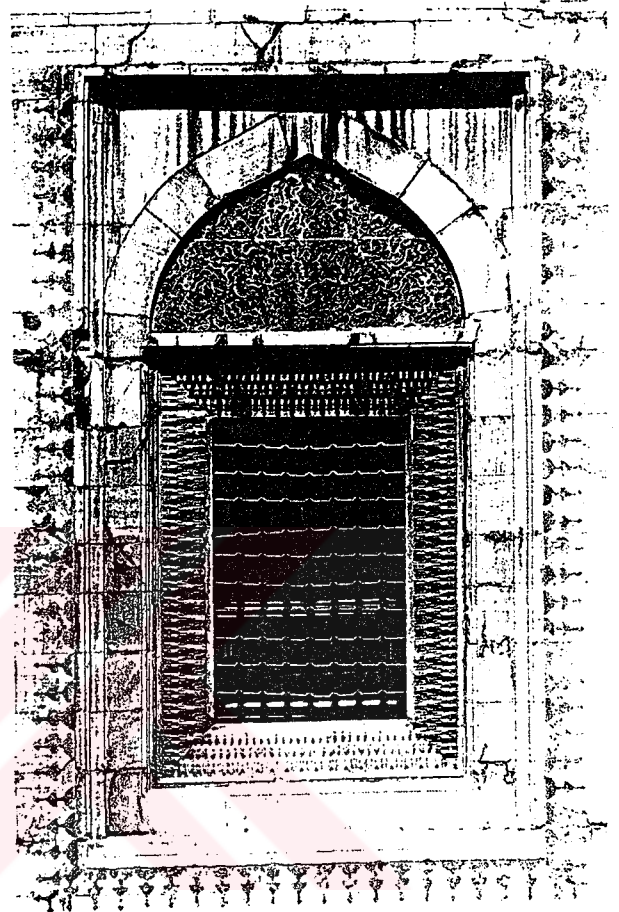
A 5 12

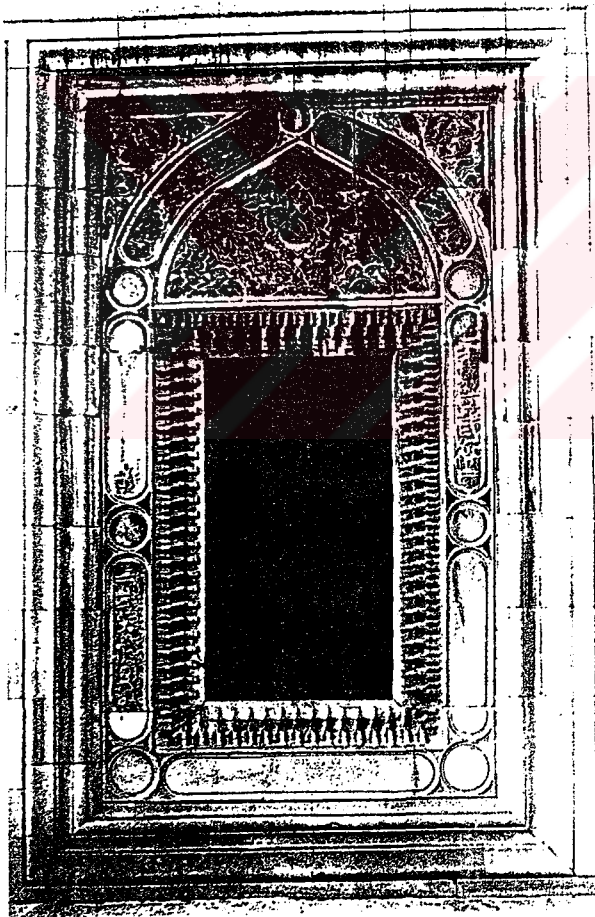
A.5.11

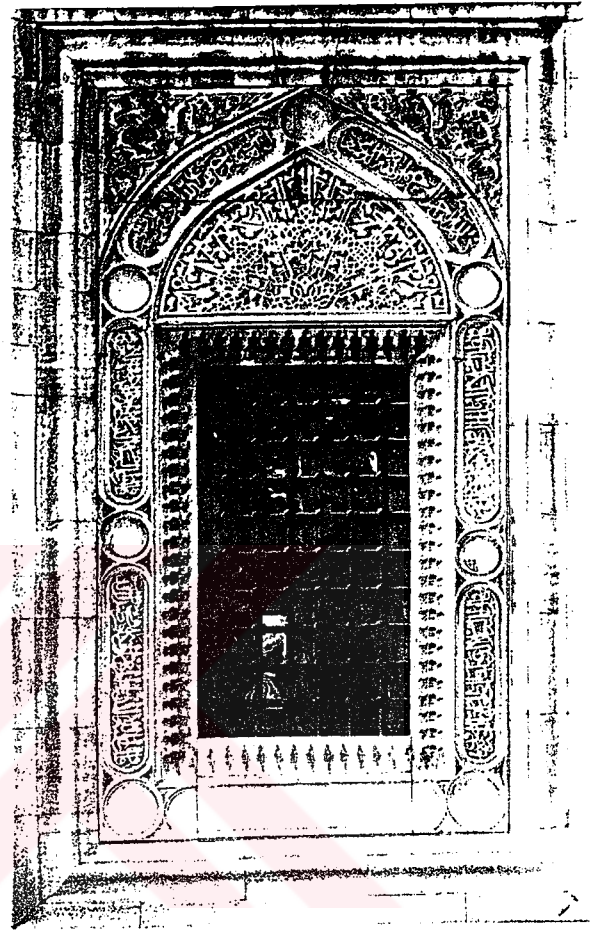
A.6.2

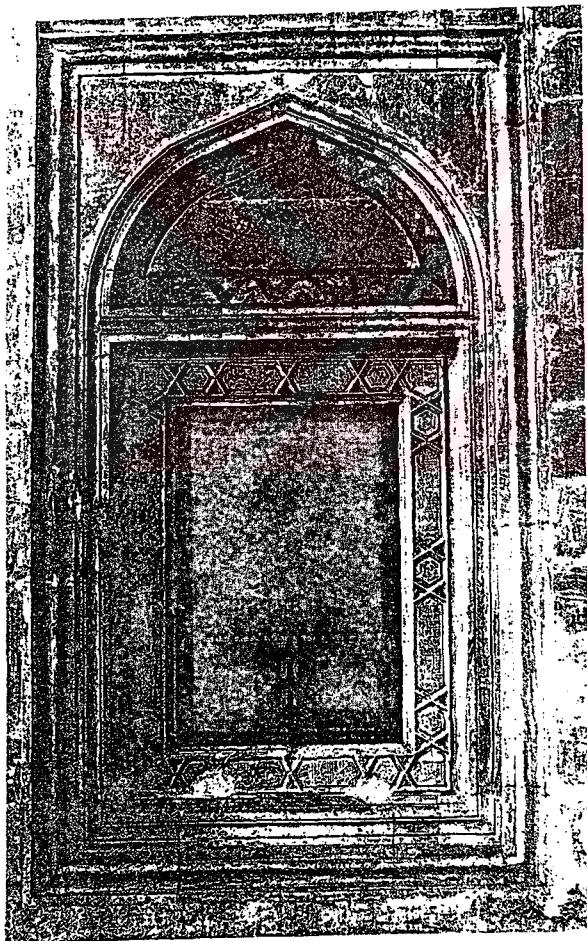
A.6.1

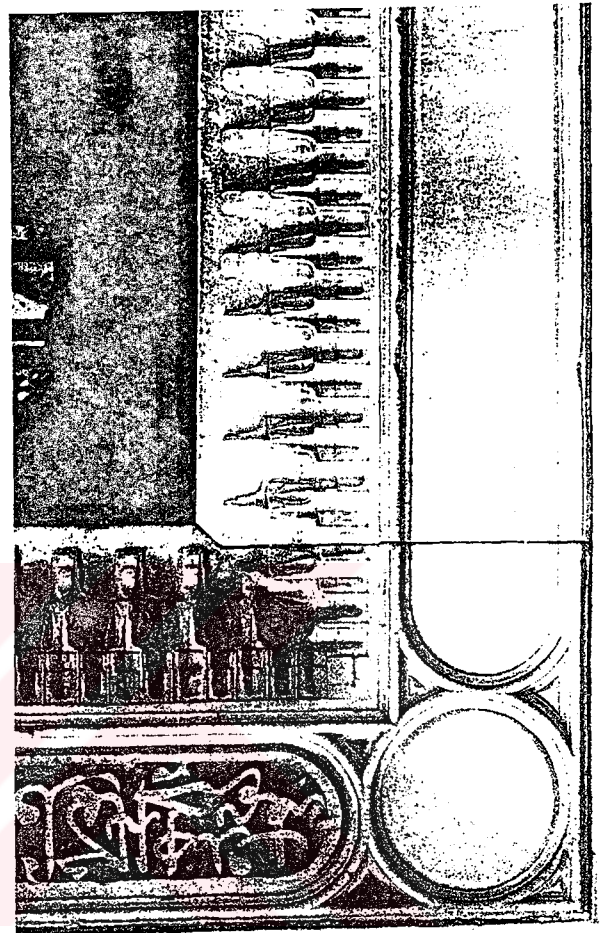
A.6.4

A.6.3

A.6.6

A.6.5

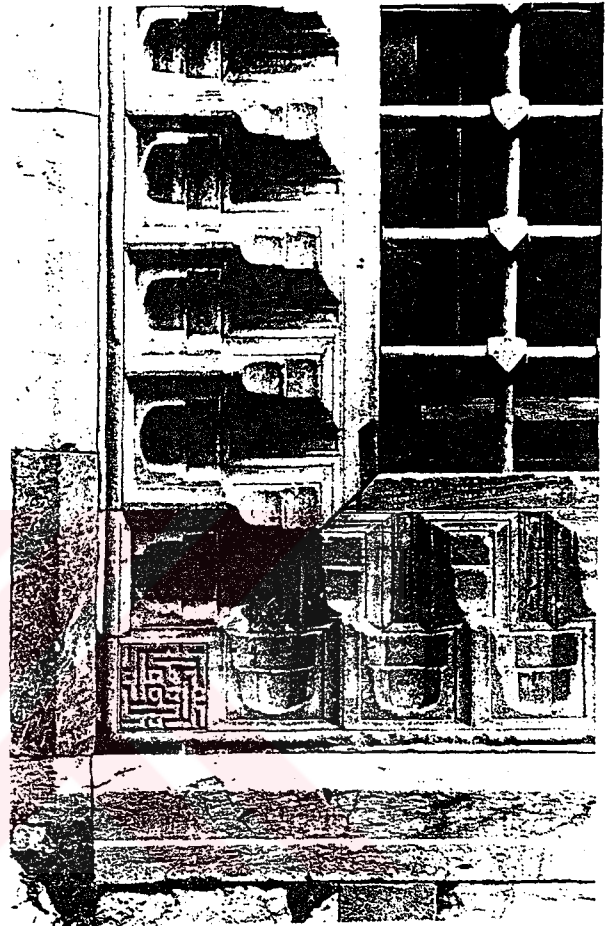
A.6.8

A.6.7

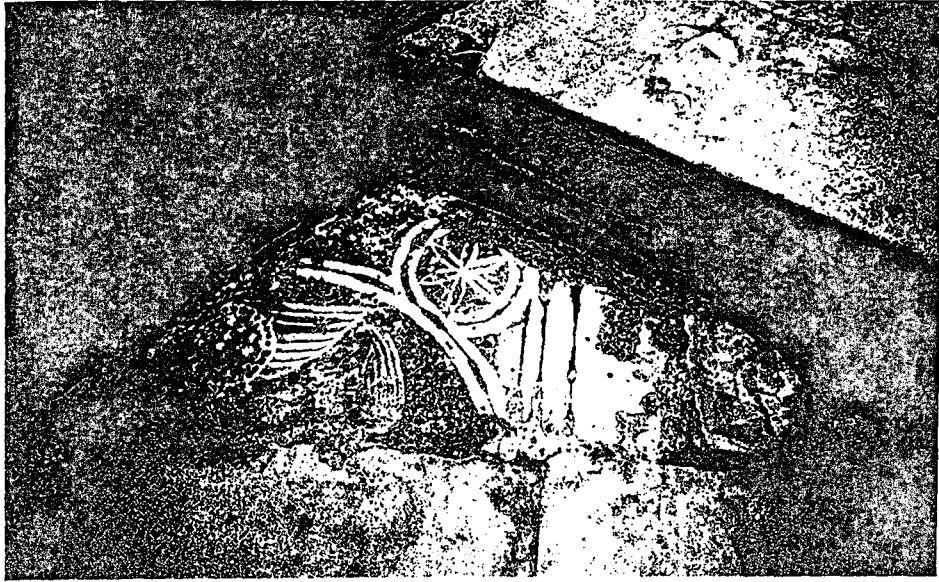

A.6.10

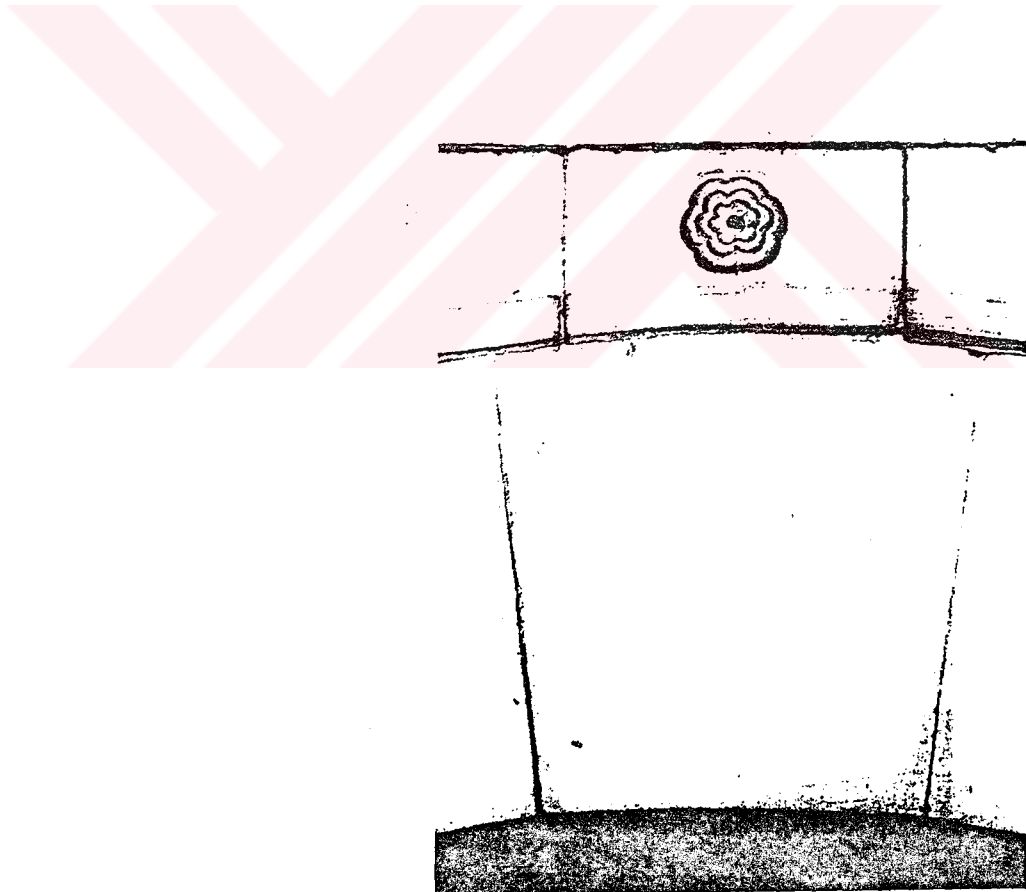

A.6.9

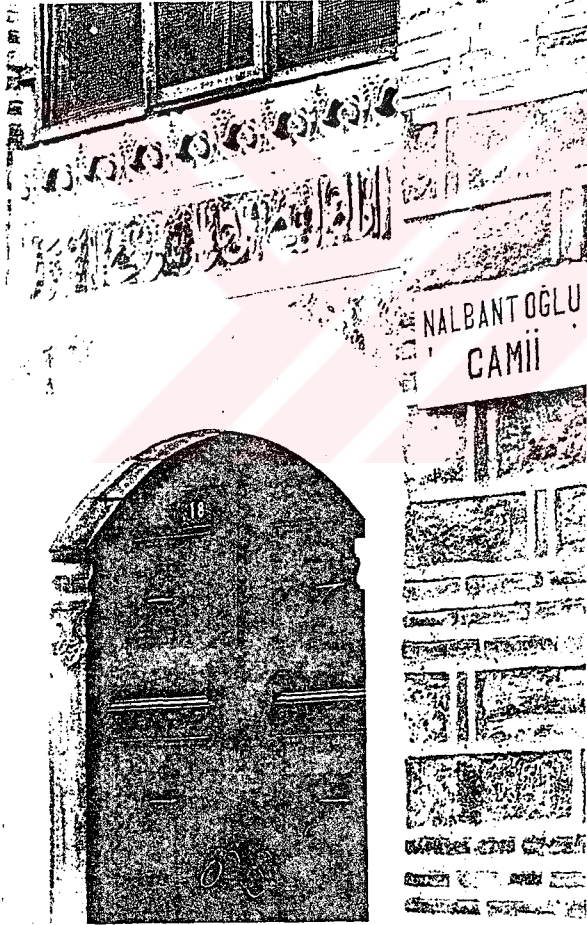
45

A.7.1

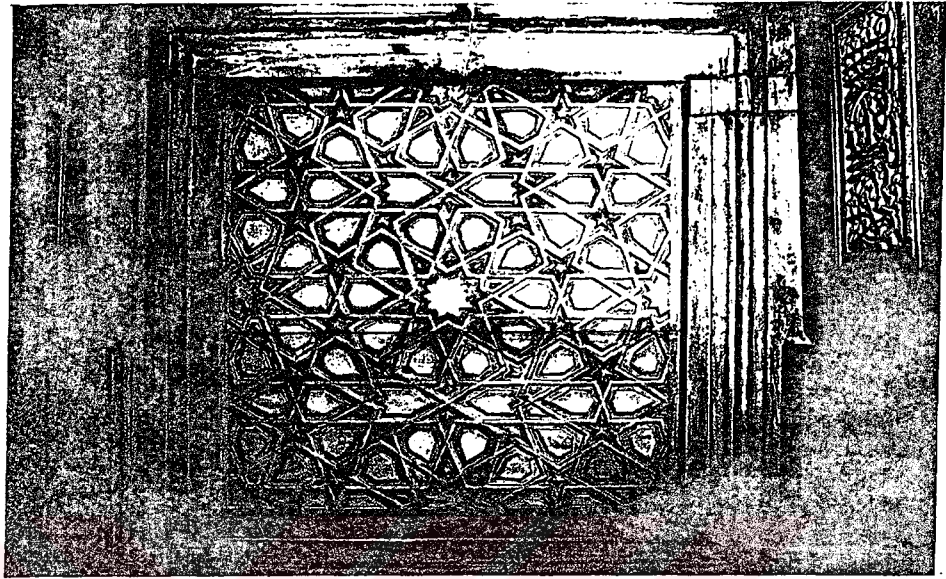
A.7.2

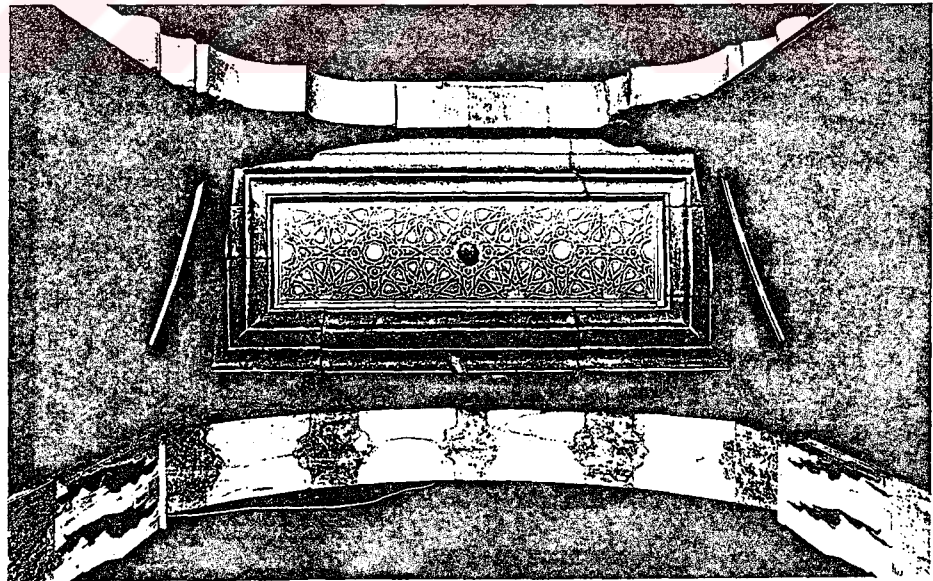
A.7.4

A.7.3

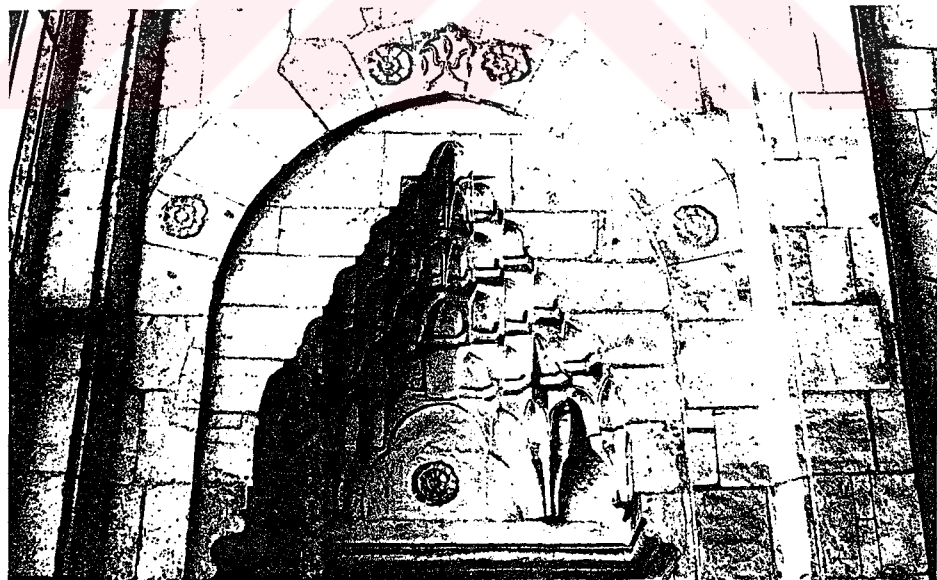
A.7.5

A.7.6

A.7.7

A.7.8

B - MUKARNAS

Araştırmamızın dini mimari yapılar olarak sınırladığı Bursa yapılarının pek çoğunda, mukarnas süslemeye yapıların hem dış hemde iç mekanlarında rastlanmıştır. Mukarnas süslemenin yapılar üzerinde farklı malzemelerle yapılmış birçok uygulaması görüldü. Bu malzemelerin başında taş, tuğla, alçı, sıva ve çini gelmektedir. Taş yüzey üzerine uygulandığı yerler genellikle dış mekanların portal ve nişleri revak kemer yastıkları ile sütun ayakları ve sütun başlıklarıdır. Bu örnekler yontma taş tekniğinde uygulanmıştır. Yıldırım Camiinin portalı, revak kemer yastığı ile girişteki her iki yanda bulunan sütun ayakları, başlıkları yine revağın nişlerindeki mukarnaslar yontma taş tekniğinde yapılmış uygulamalardır. Mukarnas süslemenin yapıldığı diğer bir malzeme de tuğladır. Minarelerin şerefe altı, Muradiye Türbelerinden Gülruh Sultan Türbesinin girişi ve mihrabiyeleri tuğla malzemeyle yapılmış mukarnas süslemelidir. Mukarnas süsleme iç mekanlara da alçı malzeme veya sıva ile köşeliklerin süslemesi olarak uygulanmıştır. Bazı yapıların mihrapları çini mukarnaslı olduğu gibi sade görünümü ile boyasız desensiz alçı veya sıva malzemeyle yapılmış mukarnaslardan oluşmuştur. Çini malzemeyle yapılan mihrap mukarnas süsleme örneği Yeşil Camiinin ve Yeşil Türbenin mihraplarında görülür. Sıva ve alçı malzemeyle yapılmış olan köşeliklerde mukarnas süsleme örnekleri Muradiye Camiinin iç mekan köşeliklerinde görülmektedir. Bu köşeliklerin herbiri farklı üslup anlayışında yapılmıştır.

B.1 PORTAL NİŞLERDE MUKARNAS

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe portal nişinde mukarnas
FOTOGRAFI NO : B.1.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesinde niş
FOTOGRAFI NO : B.1.2

YAPININ ADI : Yeşil Türbe
YAPIDAKİ YERİ : Portal kubbe geçiş elemanı
FOTOGRAFI NO : B.1.3 - B.1.3.1

YAPININ ADI : Yeşil Türbe
YAPIDAKİ YERİ : Portal sağ yanında niş
FOTOGRAFI NO : B.1.4

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Portal sol yan niş detayı
FOTOGRAFI NO : B.1.5

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak orta kubbe geçiş elemanı mukarnas
FOTOGRAFI NO : B.1.6

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı tavanından detay
FOTOGRAFI NO : B.1.7

YAPININ ADI : İl. Murat Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı saçakından detay
FOTOGRAFI NO : B.1.8

B.2 İÇ MEKANDA MUKARNAS

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : Üst kat revak orta kubbesi
FOTOĞRAF NO : B.2.1

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Sağ tabhane kubbe geçiş mukarnaları
FOTOĞRAF NO : B.2.2 - B.2.2.1

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Sol tabhane kubbe geçiş mukarnaları
FOTOĞRAF NO : B.2.3

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Orta kubbe geçiş mukarnaları
FOTOĞRAF NO : B.2.4

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Orta kubbe kemer yastığı mukarnaları
FOTOĞRAF NO : B.2.5

YAPININ ADI : Muradiye Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Eyvan kubbesi geçiş mukarnaları
FOTOĞRAF NO : B.2.6

YAPININ ADI : Mükrimе Hatun Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Mihrap mukarnası
FOTOĞRAF NO : B.2.7

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Mihrap detayı
FOTOĞRAF NO : B.2.8 - B.2.8.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili kemer yastığı
FOTOĞRAF NO :B.2.9

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili tavan geçişleri
FOTOĞRAF NO : B.2.10

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı tavan geçiş mukarnaları
FOTOGRAFI NO : B.2.11

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Tabhanelerinde alçı niş detayı
FOTOGRAFI NO : B.2.12

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kubbe geçiş elemanı mukarnas detayı
FOTOGRAFI NO : B.2.13

YAPININ ADI : Yıldırım Camii
YAPIDAKİ YERİ : Tabhane giriş kapısı tavan detayı
FOTOGRAFI NO : B.2.14

YAPININ ADI : Yeşil Türbe
YAPIDAKİ YERİ : Mihrap
FOTOGRAFI NO : B.2.15 - B.2.15.1

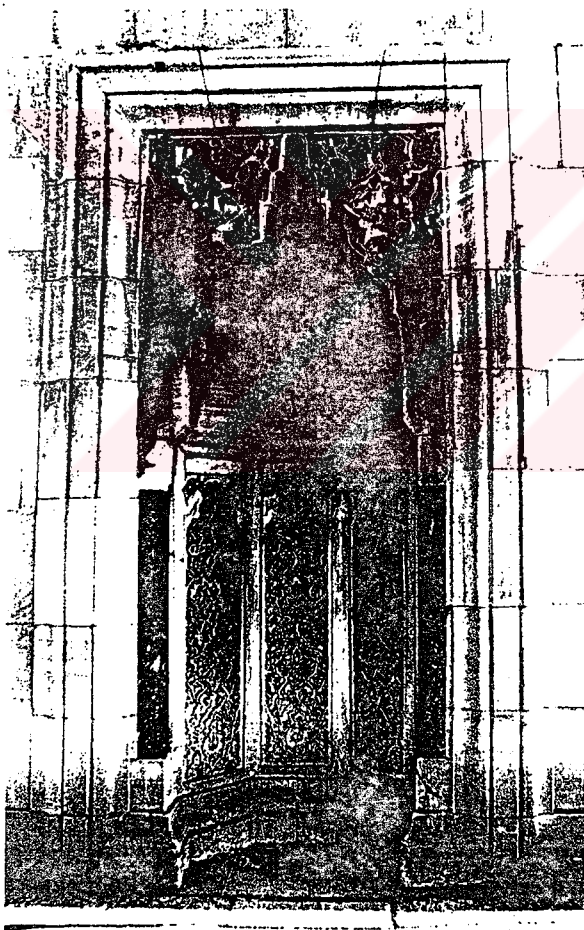
B.3 MİNAREŞEREFE ALTINDA MUKARNAS

YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii

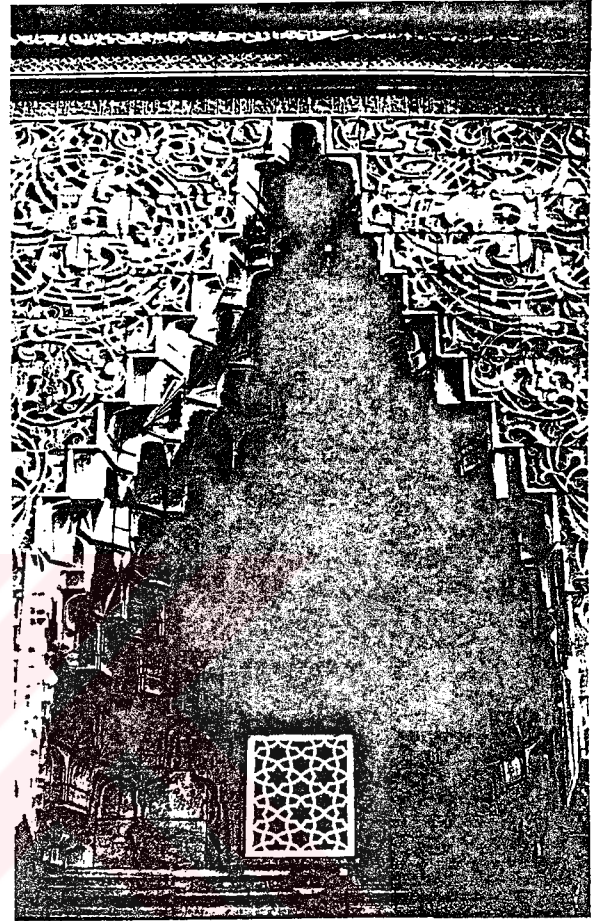
YAPIDAKİ YERİ : Tuğla dizilişli mukarnas

FOTOĞRAF NO : B.3.1

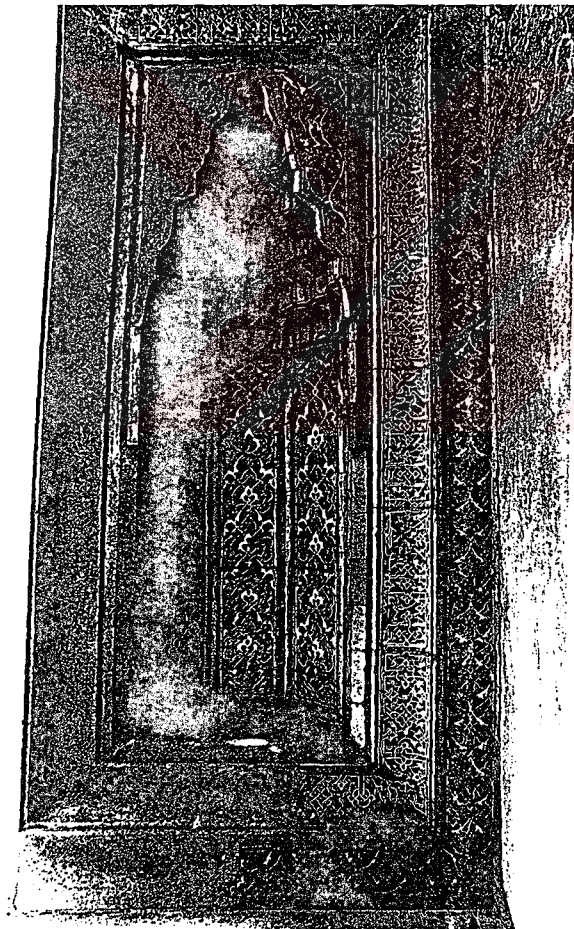

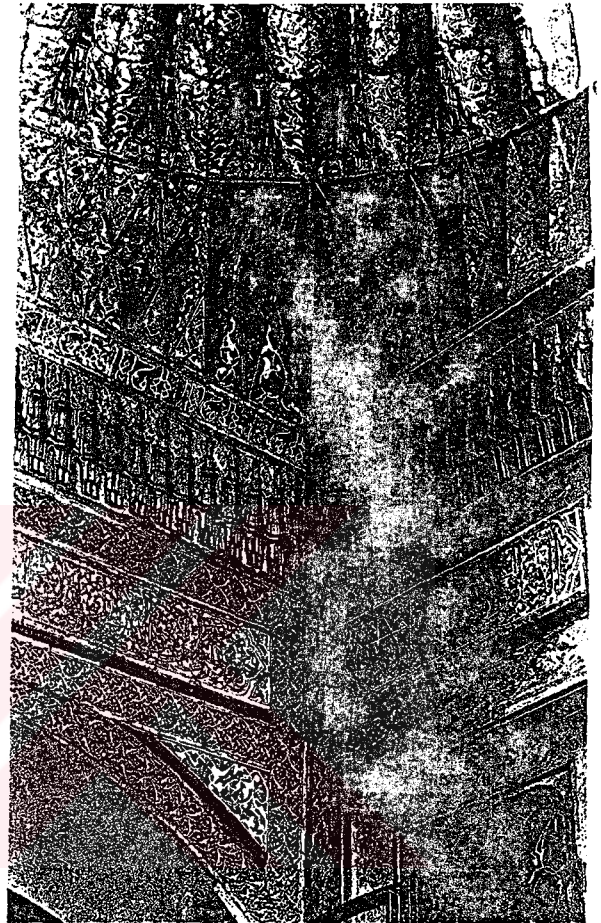
B.1.2

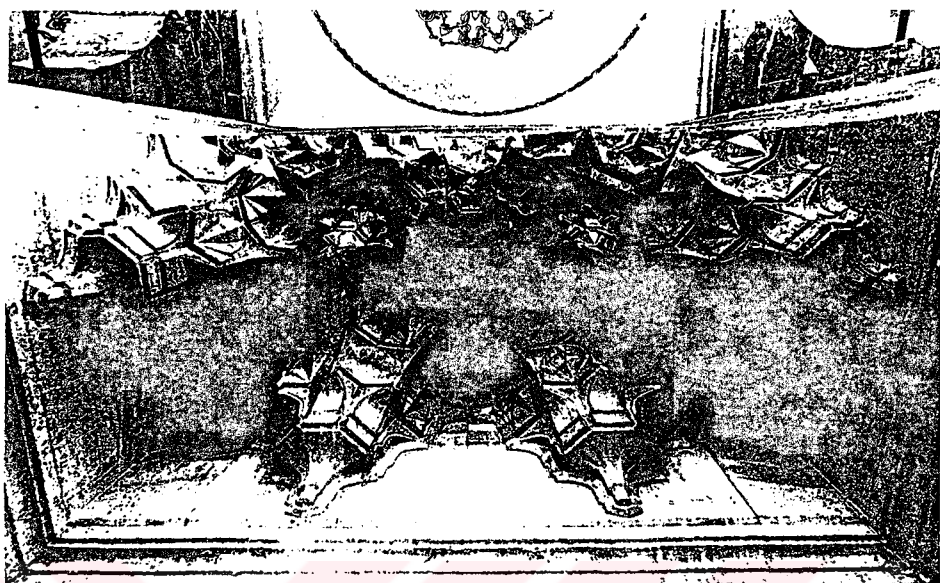
B.1.1

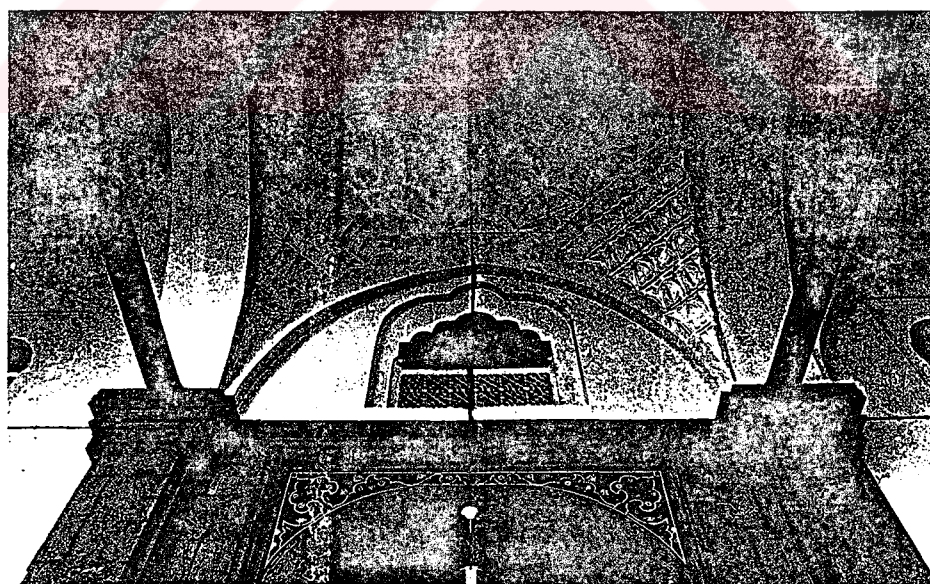
B.14

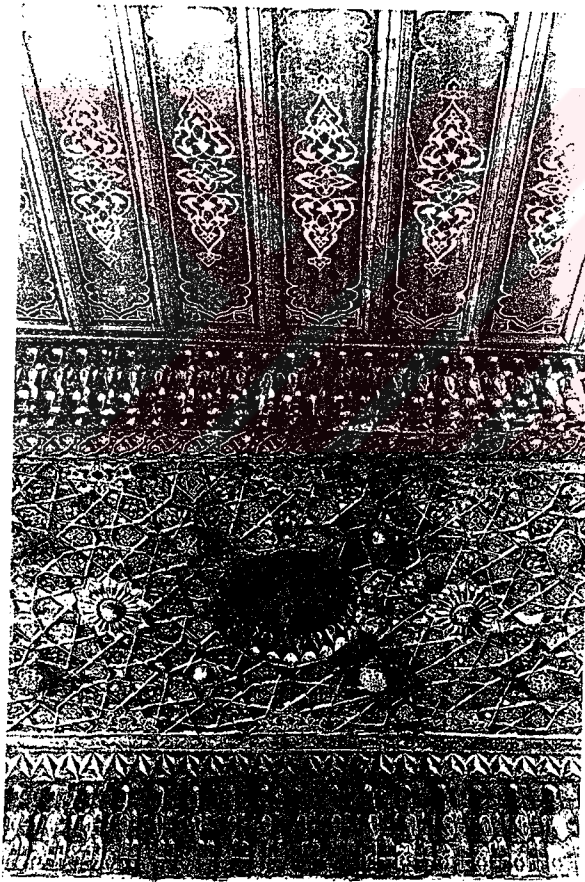
B.13

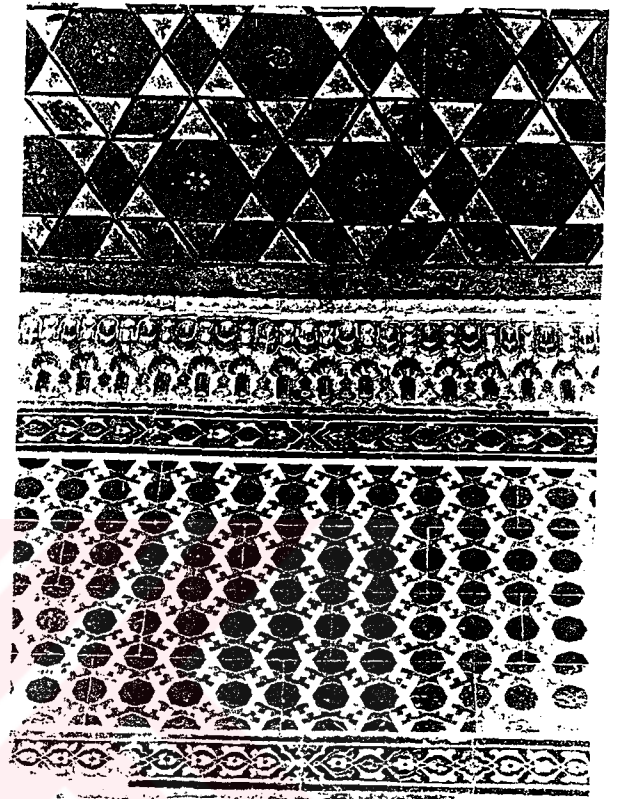
B.1.5

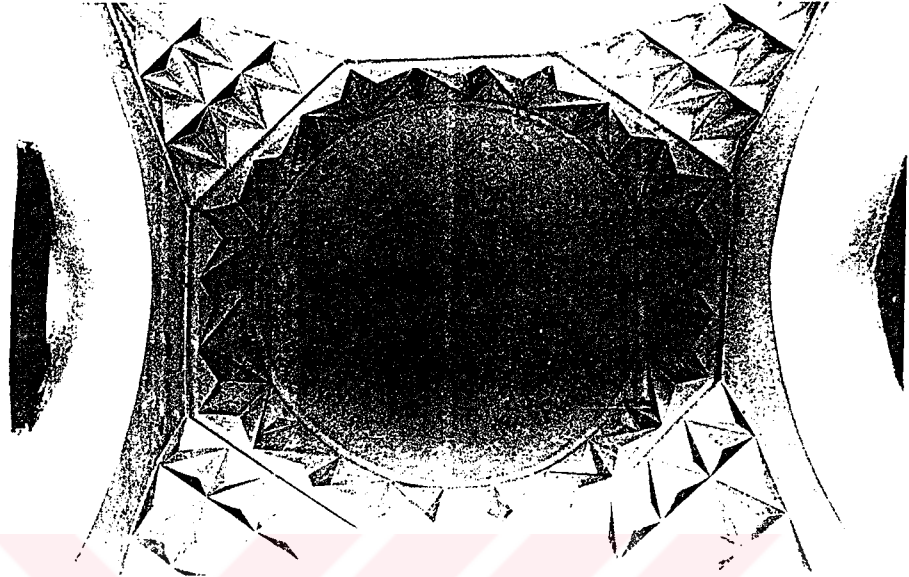
B.1.6

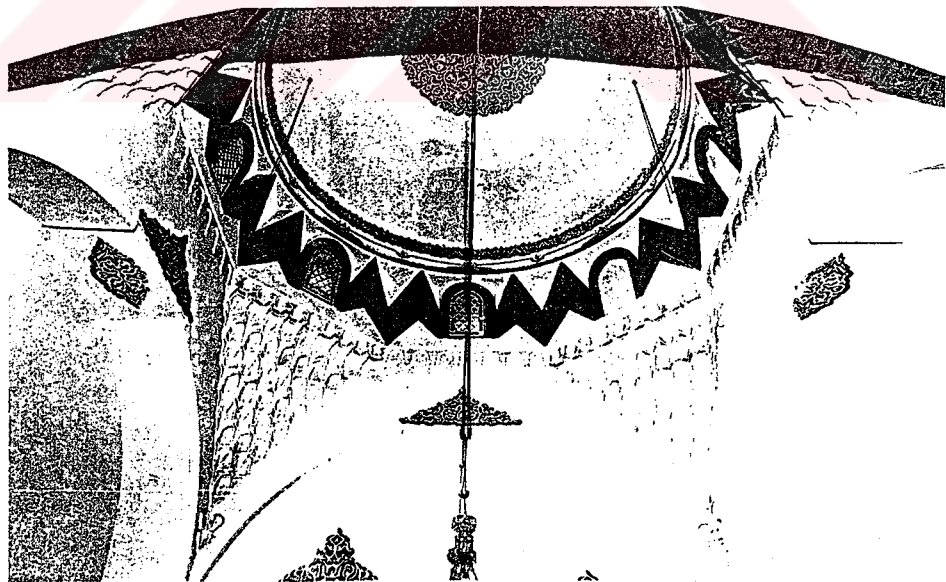
B.1.8

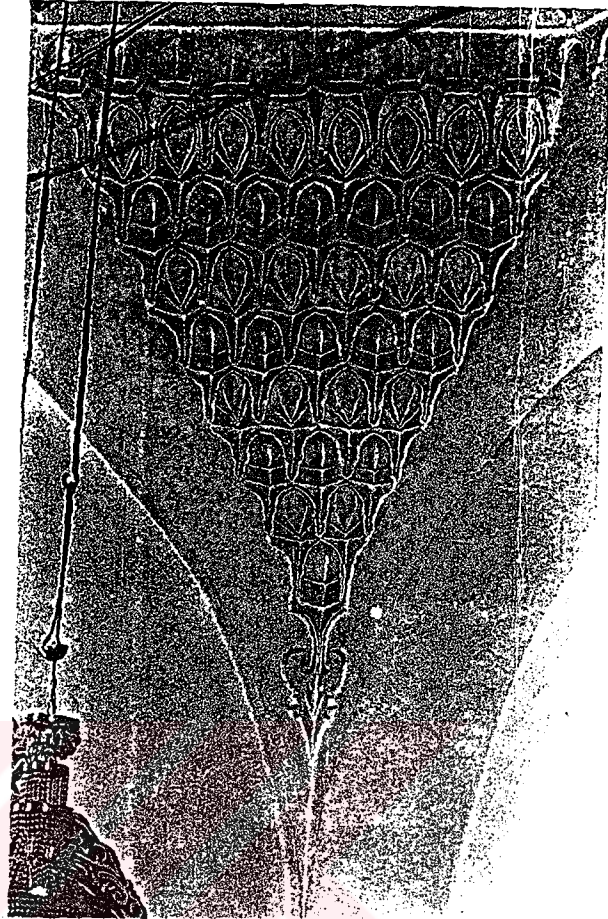
B.1.7

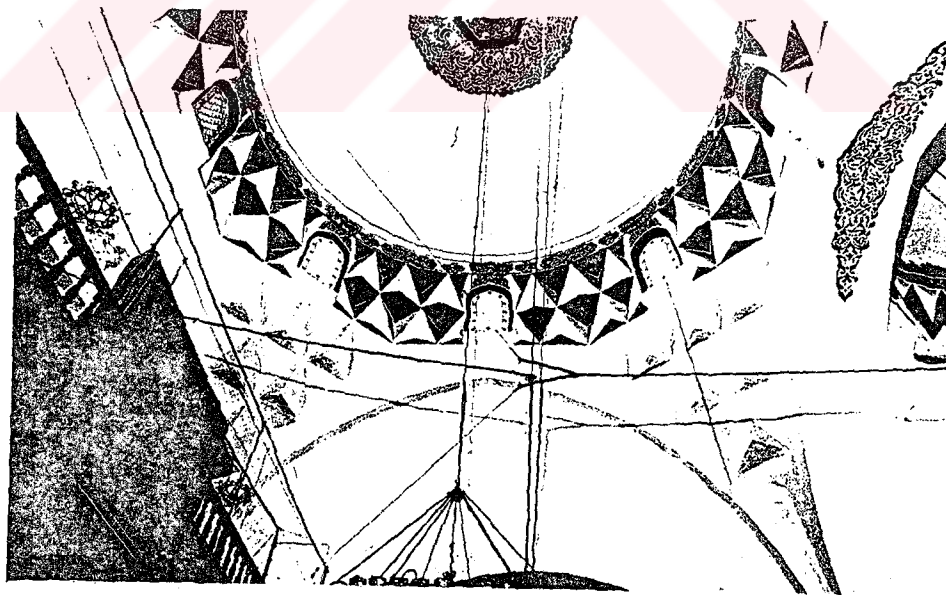
B.2.1

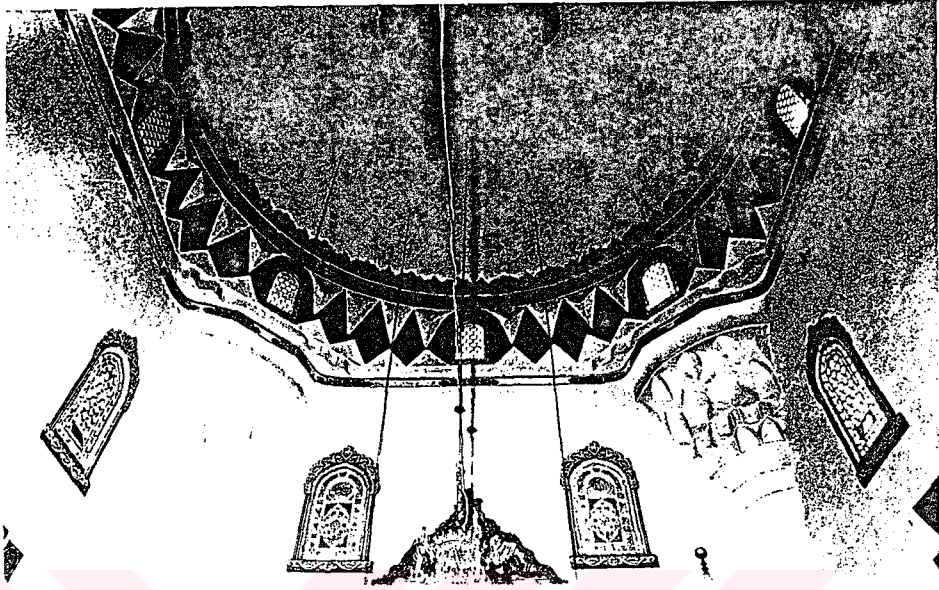
B.2.2

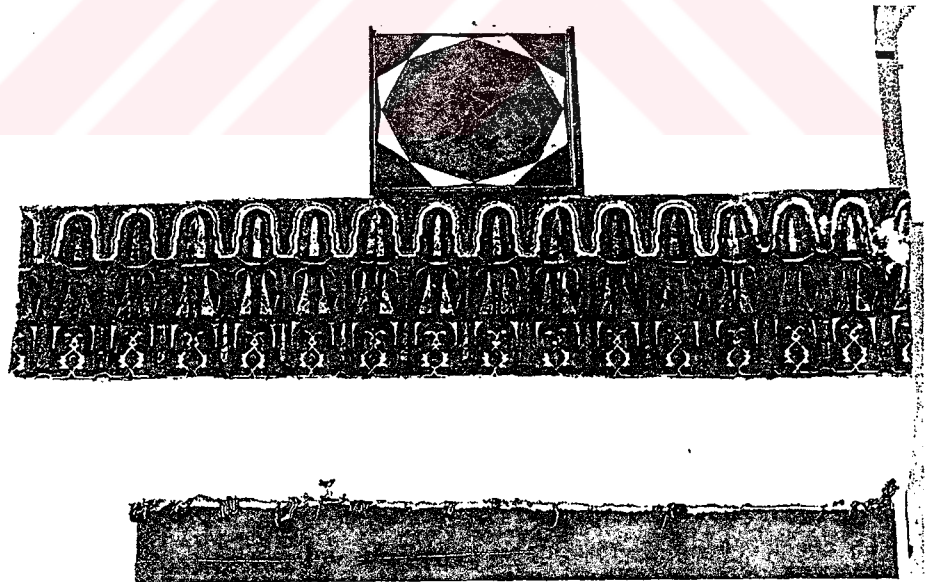
B.2.2.1

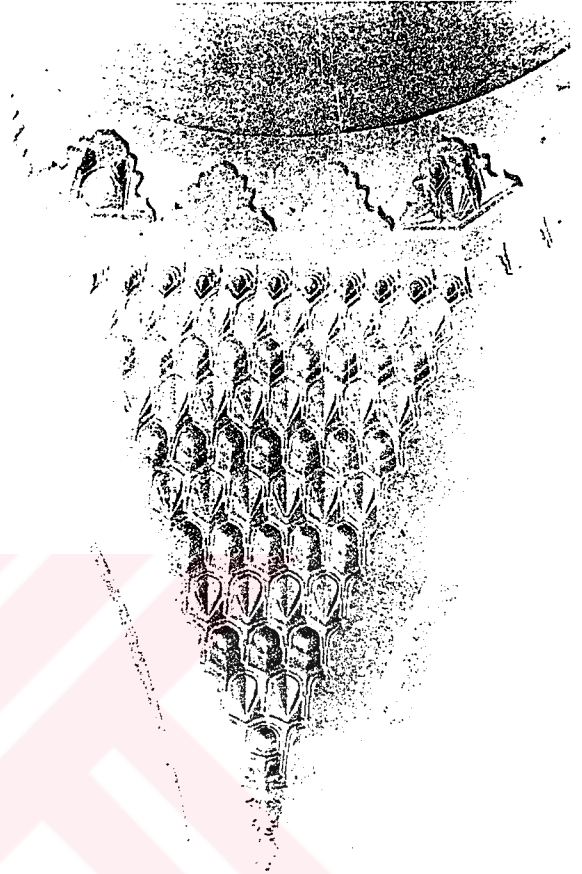
B.2.3

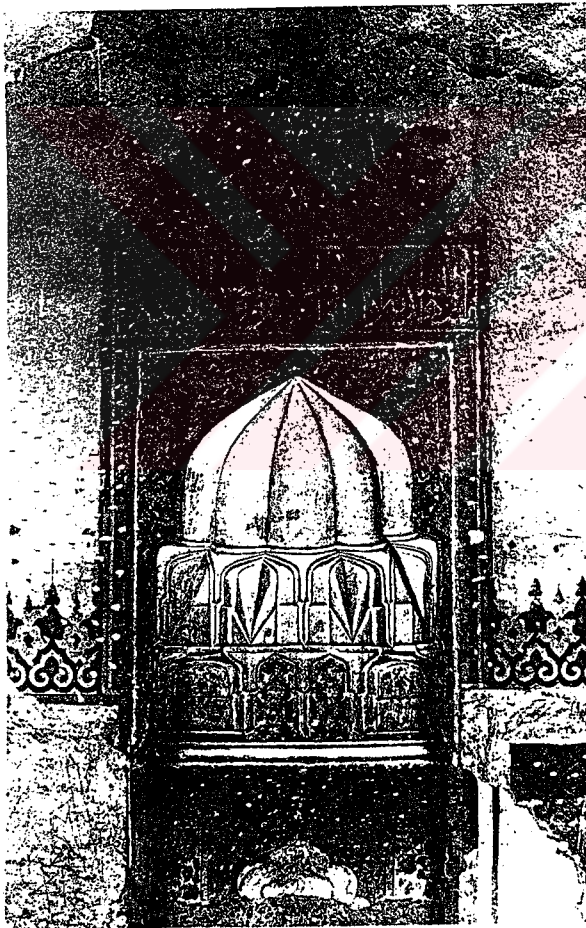
B.24

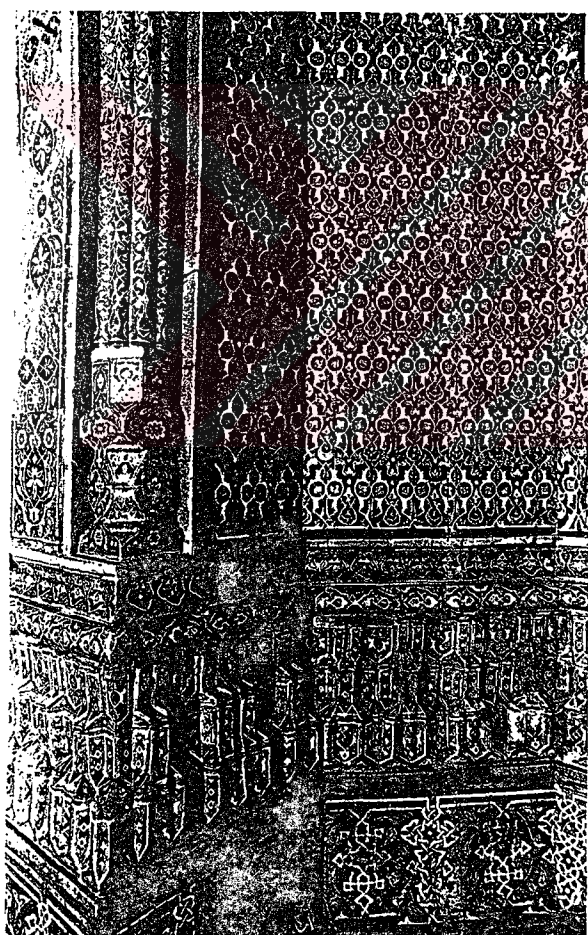
B.25

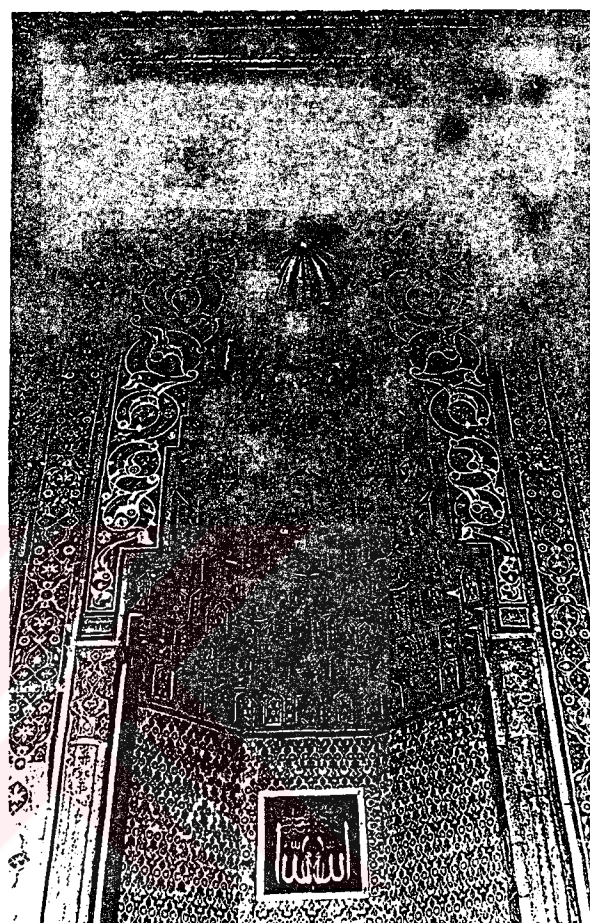
B.2.6

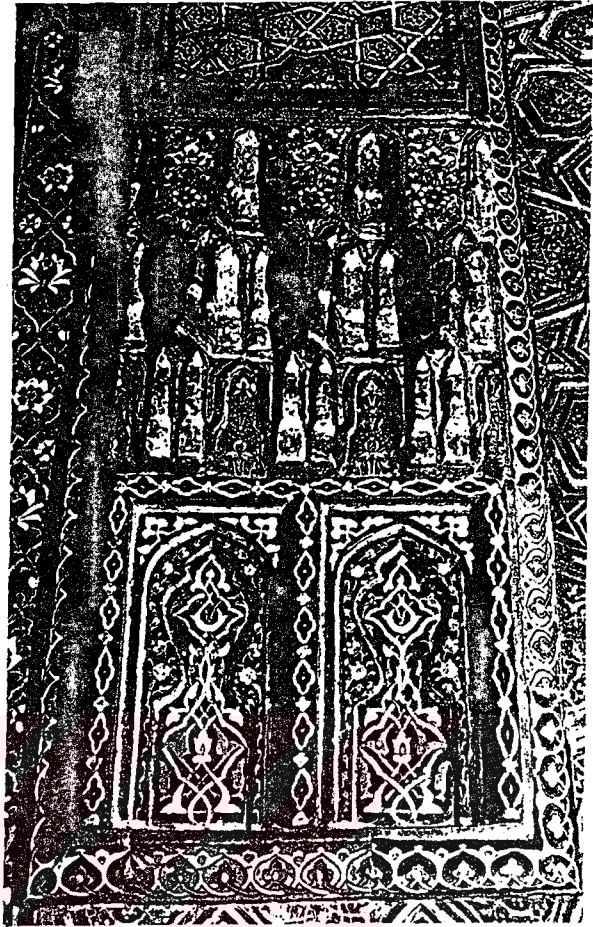
B.2.7

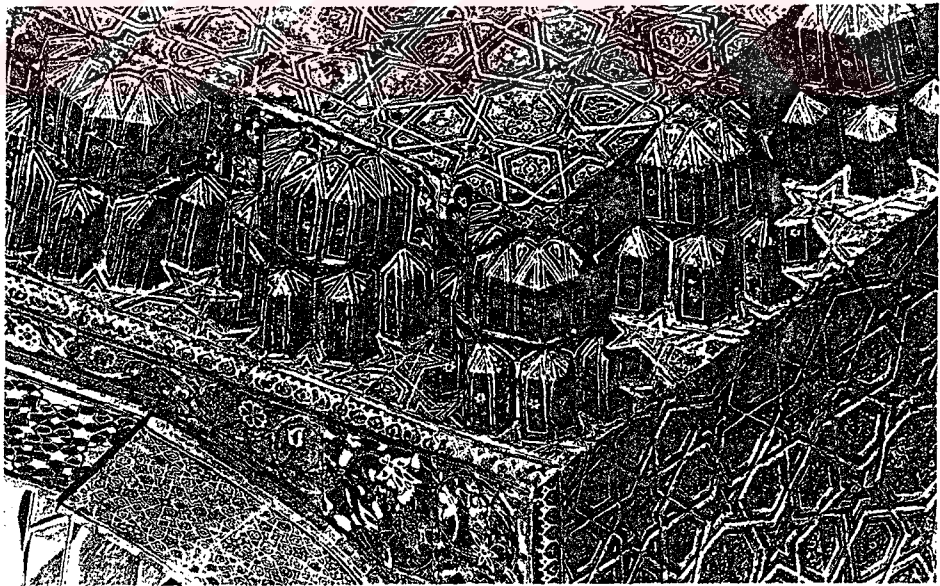
B.2.8.1

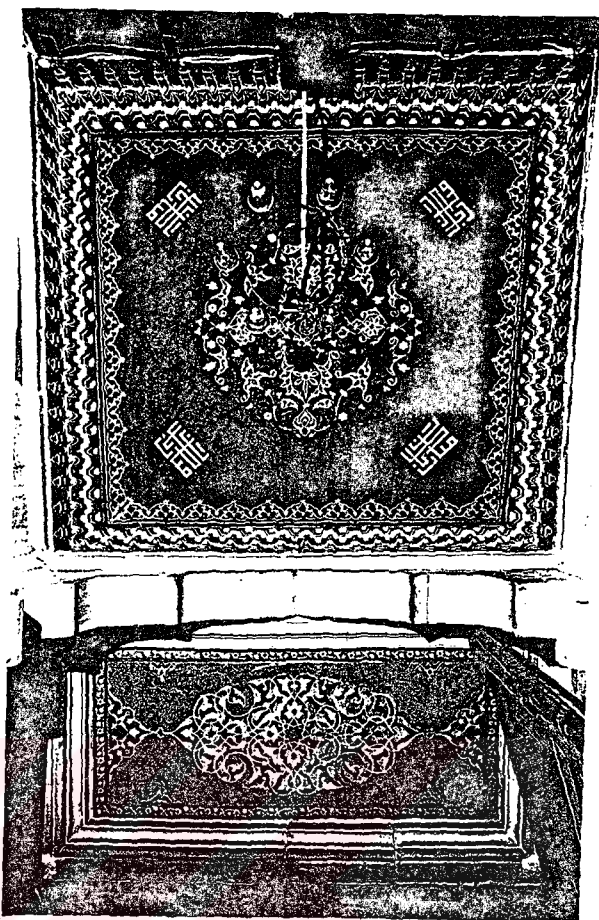
B.2.8

B.2.9

B.2.10

B.2.11

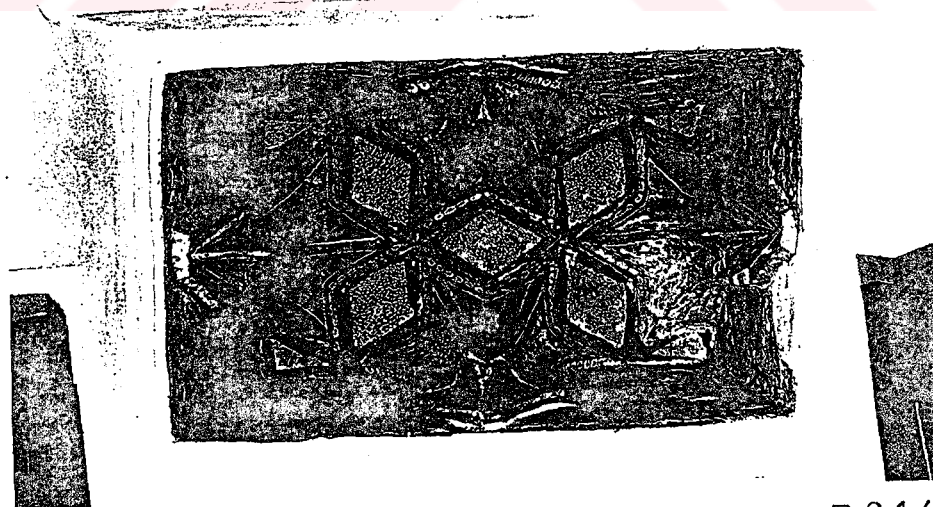

B.2.12

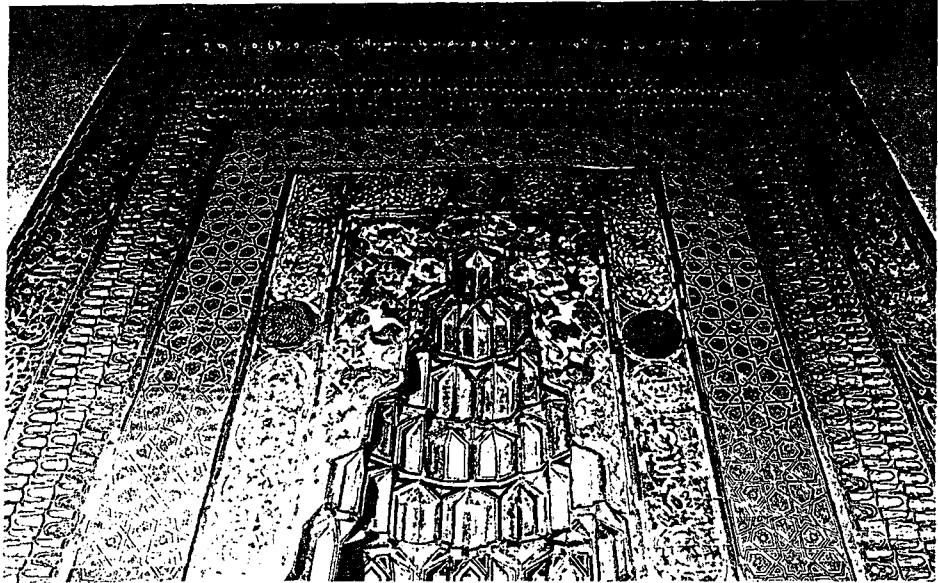
67

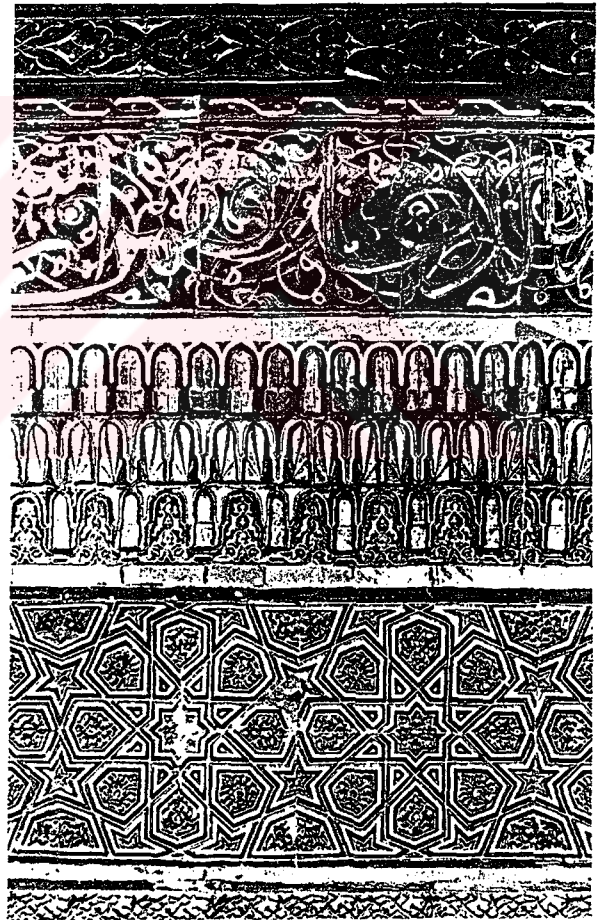
B.2.13

B.2.14

B.2.15

B.2.15.1

C-TUĞLA

Erken Osmanlı Dini Mimari Yapılarının İlk örneklerinde, yapı malzemesi olarak tuğla, duvar örgüsünde kullanılan en yaygın malzemedir. Yapıların duvarları ile kubbesi arasında tuğlanın çapraz çıkıntılar oluşturacak şekilde dizilmesiyle yapılan "kirpi saçak"a sıkça rastlanmıştır. Çok önemli taş yapıların yardımcı mekanlarında, medrese, külliye, hamam ve türbelerin tümünde bu süsleme uygulaması vardır. Kubbe geçiş malzemesi dışında yapıların dış yüzeylerinde tuğla dizilişli kemer, kör kemer örnekleri görülmektedir. Kör kemer örneği de kirpi saçak uygulamasında olduğu gibi tuğla, çapraz ve çıkıntılar oluşturularak dizilmiştir. Bu uygulama, duvar yüzeyinde kemer görüntüsü vermektedir. Hamzabey Camiinin kuzeydoğu cephesinde ve Mahkeme Camiinin doğu cephesinde benzer etki elde edilmeye çalışılmıştır. Uygulamanın diğer bir örneği Selçuk Hatun Camiinin güneybatı cephesinde de gözlenmektedir. Aynı yapılarda gözlenen diğer bir uygulama ise kör pencerelerdir. Duvar yüzeyinde pencere etkisini veren içleri tuğla dizilmesiyle doldurularak yapılmış örneklerdir. Timurtaş Paşa Camiinin kuzey ve kuzeybatı cephelerinde görülen pencere alınlıklarında, tuğla dizilişi ile yapılmış olan uygulamalar da dikkat çekicidir. Bu tekniğin bir benzeri de Gül Çiçek Hatun Türbesinin kuzey cephesindeki pencere alınlıklarında görülür. Timurdtaş Paşa, Selçuk Hatun, Ali Paşa Camiilerindeki uygulamalar gibi baklava dilimleri ya da kare tuğlaların dizilmesi şeklinde değildir. Gül Çiçek Hatun Türbesi pencere alınlıkları, ince uzun dikdörtgenlerden oluşan şekilli tuğlaların dikey ve yatay sıralı dizilişleriyle elde edilmiş alınlık örnekleridir.

C.1 - KİRPİ SAÇAK

YAPININ ADI : Gül Çiçek Hatun Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe genel görünüm
FOTOGRAFI NO : C.1.1

YAPININ ADI : Hamzabey Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzeydoğu cephesinden saçak detayı
FOTOGRAFI NO : C.1.2

YAPININ ADI : Hamzabey Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzeybatı cephesinden saçak detayı
FOTOGRAFI NO : C.1.3

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzeybatı cephesinden detay
FOTOGRAFI NO : C.1.4

YAPININ ADI : Muradiye Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephe iç avlu detayı
FOTOGRAFI NO : C.1.5

YAPININ ADI : Gülrüh Sultan Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephede giriş kapısı üzerinde mukarnas

FOTOGRAFI NO : C.1.6

C.2 - TUĞLA DİZİLİŞLİ PENCERE VE KEMER ALINLIKLARI

YAPININ ADI : Selçuk Hatun Camii
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesi genel görünüm
FOTOGRAFI NO : C.2.1

YAPININ ADI : Selçuk Hatun Camii
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephede kör pencere
FOTOGRAFI NO : C.2.2

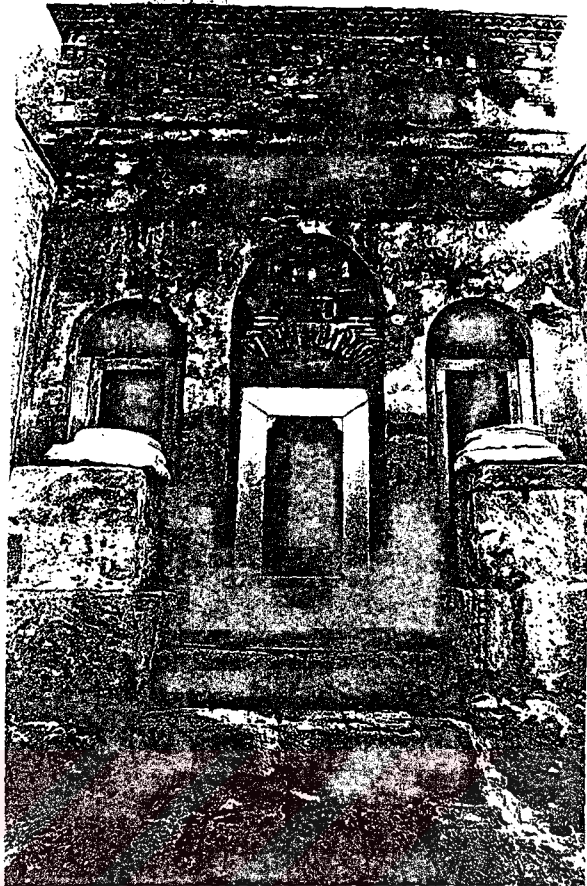
YAPININ ADI : Selçuk Hatun Camii
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephede pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : C.2.3

YAPININ ADI : Nalbantoğlu Camii
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesinde pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : C.2.4

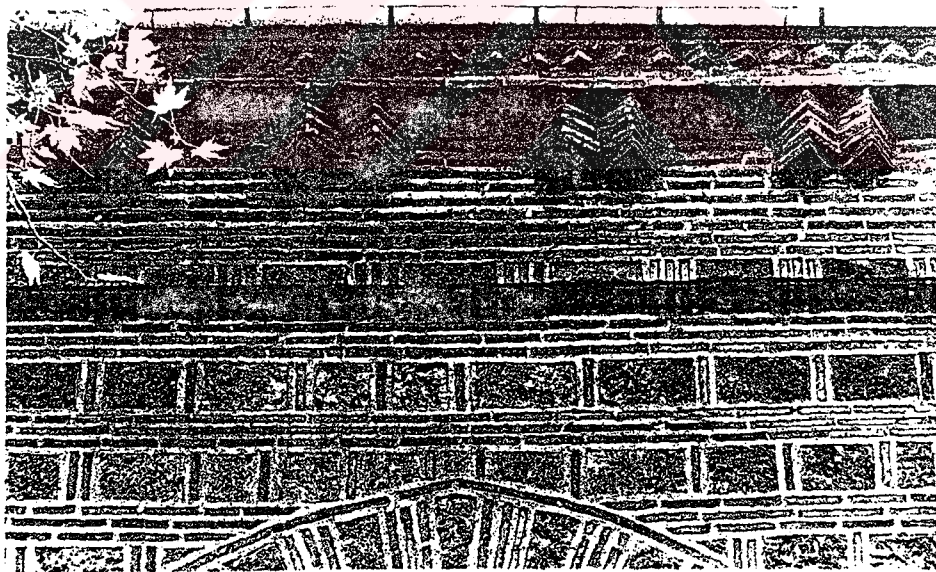
YAPININ ADI : Hamzabey Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephe pencere alınlıkları
FOTOGRAFI NO : C.2.5

YAPININ ADI : Ali Paşa Camii
YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephesinde kör pencere
FOTOGRAFI NO : C.2.6

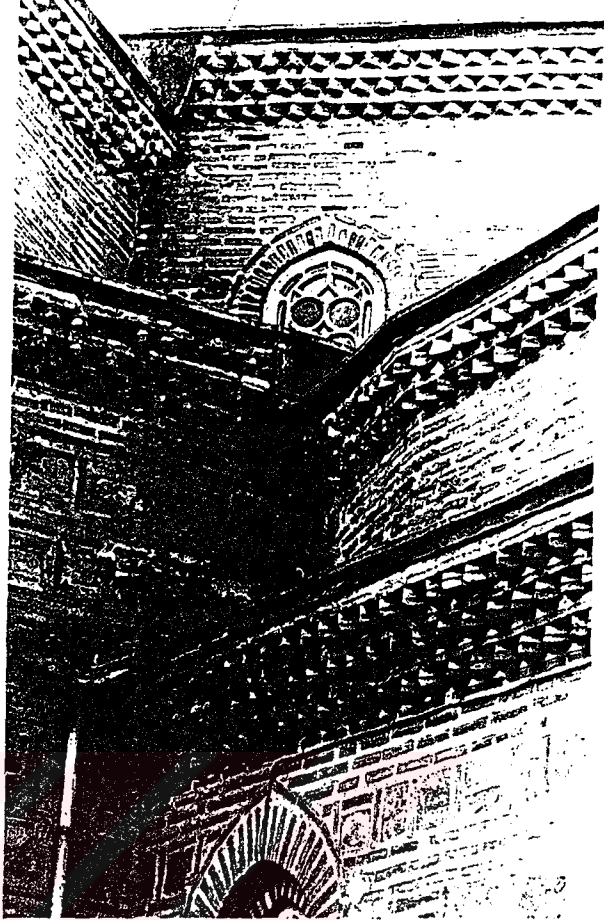

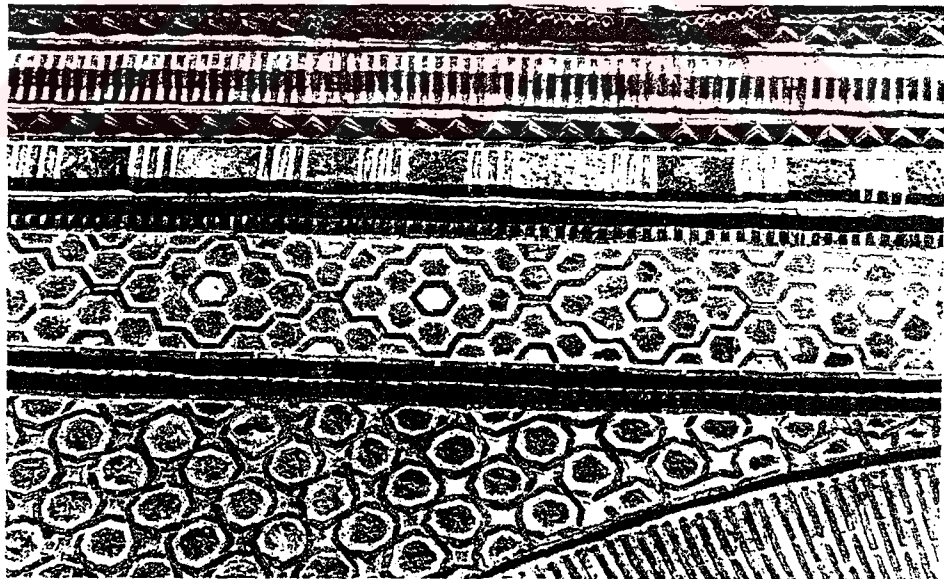
C.1.1

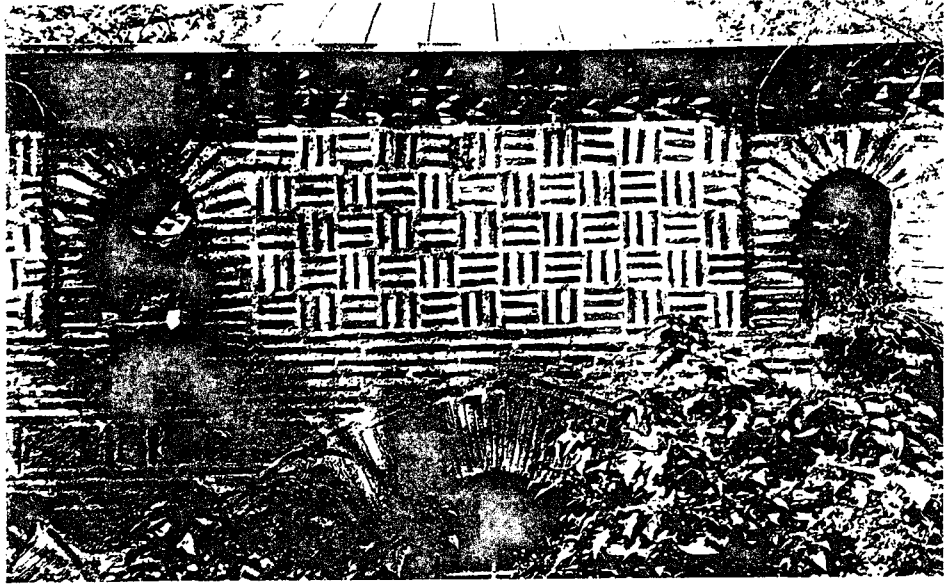
C.1.2

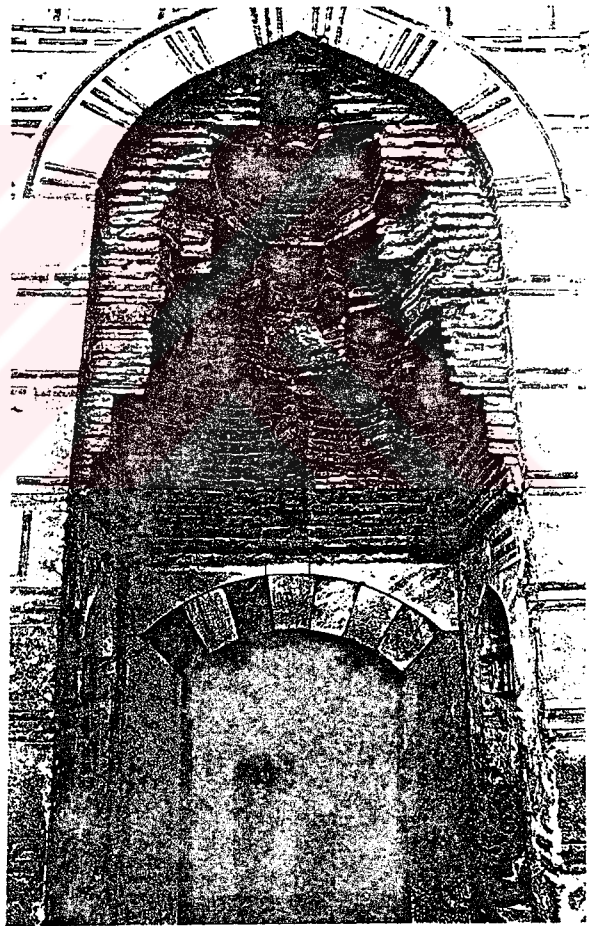
C.1.3

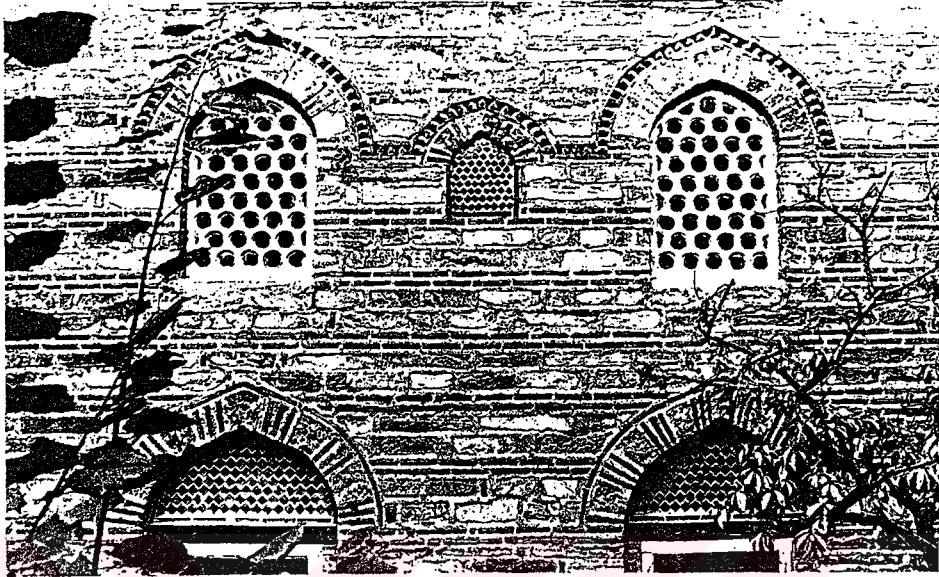
C.1.4

C.1.5

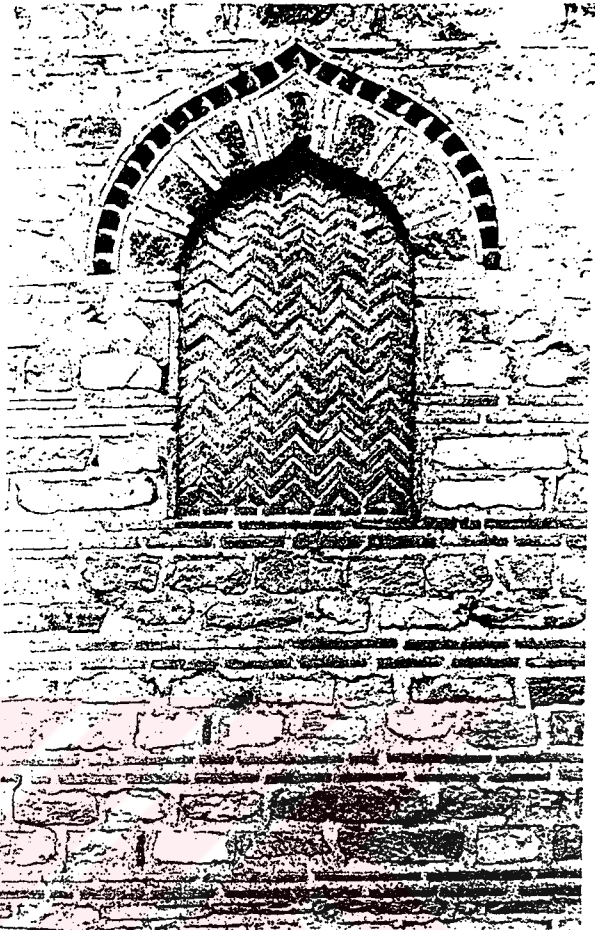
C.1.6

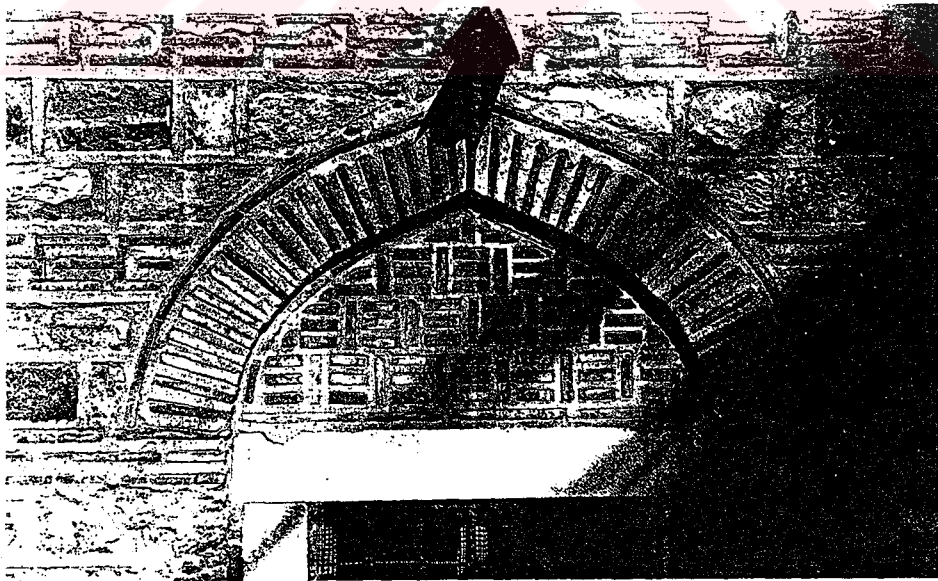
C.2.1

C.2.2

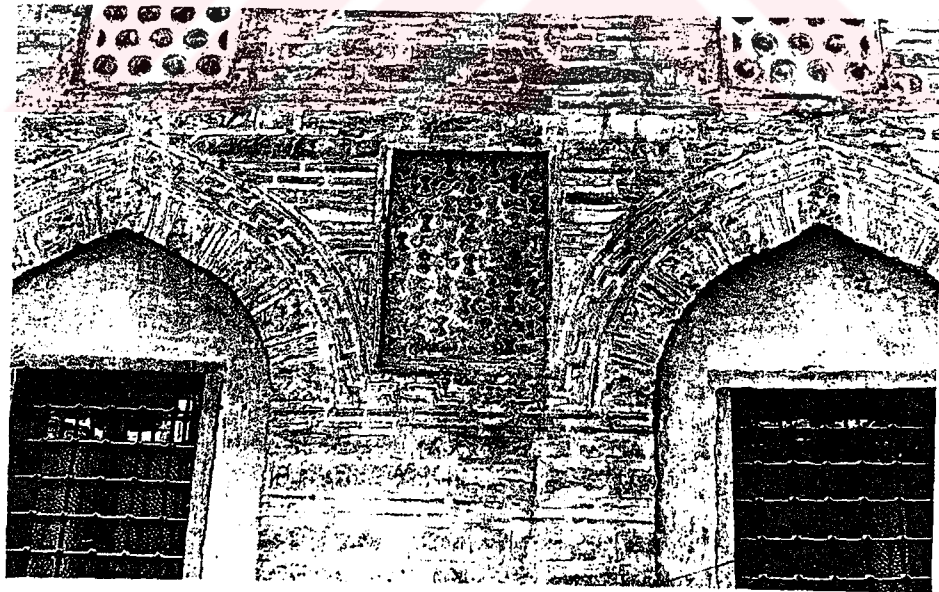
C.2.3

C.2.4

C.2.5

C.2.6

D - TUĞLA - TAŞ

Tuğla ve Taş malzemenin birlikte işlevsel olarak kullanıldığı yerlerin başında yapıların dış mekan duvarları gelmektedir. Üç sıra tuğla bir sıra köfeki taşının dizilmesiyle oluşturulan doku, Bursa dini mimari yapılarında görülen tipik bir uygulama şeklidir. Bazı yapıların özellikle kuzey cephesinde görülen kalkan duvarları, bu yüzeyler üzerinde süsleme amacına yönelik ilginç denemelerin yapıldığı yerlerdir. En iyi örnek Selçuk Hatun Camiinin kuzey cephesinde görülür. Benzeri uygulama biraz daha farklı biçimiyle Yiğit Köhne Camiinin kalkan duvarında gözlenmiştir. Hamzabey ve Selçuk Hatun Camiilerinin duvar yüzeylerinde, tuğlanın diyagonal dizilişinin yanında taş dolgu malzemesi olarak kullanılmış, balık sırtına benzer dokulu yüzey elde edilmiştir. Yine almasıık duvar dokusunda yapılan yüzeylerde uygulandığını gözlediğimiz bir başka örnek de rozetlerdir. Bunlara Timurtaş Paşa Camii, Orhan Camii ve Gül Çiçek Hatun Türbesinin duvarlarında rastlanır.

Tuğla - taş malzemenin birlikte kullanıldığı değişik bir süsleme türü de, pencere ve kemer alınlıklarıdır. Yıldırım Medresesi, Muradiye Medresesi, İbni Bezzaz Camii, Timurtaş Paşa Camii, Hüdavendigâr Camii ve Orhan Camiinde pencere ve kemer alınlıklarında bu türde uygulamalar bulunmaktadır. Koca Naib Camiinde minare kaidesinde görülen, kör pencere görünümündeki uygulamalar da taş - tuğlanın birlikte kullanılarak yapılan ve bu türdeki uygulamalar içinde bu yapıya özgü bir örnektir.

D.1 ALMAŞIK DUVAR

YAPININ ADI : Selçuk Hatun Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzeybatı cephesi kalkın duvarı genel görünüm

FOTOGRAFI NO :D.1.1

YAPININ ADI : Selçuk Hatun Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzeybatı cephesinden detay

FOTOGRAFI NO : D.1.2

YAPININ ADI : Hamzabey Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesi

FOTOGRAFI NO : D.1.3

YAPININ ADI : Muradiye Medresesi

YAPIDAKİ YERİ : İç avlu güney cephesi

FOTOGRAFI NO : D.1.4

D.2 ROZETLER (GÜNEŞ KURZU) PANOLAR

YAPININ ADI : Gülçiçek Hatun Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephesi

FOTOGRAFI NO : D.2.1

YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi

YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesi pencere üzerinde pano

FOTOGRAFI NO : D.2.2

YAPININ ADI : Selçuk Hatun Camii

YAPIDAKİ YERİ : Kuzeybatı cephesinde pano

FOTOGRAFI NO : D.2.3

YAPININ ADI : Kocanaib Camii

YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesi kalkan duvarı üzerinde pano

FOTOGRAFI NO : D.2.4

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Revak kuzeydoğu cephesi genel görünüm

FOTOGRAFI NO : D.2.5

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak kuzeydoğu cephesinde pano
FOTOGRAFI NO : D.2.6

YAPININ ADI : İl. Ahmet Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Türbe batı cephesinde bezeme
FOTOGRAFI NO : D.2.7 - D.2.7.1

YAPININ ADI : Hüdavendigar Camii
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesinde revak kemerleri üzerinde pano
FOTOGRAFI NO : D.2.8

D.3 PENCERE VE KEMER ALINLIKLARI

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak kuzey cephesi kemer alınlıkları
FOTOGRAFI NO : D.3.1 - D.3.1.1 - D.3.1.2

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak kuzey cephe kemer alınlığı detayları
FOTOGRAFI NO : D.3.2 - D.3.2.1

YAPININ ADI : Gülçiçek Hatun Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Doğu cephesinde kör pencere
FOTOGRAFI NO : D.3.3

YAPININ ADI : Kocanaib Camii
YAPIDAKİ YERİ : Minare kaidesinde kör pencereler
FOTOGRAFI NO : D.3.4 - D.3.4.1 - D.3.4.2

YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephesinde pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.5

YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephesinde pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.6

YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephesinde pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.7

YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Güney cephesinde pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.8

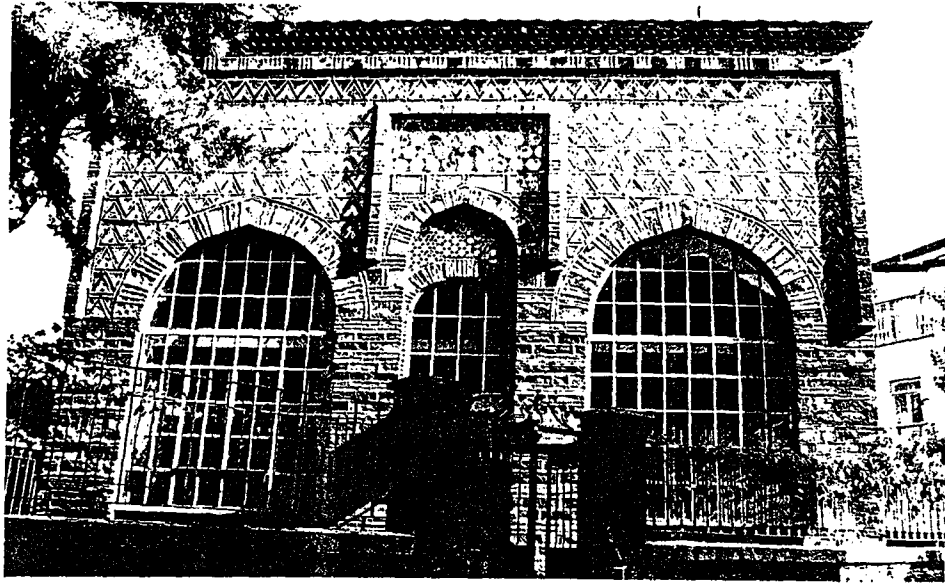
YAPININ ADI : Yıldırım Medresesi
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesinde pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.9

YAPININ ADI : Hüdavendigar Camii
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesinde revak kemer alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.10

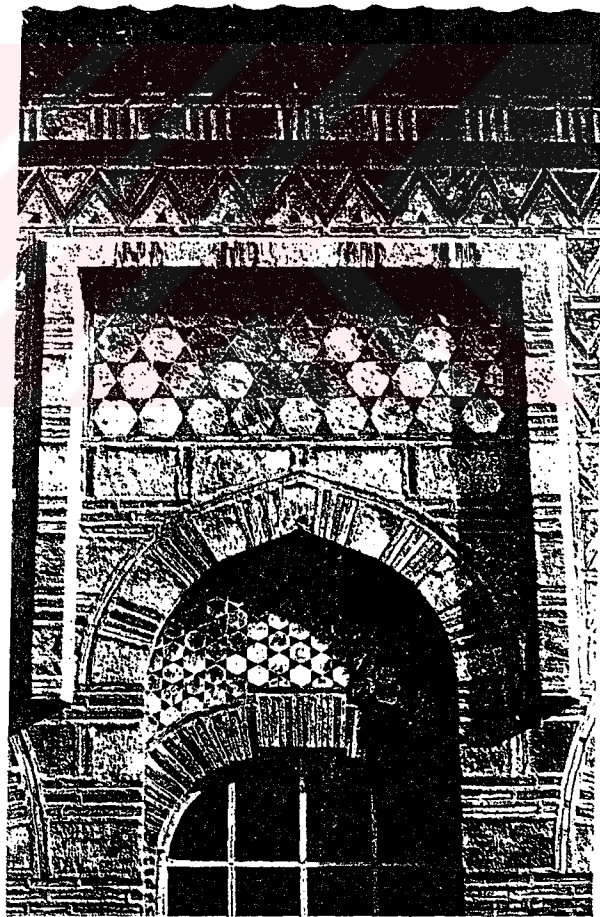
YAPININ ADI : Hüdavendigâr Camii
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephesinde revak kemer alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.11

YAPININ ADI : Orhan Camii
YAPIDAKİ YERİ : Revak doğu cephesi kemer alınlığı
FOTOGRAFI NO : D.3.12

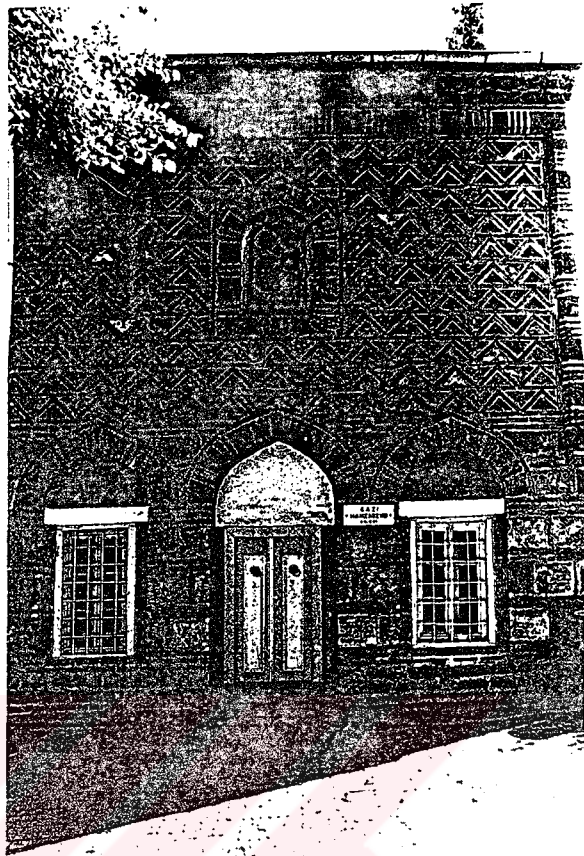

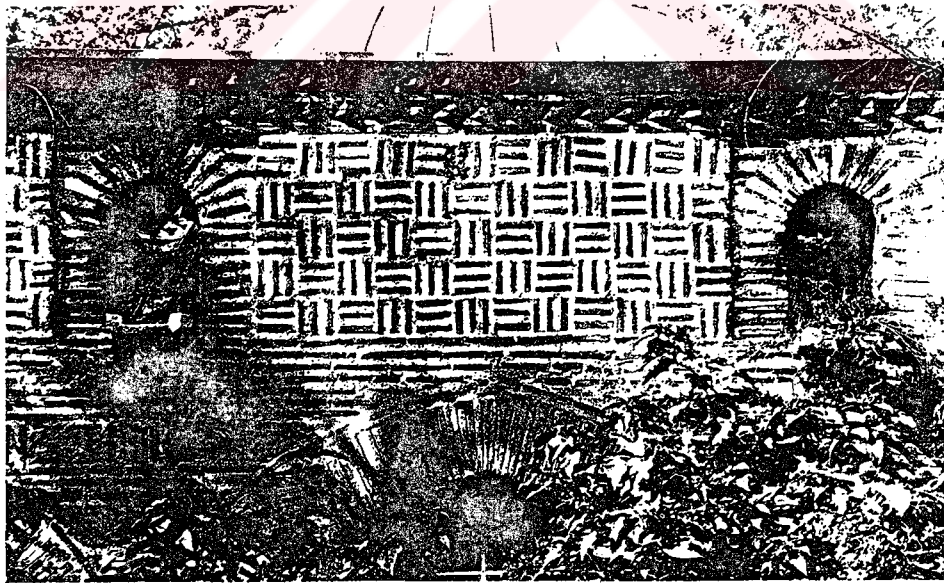
D.1.1

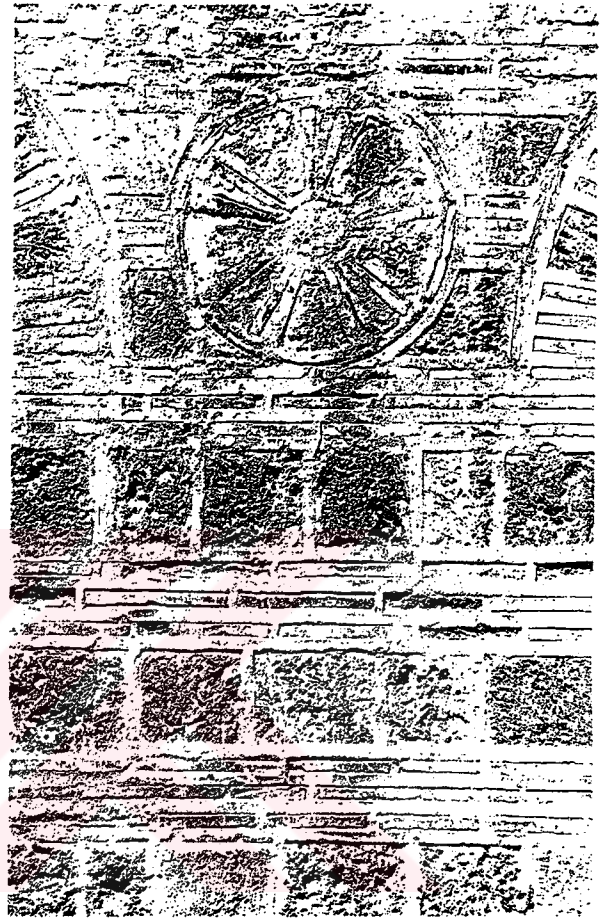
D.1.2

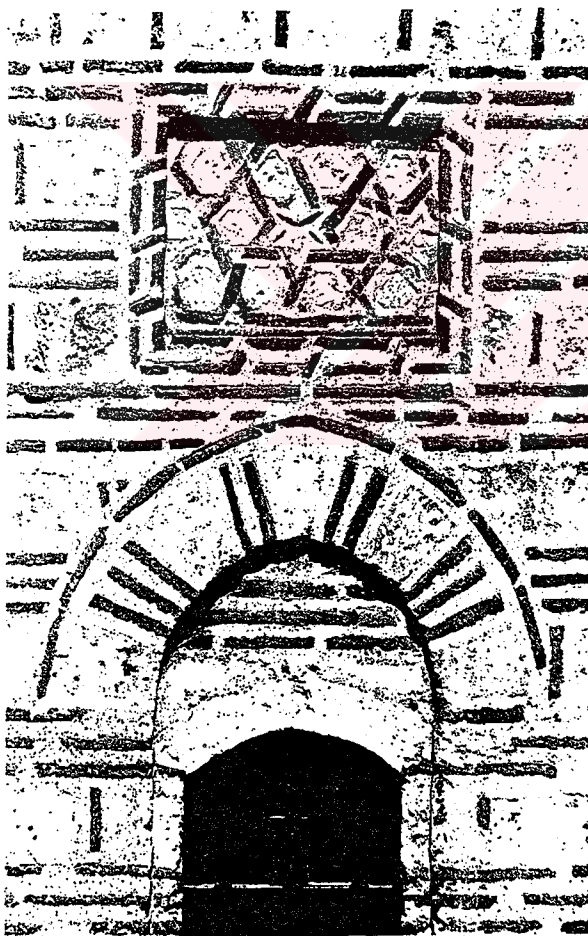
D.14

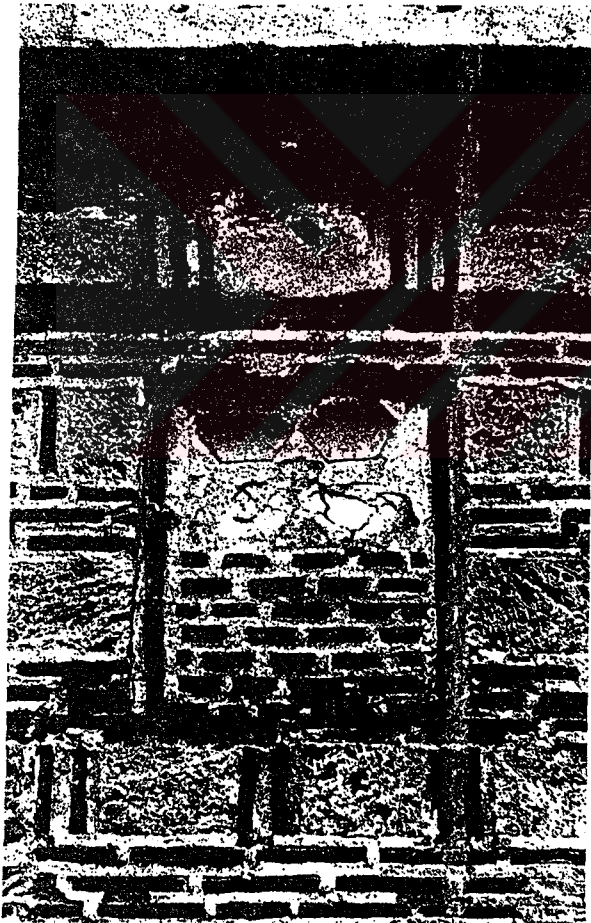
D.15

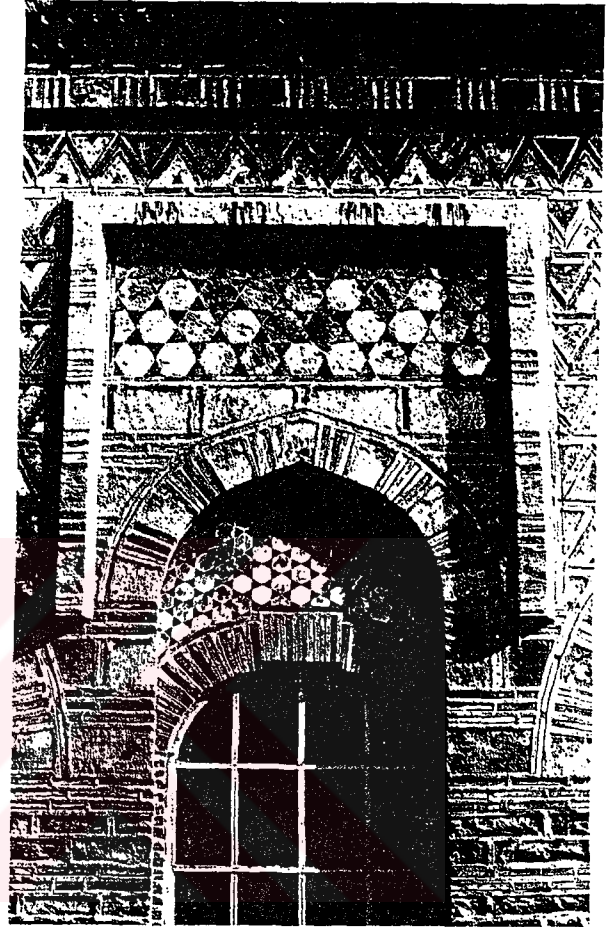
D.2.1

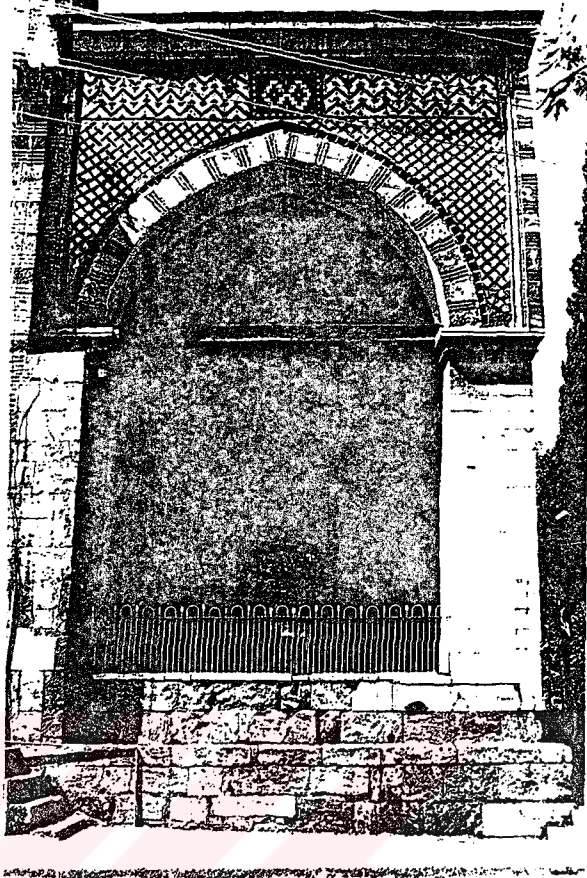
D.2.2

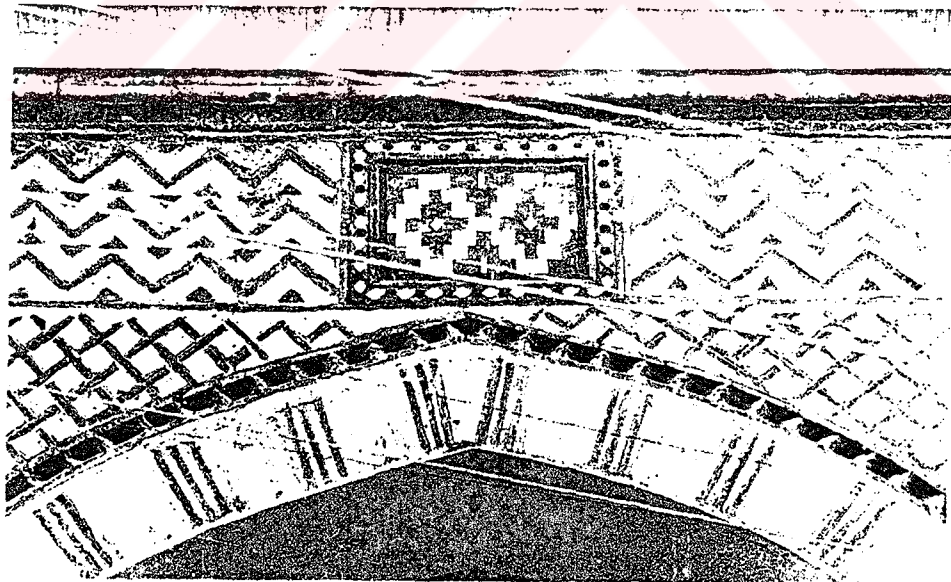
D.24

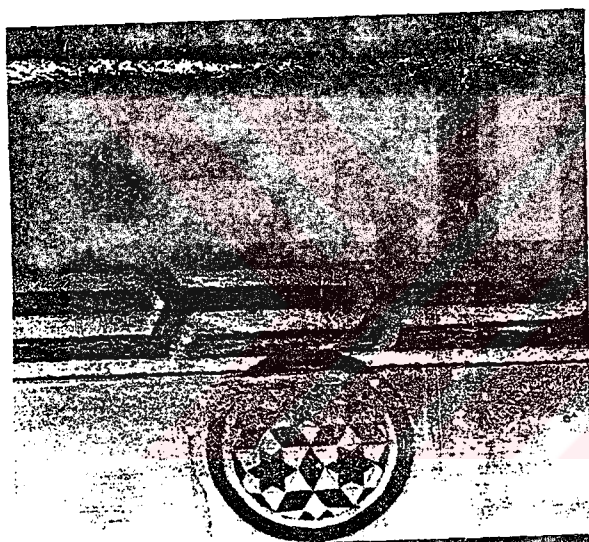
D.2.3

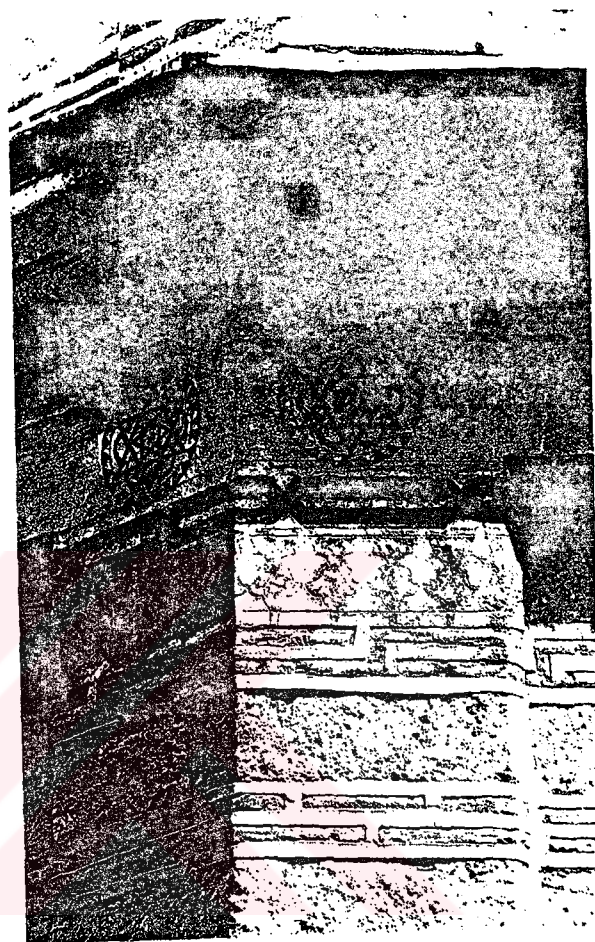
D.2.5

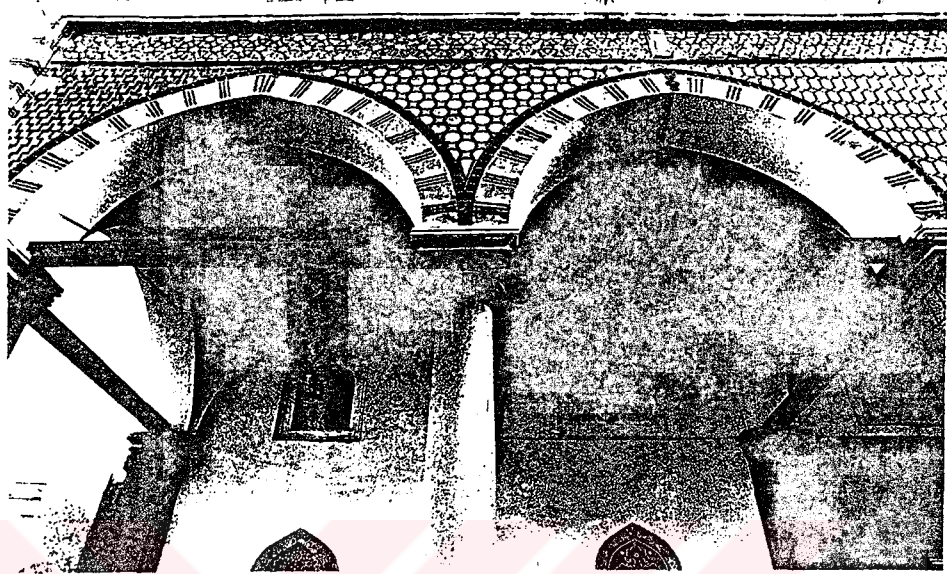
D.2.6

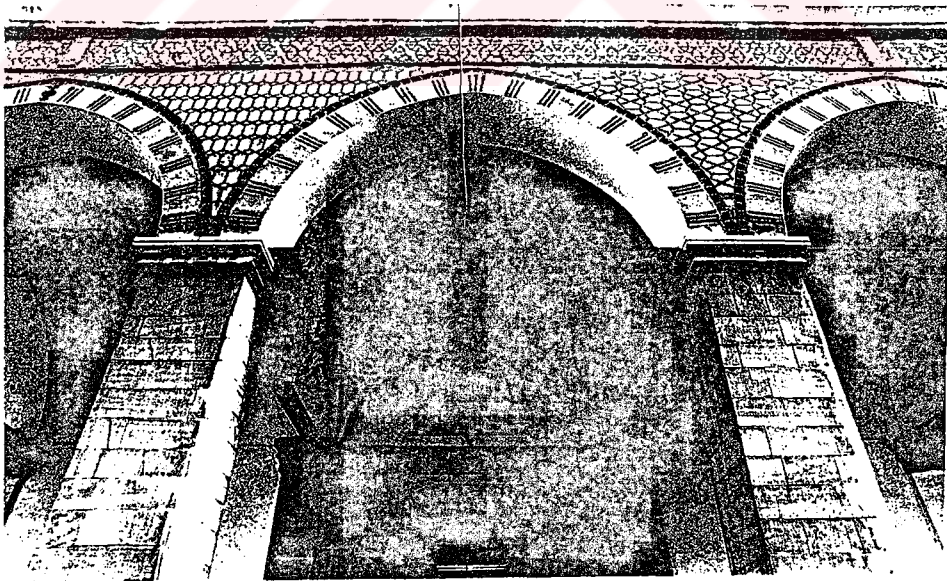
D.2.8

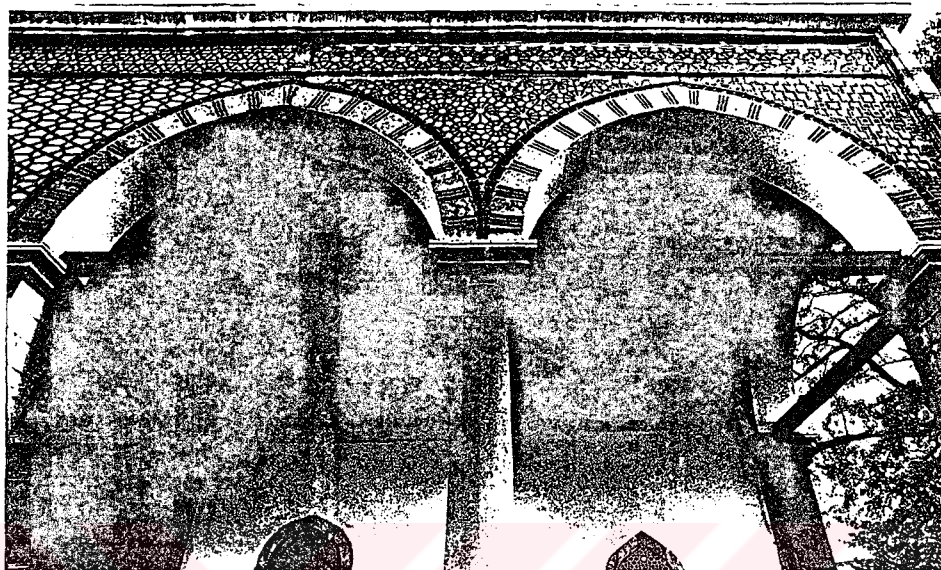
D.2.7

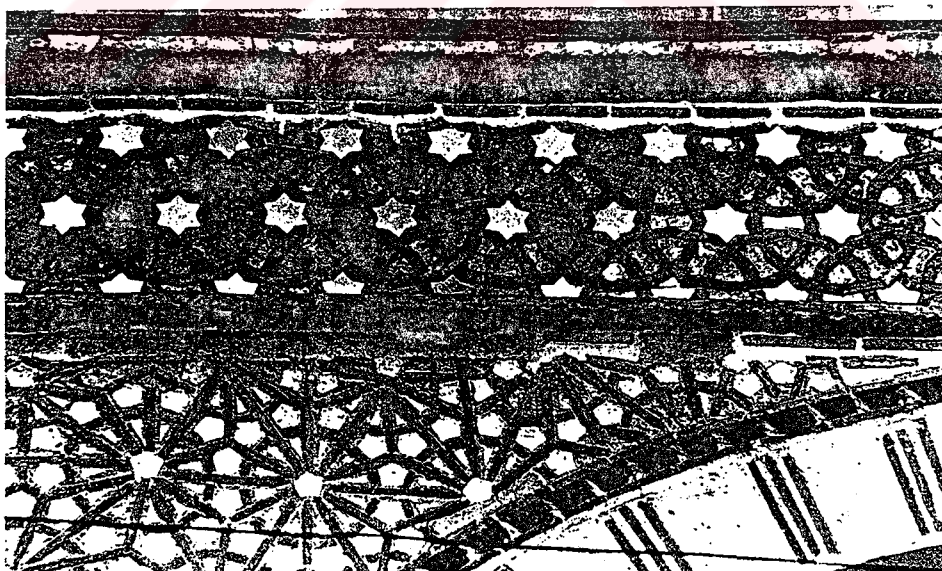
D.3.1

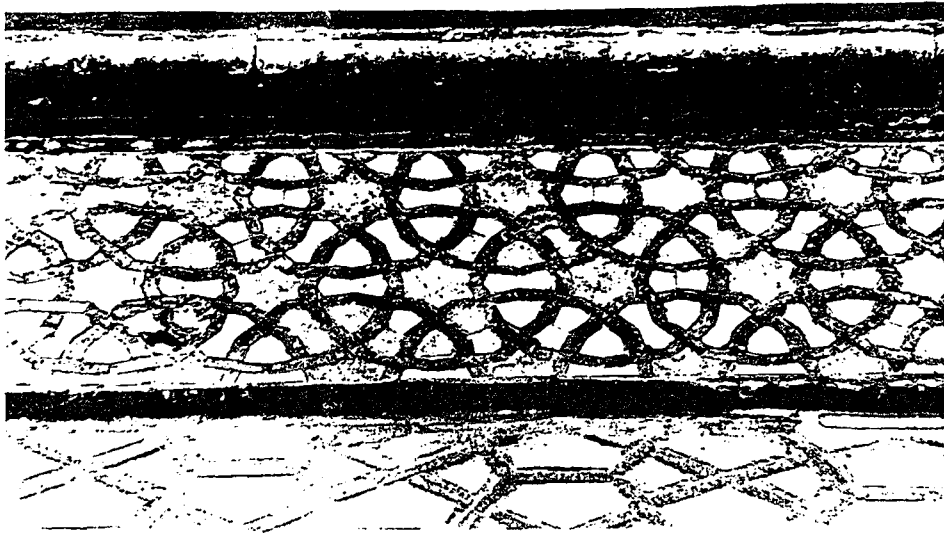
D.3.1.1

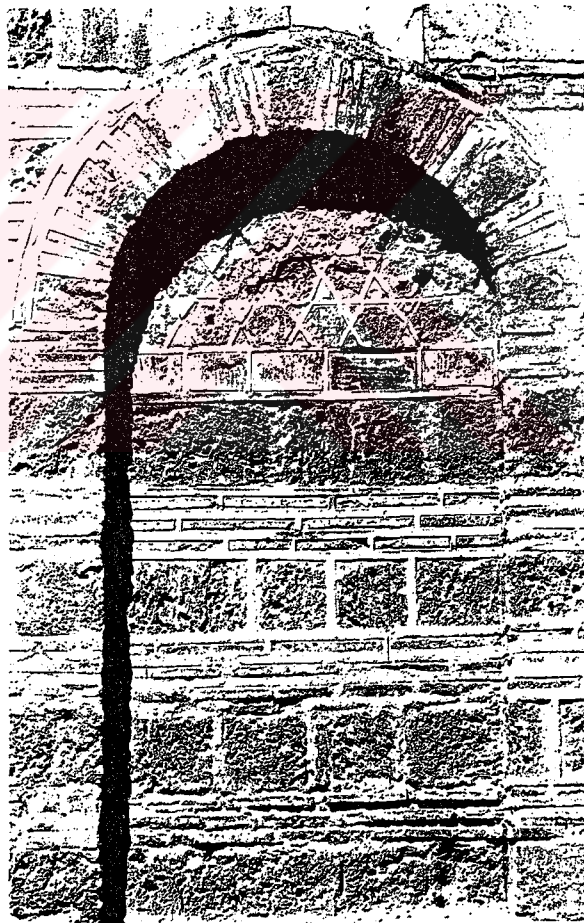
D.3.1.2

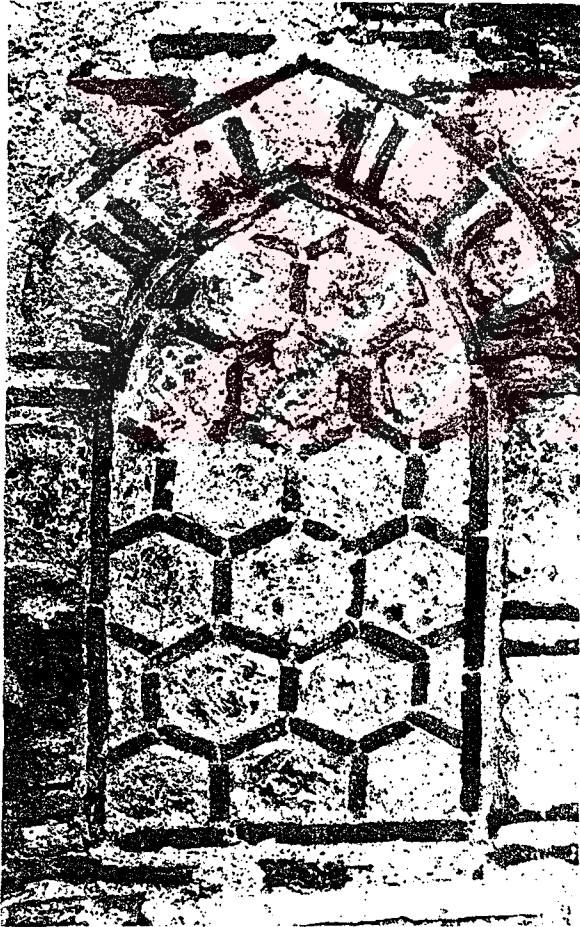
D.3.2

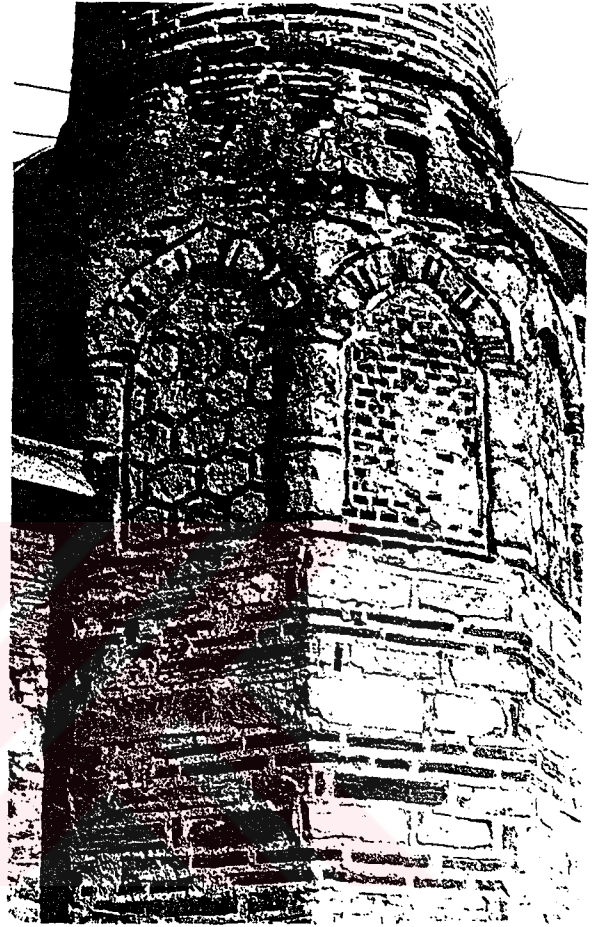
D.3.2.1

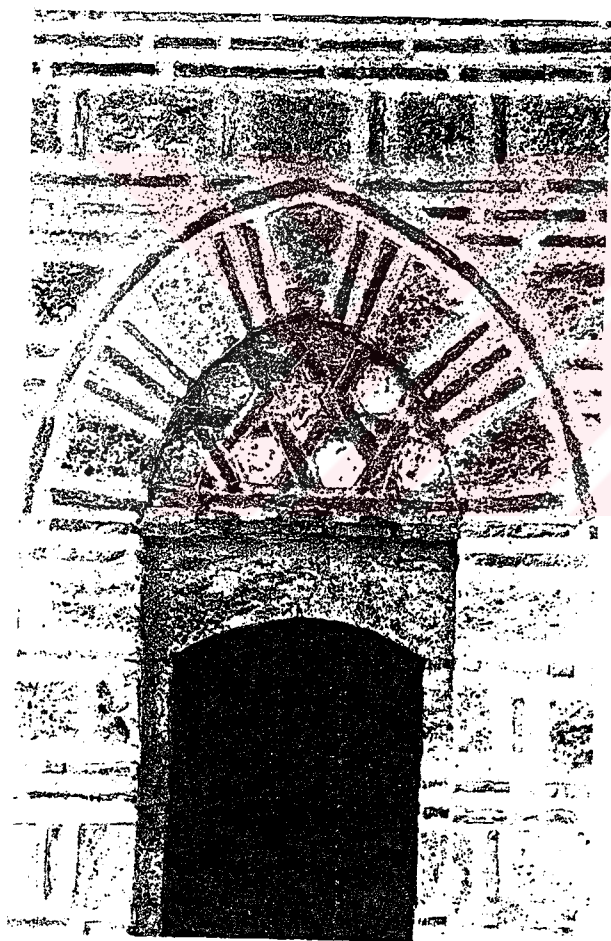
D.3.3

D.34,1

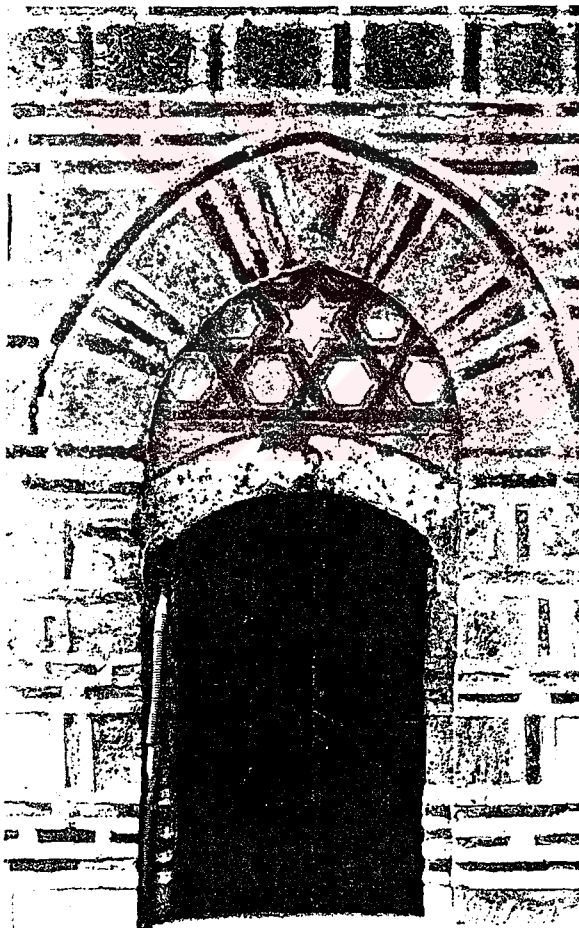
D.34

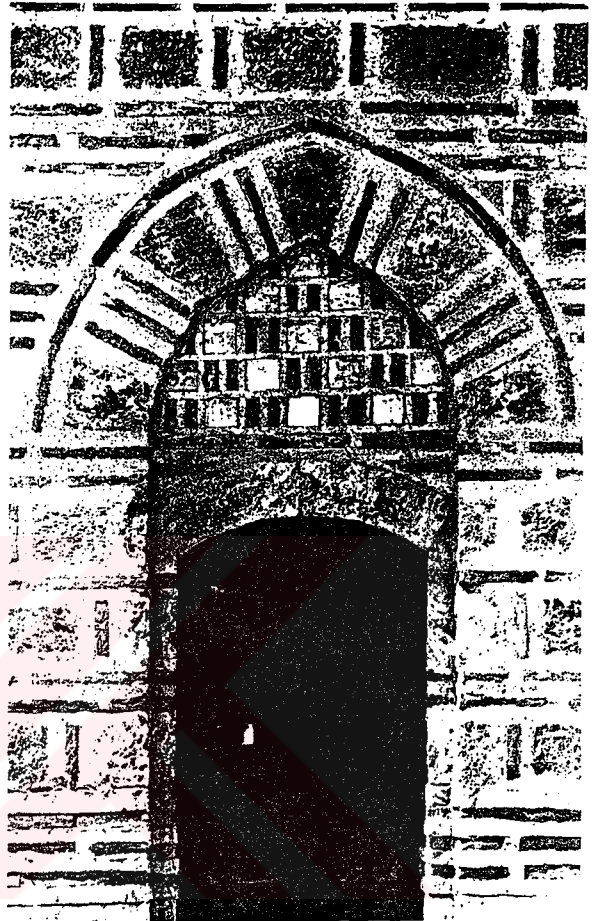
D.3.5

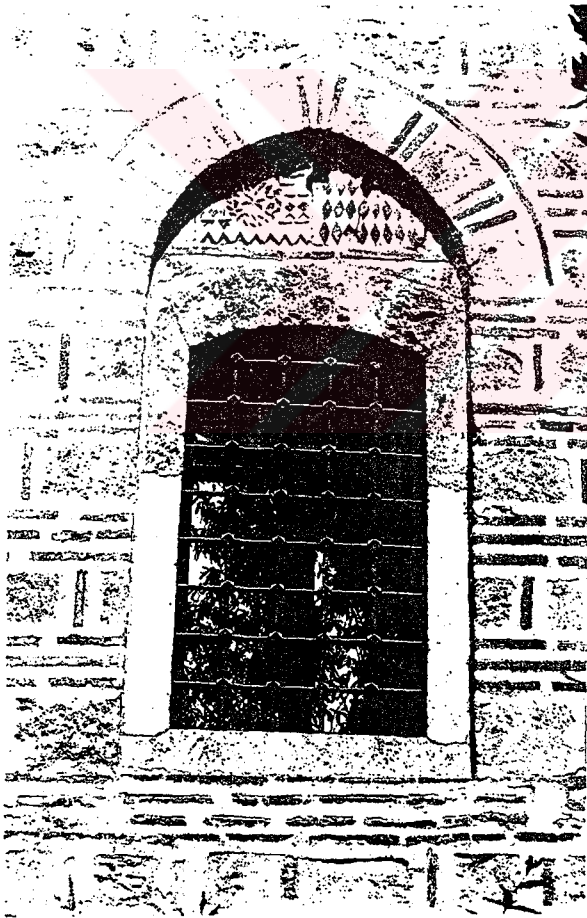
D.34.2

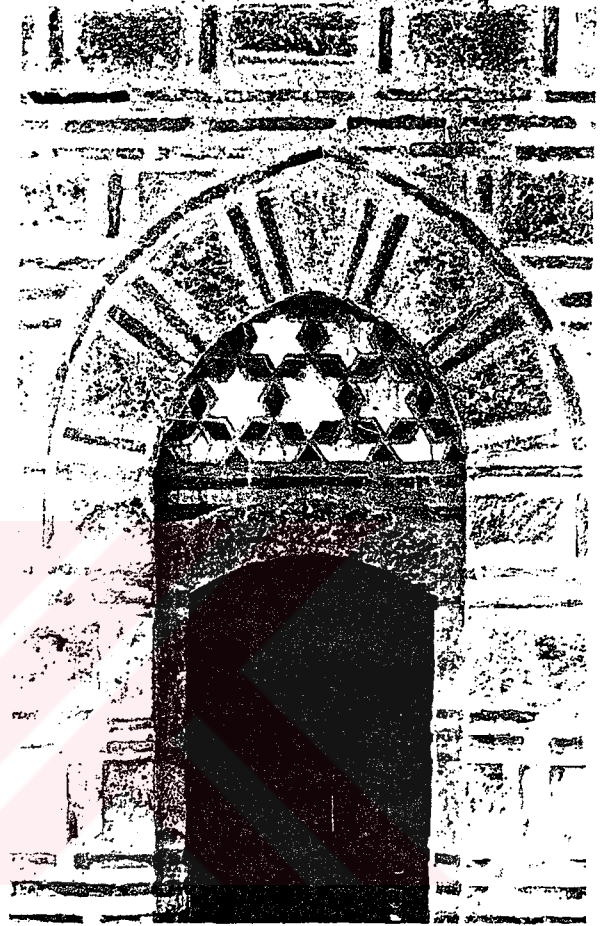
D.3.7

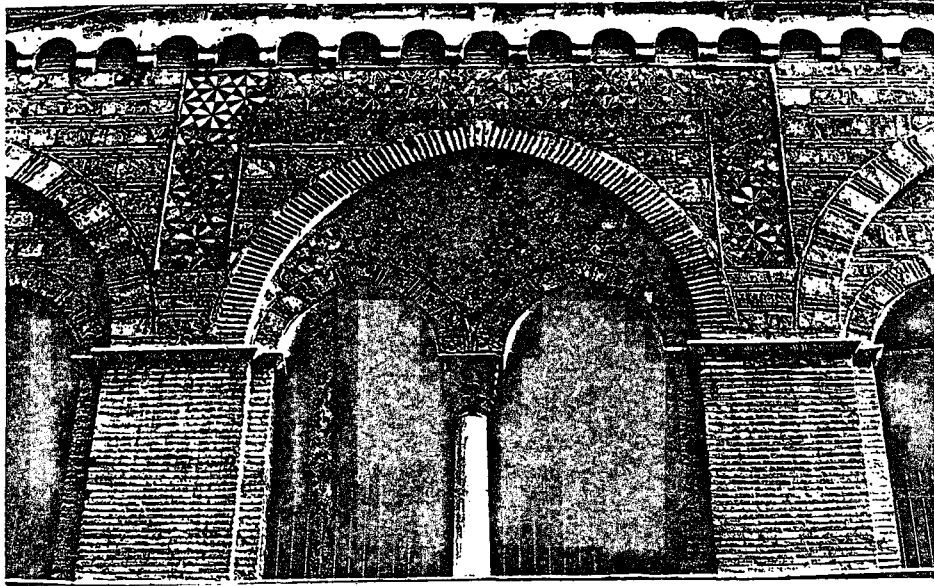
D.3.6

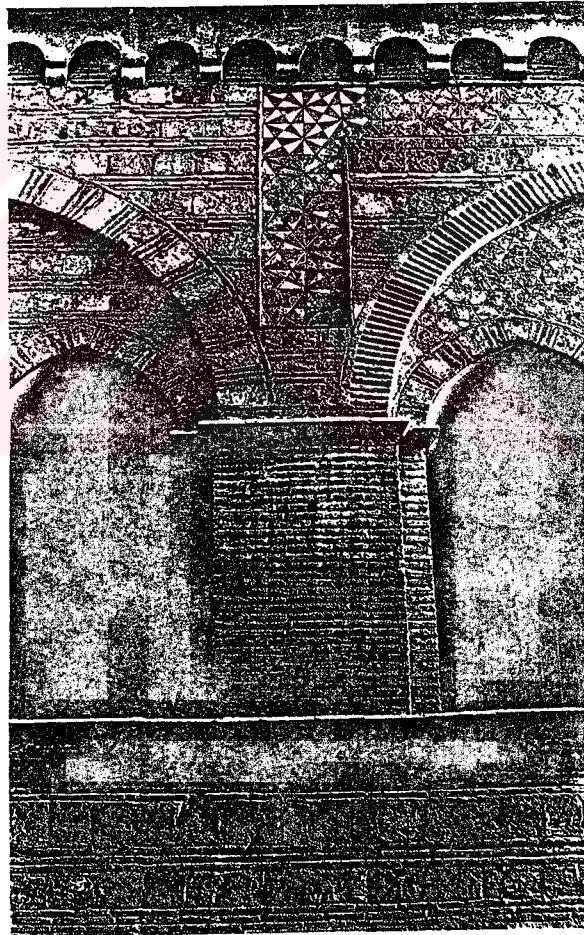
D.3.9

D.3.8

D.3.10

D.3.10.1

F - TEK RENK VE YALDIZ BEZEMELİ ÇİNİLER

Selçuklular'dan Osmanlılar'a geçişi sağlayan Beylikler devri çini sanatı Selçuklu devri çini sanatı kadar zengin örnekler ortaya koymamakla beraber, Osmanlı çini sanatına geçişde önemli rol oynamış, Selçuklu devri mozaik çini tekniği ile Osmanlılar'ın renkli sır tekniğinin birleştiği bir geçiş devri olmuştur(1). Tek renkli sırlı çini örnekleri yapıların iç mekan duvarlarında firuze, yeşil, lacivert ve patlıcan moru renklerinde genellikle altıgen, kare ve üçgen şekilde görülürler. Bu örnekler yapılarda dış mekan süslemesi olarak pencere alınlıklarında kerner alınlıklarında ve duvar yüzeylerinde uygulanmıştır. Koca Naib Camiinin batı cephesindeki çinili pano farklı uygulama yeriyle birkaç örnekten birisidir. Bursa dini mimari yapıları içinde Yeşil Türbe dış mekan duvar yüzeyleri, Yeşil Medresenin pencere alınlıkları ile Muradiye Camiinin revak pencere alınlıkları dış mekanlara uygulanmış tek renk sırlı karo, kesme çini mozaik süsleme örnekleridir. Yine dini mimari yapıların iç mekanlarında tek renk sırlı standart karoların üzerine altın yaldız çiçek bezemeli örneklerine rastlanmıştır. Bu tür uygulama örneklerinin görüldüğü yapılar arasında Yeşil Camii, Muradiye Camii ve Şehzade Cem Türbesi gelmektedir. Yapıların pencere alınlıkları ve pencere hücre tavanlarında renkli sır tekniğinde yapılmış çinilerle birlikte, kesme çini mozaik uygulamaları görülmektedir. Özellikle Yeşil Türbede pencere hücre tavanı, Muradiye Camiinin giriş kapı kimeri ile revak pencere alınlıkları, tek renk sırlı ve renkli sır tekniğinde yapılmış çinilerden oluşan kesme çini mozaik uygulamalarıdır.

(1) Şerare, YETKİN, Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi, s.203

F.1 TEK RENKLİ ÇİNİ

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı üzerinde sır dekorlu standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.1

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Revak pencere alınlığı kesme çini

FOTOGRAFI NO : F.1.2

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Revak pencere alınlığı kesme çini

FOTOGRAFI NO : F.1.3

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan doğu cephesinde geometrik bezemeli almalı
standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.4

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Mihrap sol yan duvar kesme çini mozaik ve standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.5

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan yan duvarından almasıık standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.6

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : İçmekan yan duvarından geometrik bezelemi standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.7

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Pencere tavanı bitkisel kesme çini

FOTOGRAFI NO : F.1.8

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı iç mekan sol duvarı tek renk sırlı standart karo çini ve kesme çini

FOTOGRAFI NO : F.1.9

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı niş detayı almasıık standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.10 - F.1.10.1 rölyef bordür

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Yan küçük eyvan tavanı rölyef dekorlu renkli sır tekniğinde
standart karo çini

FOTOGRAFI NO : F.1.11 - F.1.11.1

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesinde pencere alınlığı

FOTOGRAFI NO : F.1.12

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesinde pencere alınlığı

FOTOGRAFI NO : F.1.13

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesinde pencere alınlığı

FOTOGRAFI NO : F.1.14

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesinde pencere alınlığı

FOTOGRAFI NO : F.1.15

YAPININ ADI : Yeşil Medrese

YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesinde pencere alınlığı

FOTOGRAFI NO : F.1.16

YAPININ ADI : Hamzabey Camii

YAPIDAKİ YERİ : Minare şerefe altında baklava dilimli standart karo

FOTOGRAFI NO : F.1.17

F2 ALTIN YALDIZ BEZEMELİ ÇİNİ

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Pencere alınlığı altın yaldız bezemeli tek renkli standart plaka
çini

FOTOGRAFI NO : F.2.1

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi

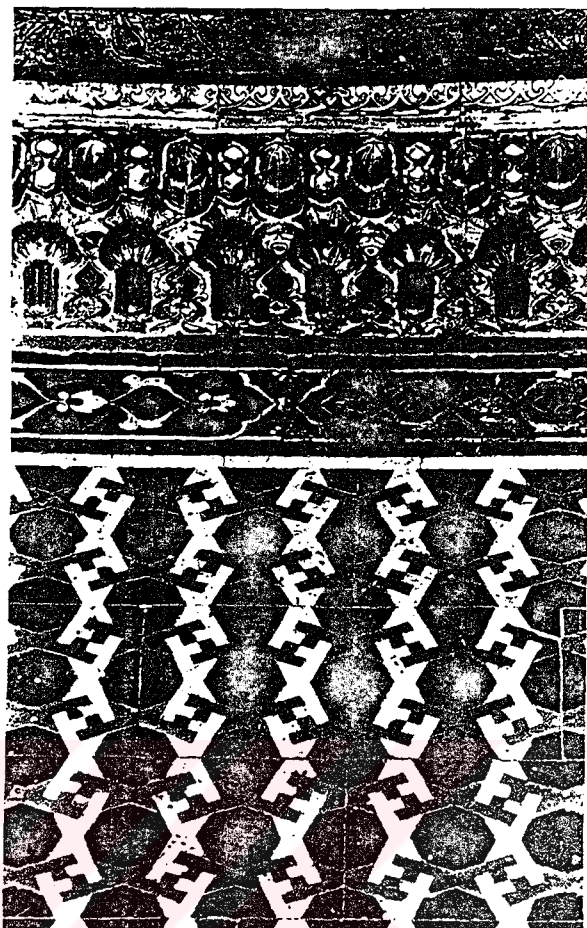
YAPIDAKİ YERİ : Duvar Çinileri

FOTOGRAFI NO : F.2.2 - F.2.2.1

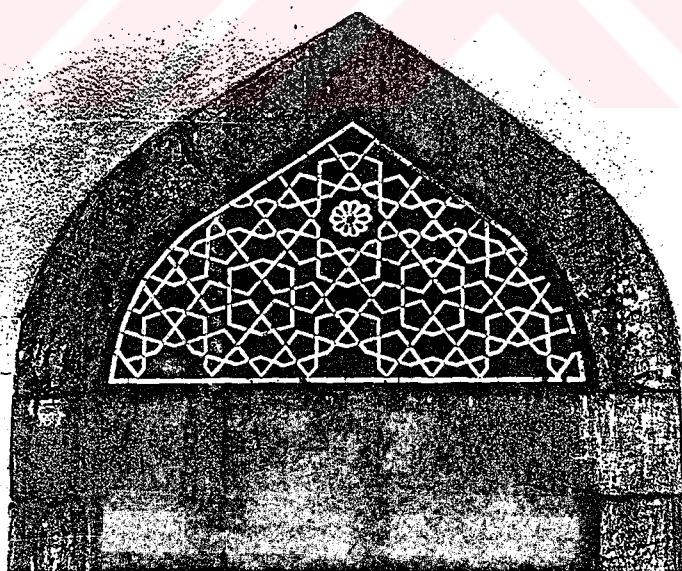
YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Duvar çinileri

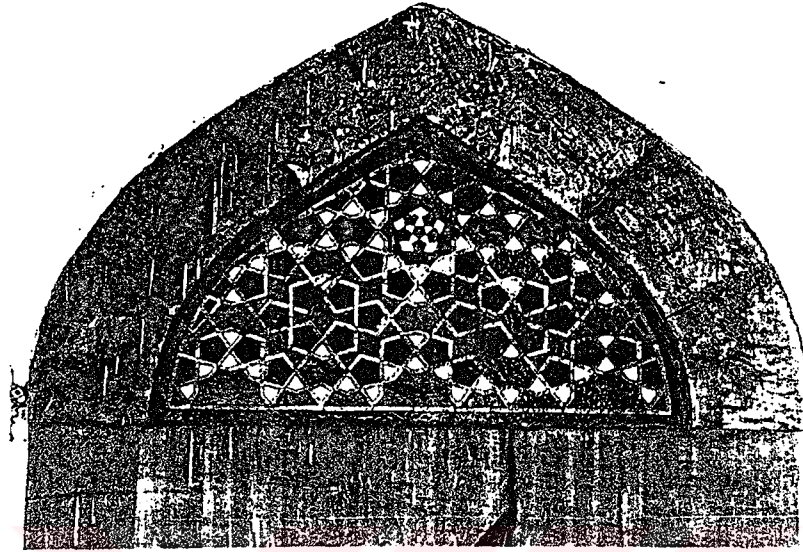
FOTOGRAFI NO : F.2.3 - F.2.3.1

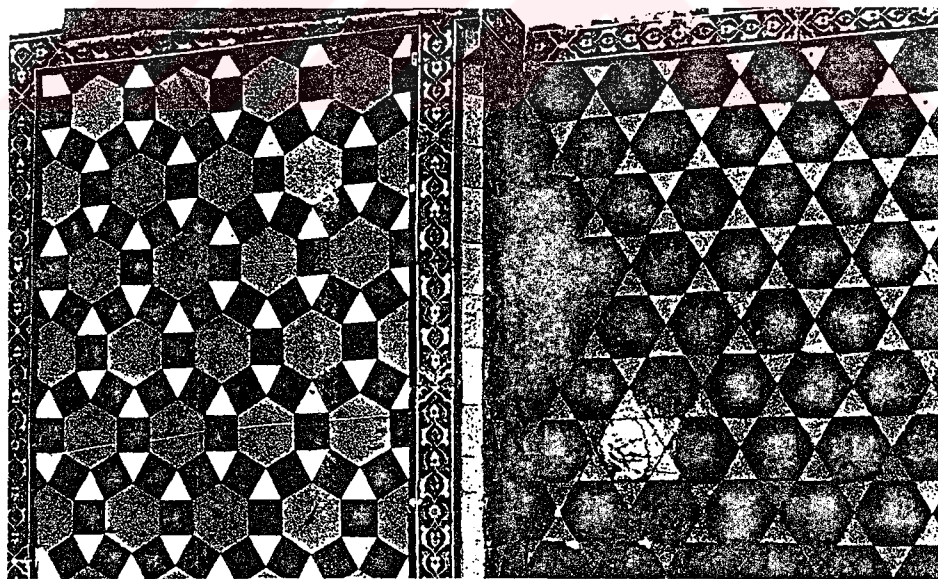
F.1.1

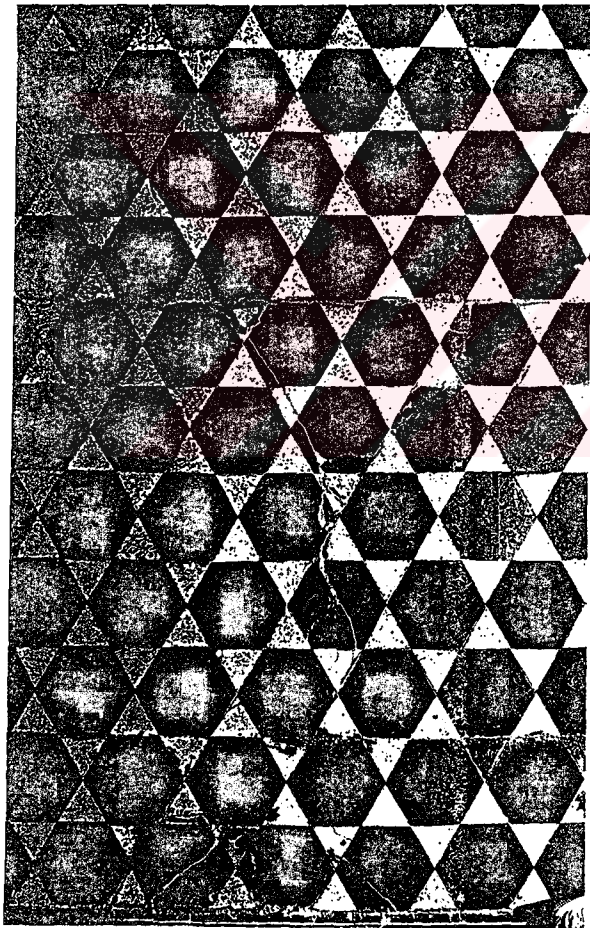
F.1.2

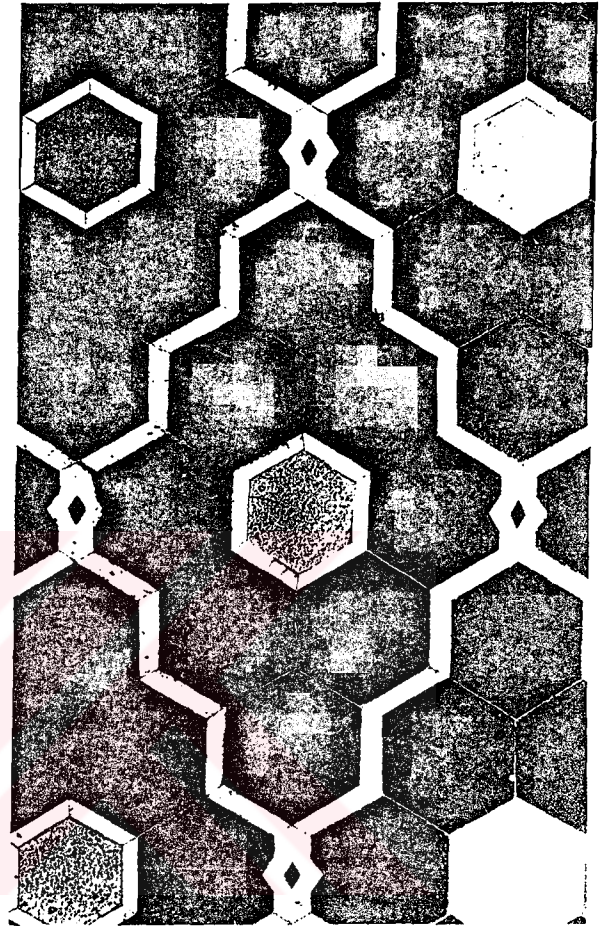
F.1.3

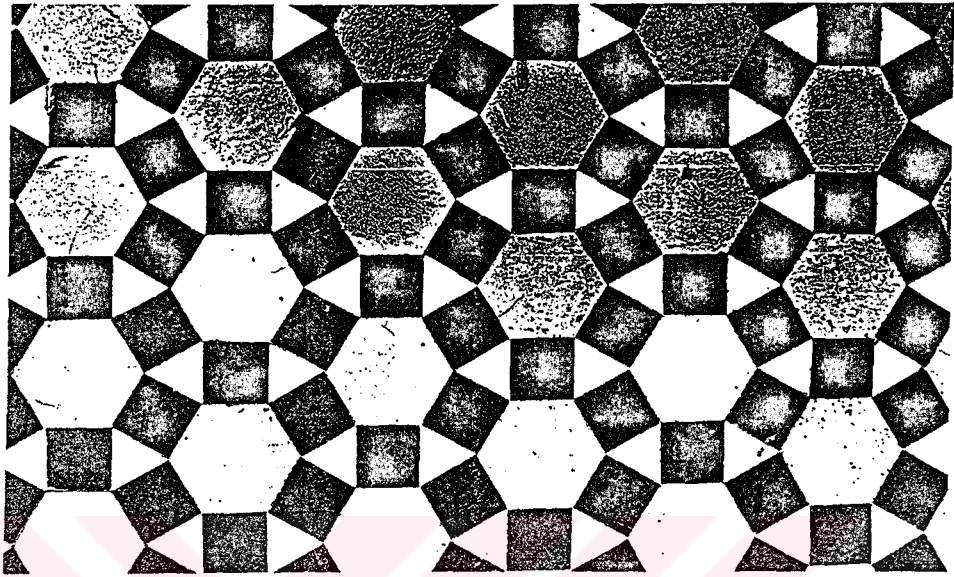
F.1.4

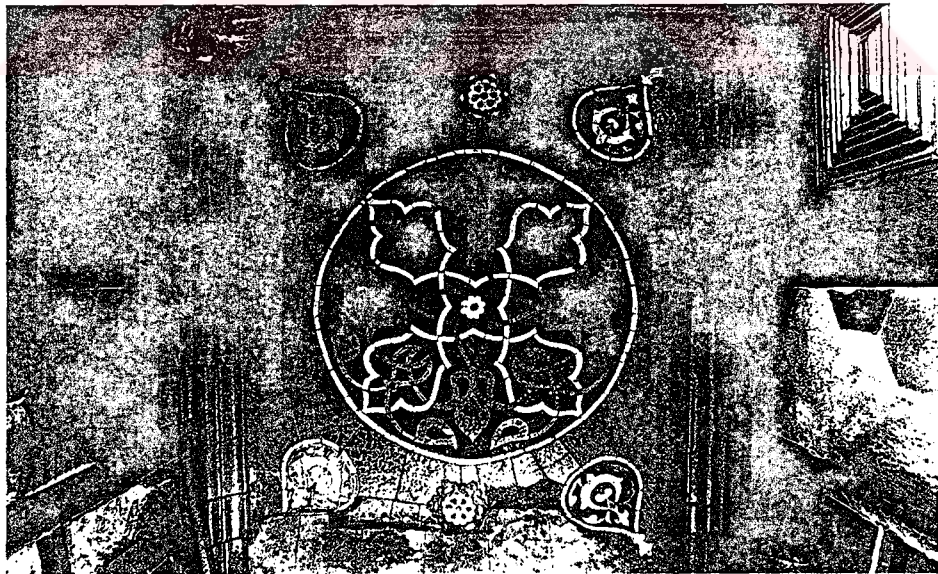
F.1.6

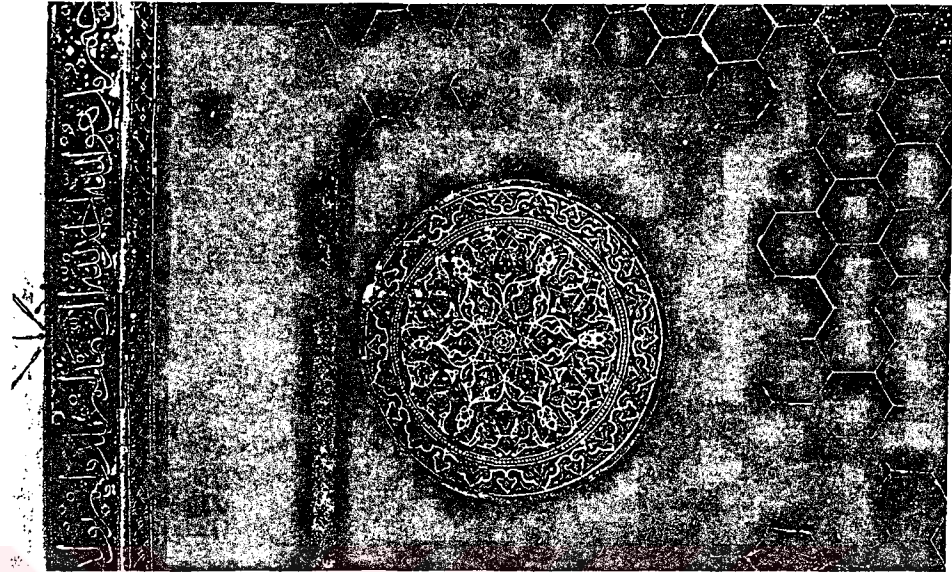
F.1.5

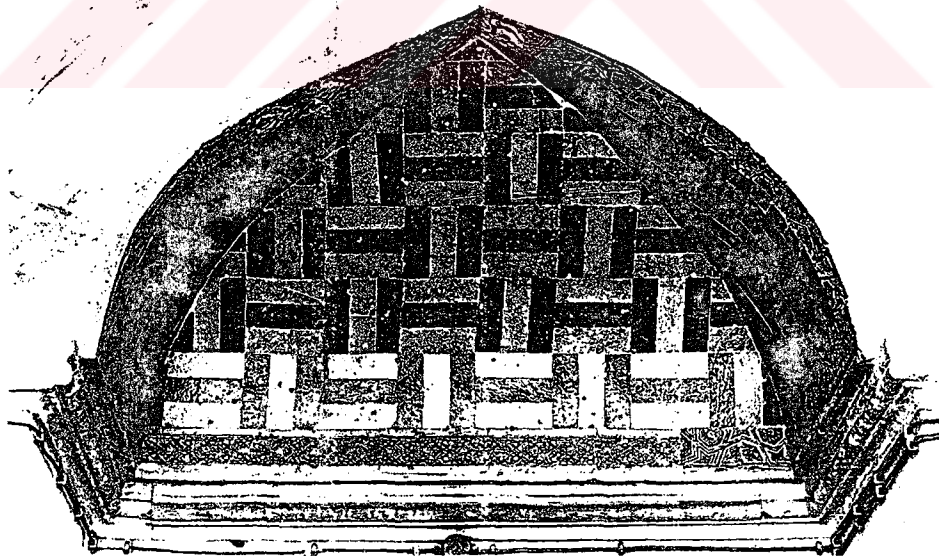
F.1.7

F.1.8

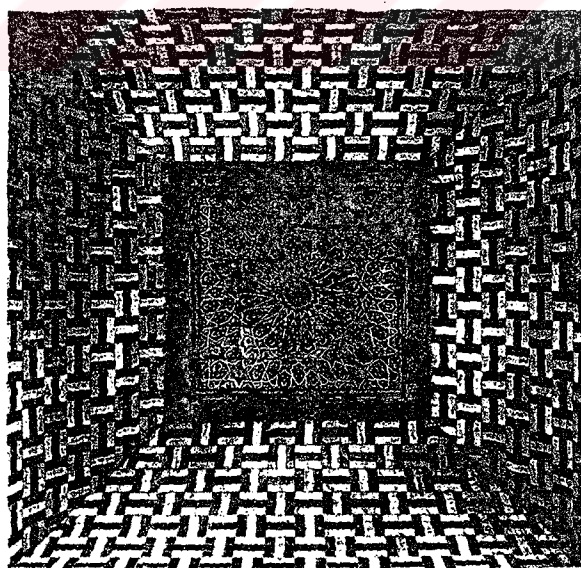
F.1.9

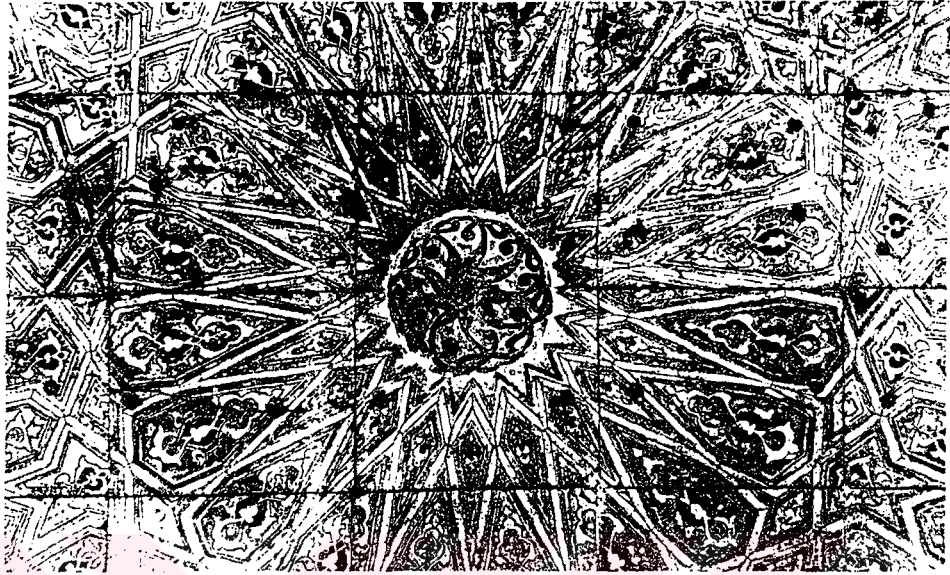
F.1.10

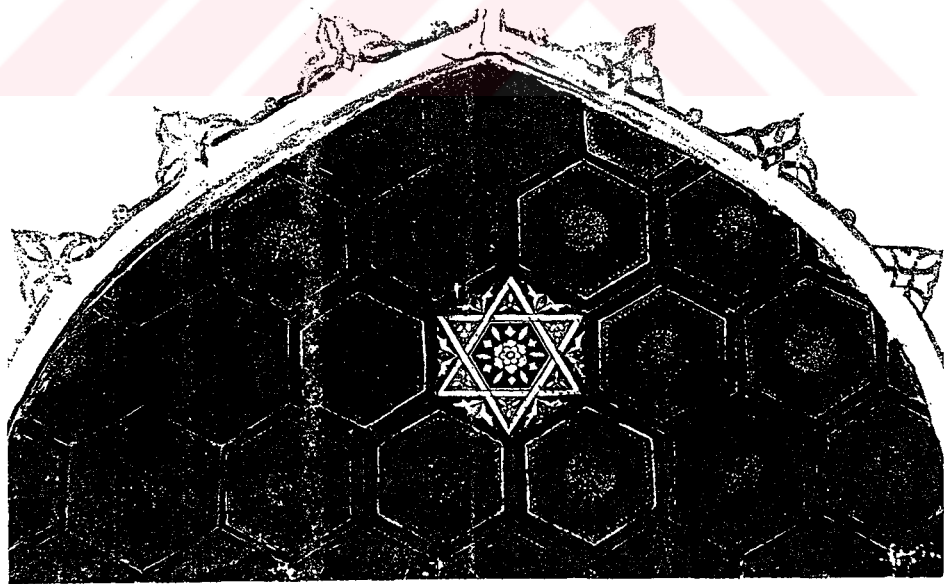
F.1.10.1

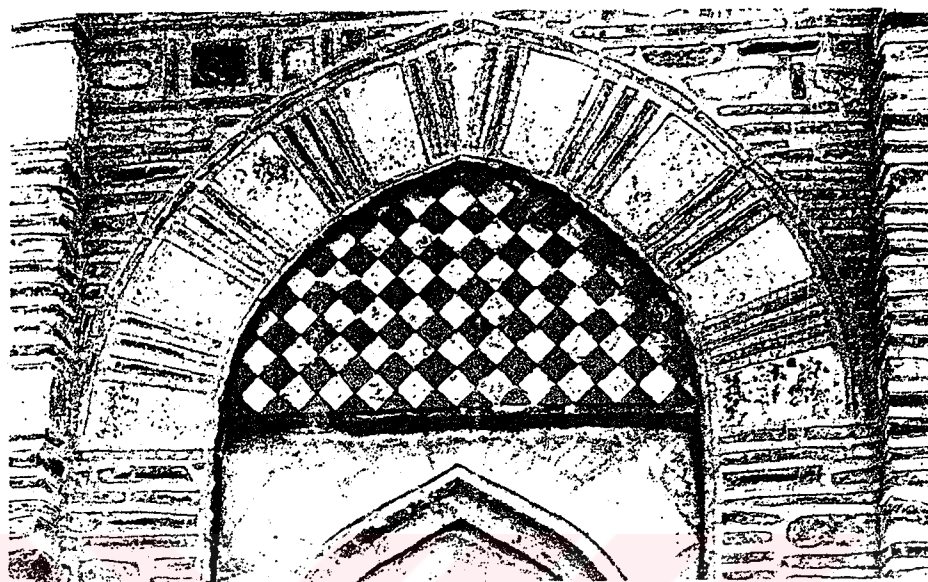
F.1.11

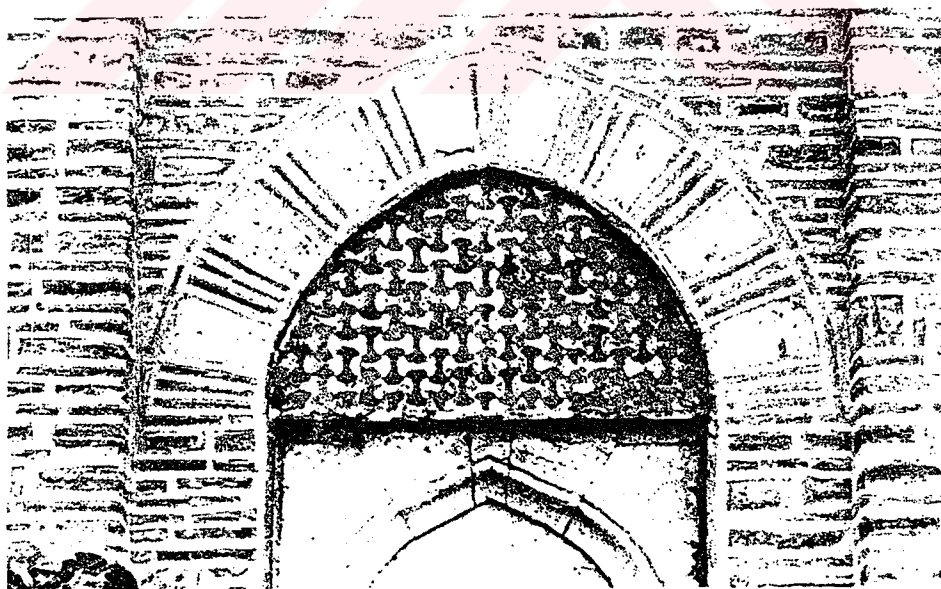
F.1.11.1

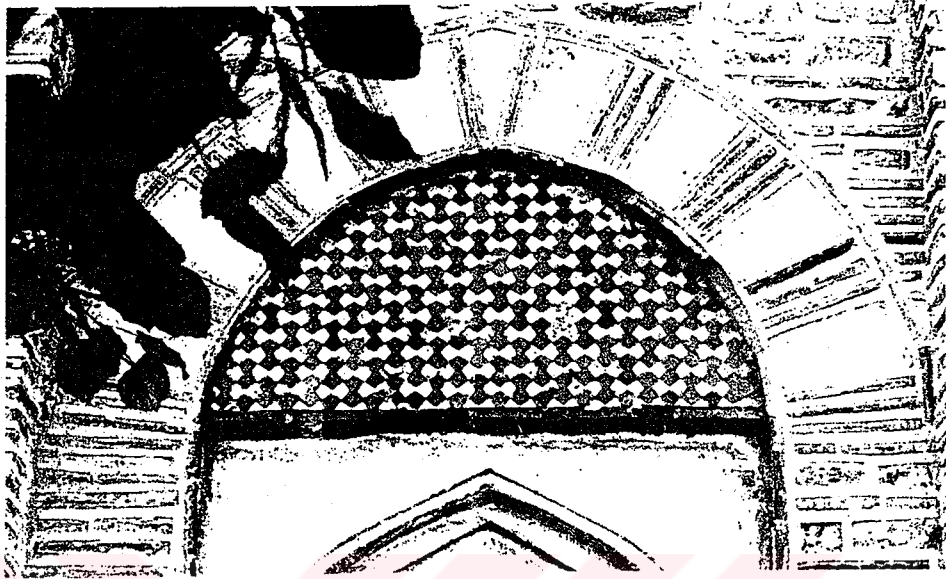
F.2.1

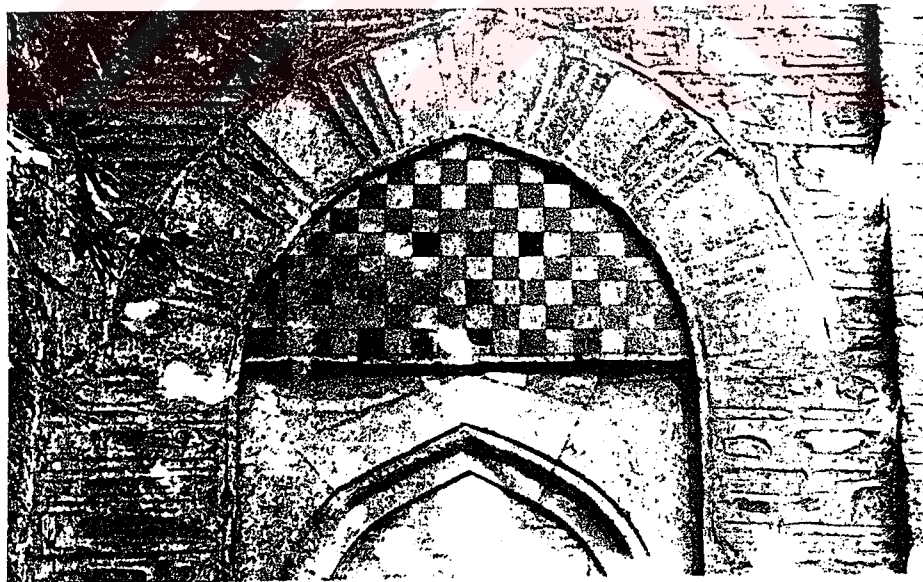
F.1.12

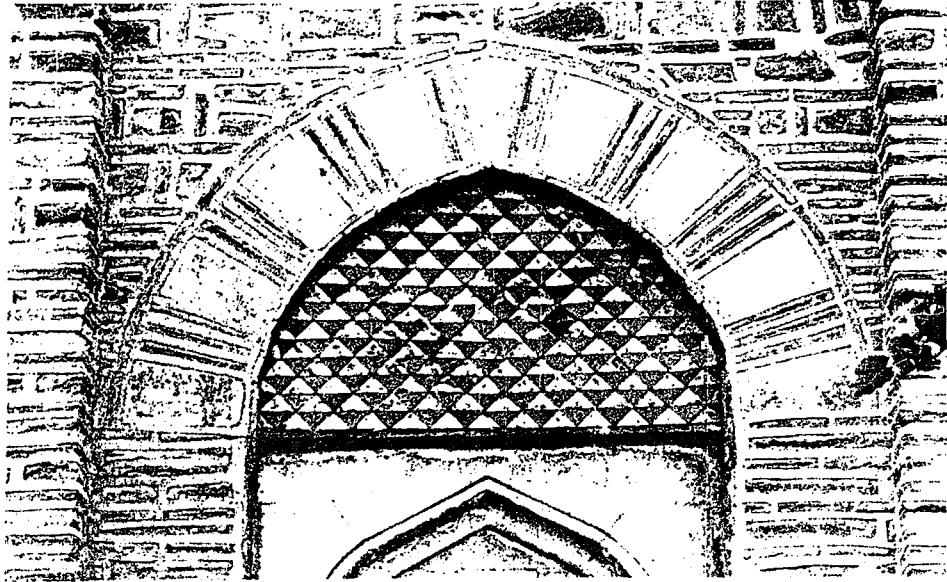
F.1.13

F.114

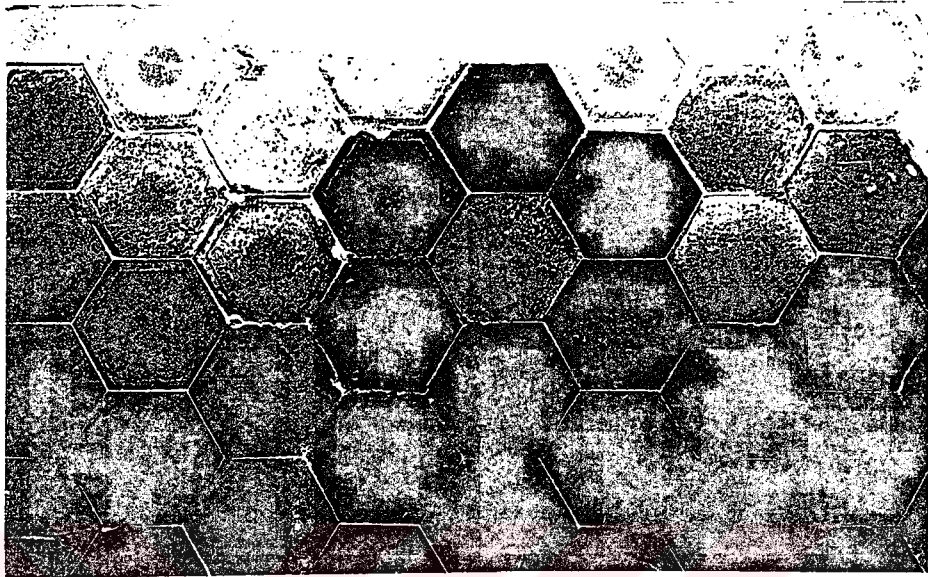
F.115

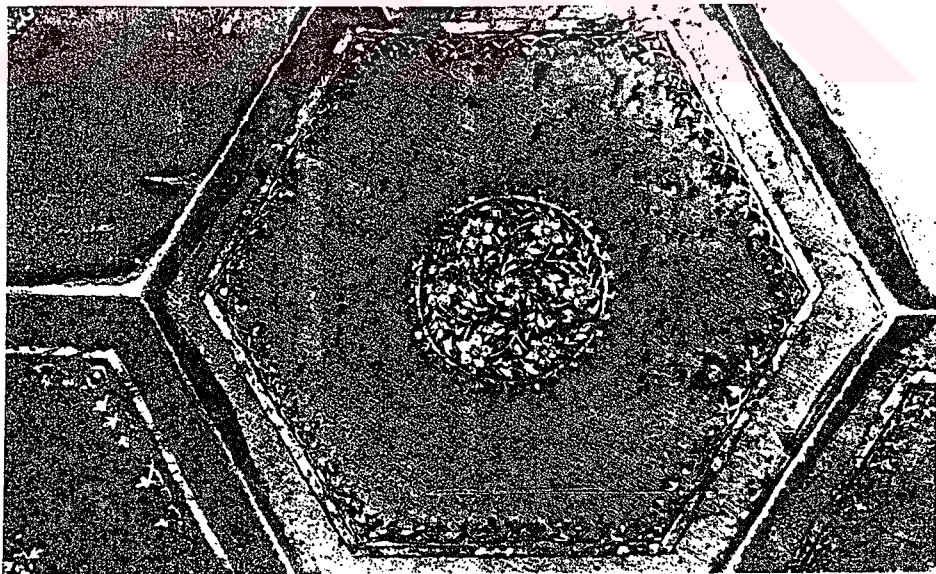
F.1.16

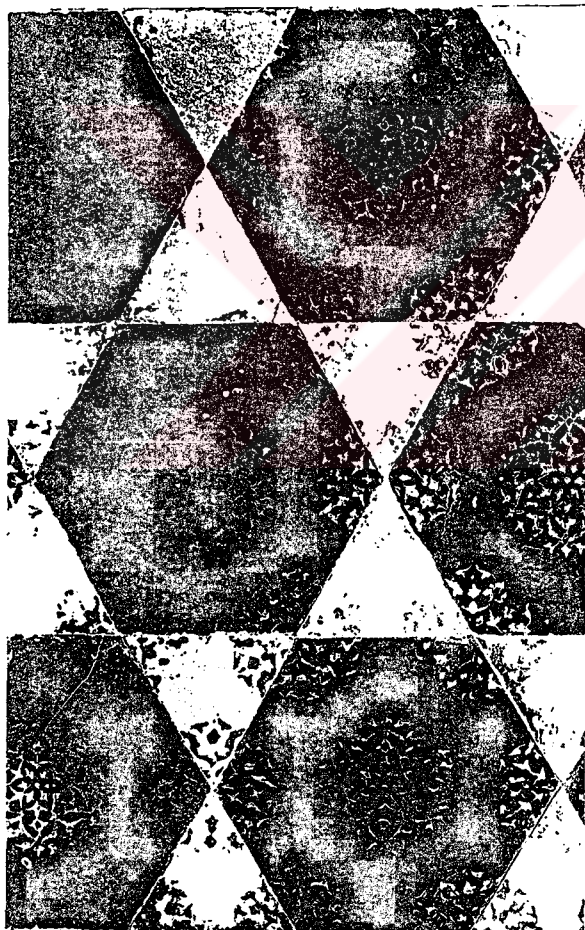
F.1.17

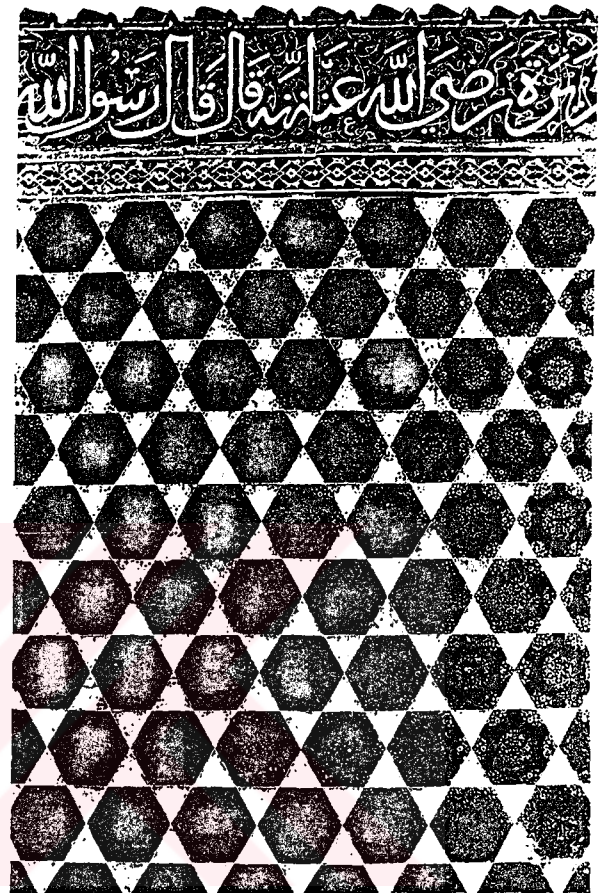
F.2.2

F.2.2.1

F.2.3.1

F.2.3

G - RENKLİ SİR TEKNİĞİNDE ÇİNİ

Erken Osmanlı devrinde kullanılan renkli sır boyama tekniği Selçuklu çini sanatından tamamen ayrılmıştır. Tek renkli çinilerin kesilerek kullanıldığı mozaik süslemenin uygulamadaki zorluğu, renkli sır tekniğine geçişi zorunlu kılmıştır(1). Ayrı ayrı çinlerden kesilen parçaların mozaik tekniğinde birleştirilmesiyle elde edilen süsleme biçimi, renkli sır boyama ile aynı etkiyi bir tek standart karo üzerine verilmesiyle sağlanmıştır. Bu anlamda kesme çini mozaik süsleme bu şekliyle taklit edilmiştir. Çini mozaik örneklerde bağlayıcı alçı zemin, yerini renkli sır tekniğinde ayırıcı siyah konturlara bırakmıştır. Renklendirilmiş sırlar bu çizgiler arasında kalan yüzeylere sürülmüştür. Fırındandıktan sonra kabaran siyah konturlar, renkli sırların birbirine karışmasını önlemektedir. Yeşil Camii ve Yeşil Türbe bu teknikte yapılmış çinilerin örnekleriyle süslüdür. Erken Osmanlı devri renkli sır tekniğindeki çinilerin bir diğer özelliği de, özellikle Yeşil Camii ve Türbesindeki örneklerin kırmızı renkli hamura kalıplarla basılmak suretiyle şekillendirilerek yapıldığı anlaşılmaktadır(2). Yeşil Türbenin kapısındaki çinilerde süslemenin çini hamuru üzerine kazılmasıyla yapılmış olması mümkündür. Muradiye Camiinin tek renkli standart karoların yanında renkli sır tekniğindeki bordür çinileri, uygulamanın daha sade örnekleridir. Erken Osmanlı çini sanatının ulaştığı diğer bir teknik de çok renkli sır altı tekniğidir. Şehzade Mahmud Türbesinde altın yıldızla bezemeli altıgen şekilde tek renk sırlı standart karoların oluşturduğu duvar kaplamasının, sır altına mavi beyaz yapılmış bordür çinileri ile çevrelendiği görülmektedir. Yine Şehzade Cem Türbesindeki pencere alınlıklarını dolduran altın yıldız bezemeli tek renk sırlı standart karoların ortasında sır altına boyanmış birer altıgen şekilli çini bulunmaktadır.

(1) Şerare YETKİN, Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi , s.208

(2) YETKİN, a.e. s.209

**G.1 RENKLİ SIR TEKNİĞİNDE KABARTMA YÜZEYLİ -
STANDART KARO - KAFES OYMA - KESME ÇİNİLER**

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili duvarında kabartma yüzeyli renkli sırlı
standart karo çini

FOTOGRAFI NO : G.1.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili bordür detayı

FOTOGRAFI NO : G.1.2

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvilinde kafes oyma ve bordür

FOTOGRAFI NO : G.1.3 - G.1.4

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili tavanı ve duvarında renkli sır tekniğinde karo
çini

FOTOGRAFI NO : G.1.5 - G.1.6

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Batı iç mekan odaları duvar detayı

FOTOGRAFI NO : G.1.7

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Doğu yan oda pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : G.1.8

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : G.1.9

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahfeli tek renk almasıık standart karo çini ve renkli
sır tekniğinde bordür
FOTOGRAFI NO : G.1.10

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : G.1.11

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili yan oda pencere alınlığı
FOTOGRAFI NO : G.1.12

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Mihrap bordürü ve sütunçe detayı kabartma yüzeyli renkli sır
teknikğinde plaka çini (standart olmayan)

FOTOGRAFI NO : G.1.13

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan kuzey duvarında pencere alınlığı ve pano renkli sır
teknikğinde standart karo çini

FOTOGRAFI NO : G.1.14

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Mihrap detayı, kafes oyma teknikğinde kabartma topuzlar
kabartma yüzeyli renkli sır teknikğinde çini

FOTOGRAFI NO : G.1.15 - G.1.15.1

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Türbe giriş kapısı sol mihrabiye renkli sır teknikğinde karo çini
ve bordür çini

FOTOGRAFI NO : G.1.16 - G.1.16.1

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan pencere alınlığı ve bordür detayı

FOTOGRAFI NO : G.1.17 - G.1.17.1

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan yan duvarlarından madalyon renkli sır tekniğinde çini

FOTOGRAFI NO : G.1.18

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Kabartma yüzeyli renkli sır tekniğinde mihrap panosu

FOTOGRAFI NO : G.1.19

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Çelebi Sultan Mehmet lahit detayı

FOTOGRAFI NO : G.1.20

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Eğri yüzey üzerine uygulanmış kesme çini mozaik

FOTOGRAFI NO : G.1.21

YAPININ ADI : Muradiye Cami
YAPIDAKİ YERİ : Revak pencere alınılığı tek renk bitkisel bezemeli kesme çini
FOTOGRAFI NO : G.1.22

YAPININ ADI : Yeşil Türbe
YAPIDAKİ YERİ : Pencere tavanı
FOTOGRAFI NO : G.1.23

YAPININ ADI : Yeşil Türbe
YAPIDAKİ YERİ : Dış cephe kuzeydoğu yönünde renkli sır tekniğinde bordürlü kesme çini pano
FOTOGRAFI NO : G.1.24

YAPININ ADI : Şehzade Mustafa Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan giriş kapısı kemeri üzerinde pano
FOTOGRAFI NO : G.2.4 - G.2.4.1

G.2 SIRALTI TEKNİĞİNDE ÇOK RENKLİ ÇİNİ

YAPININ ADI : Şehzade Mustafa Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan giriş kapısı kemeri üzerinde sıraltı tekniğinde çok renkli çini

FOTOGRAFI NO : G.2.1 - G.2.1.1

YAPININ ADI : Şehzade Mustafa Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan duvar çinileri

FOTOGRAFI NO : G.2.2 - G.2.2.1

YAPININ ADI : Şehzade Mustafa Türbesi

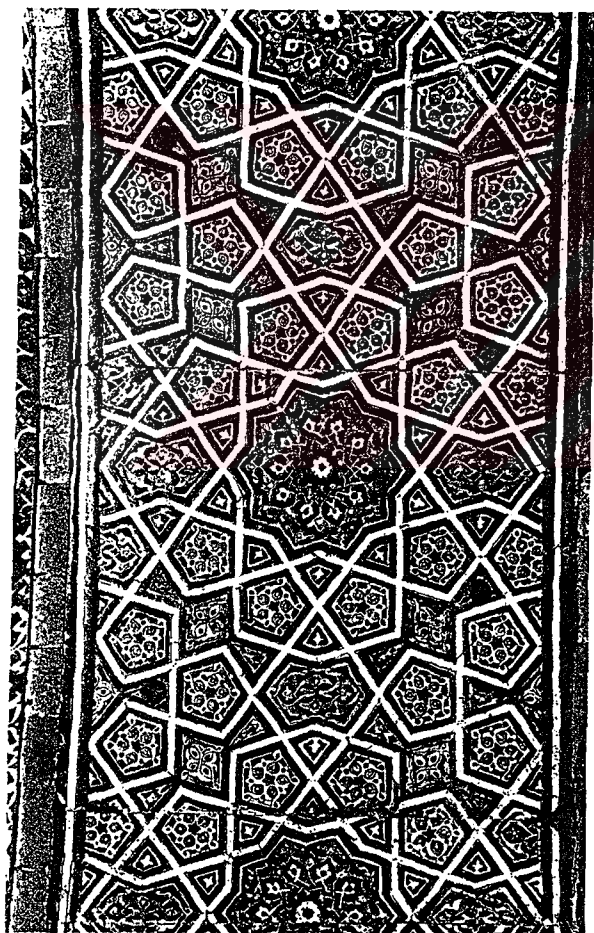
YAPIDAKİ YERİ : Yan duvarlarından bordür detayı

FOTOGRAFI NO : G.2.3

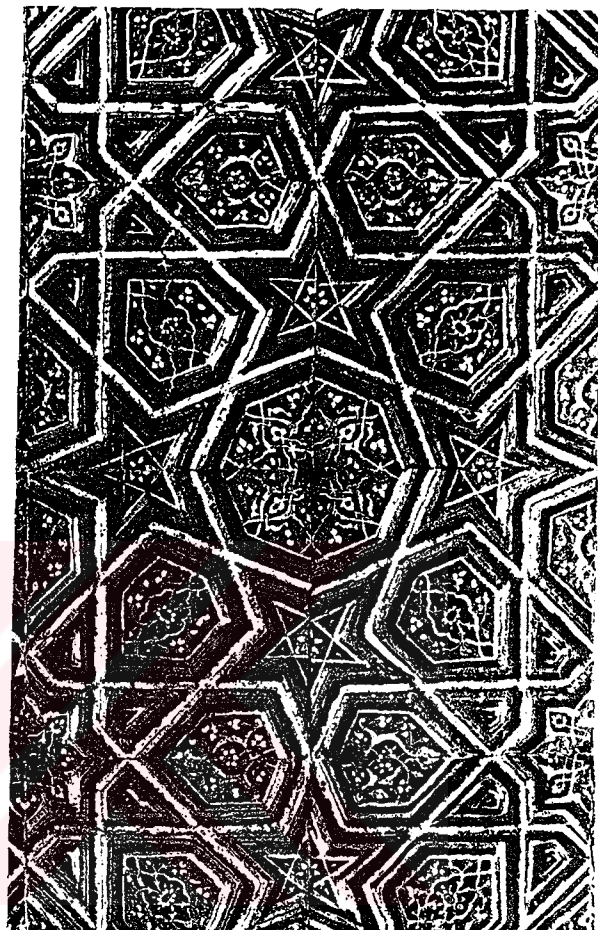
YAPININ ADI : Şehzade Mustafa Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Sıraltı tekniğinde çok renkli bordür

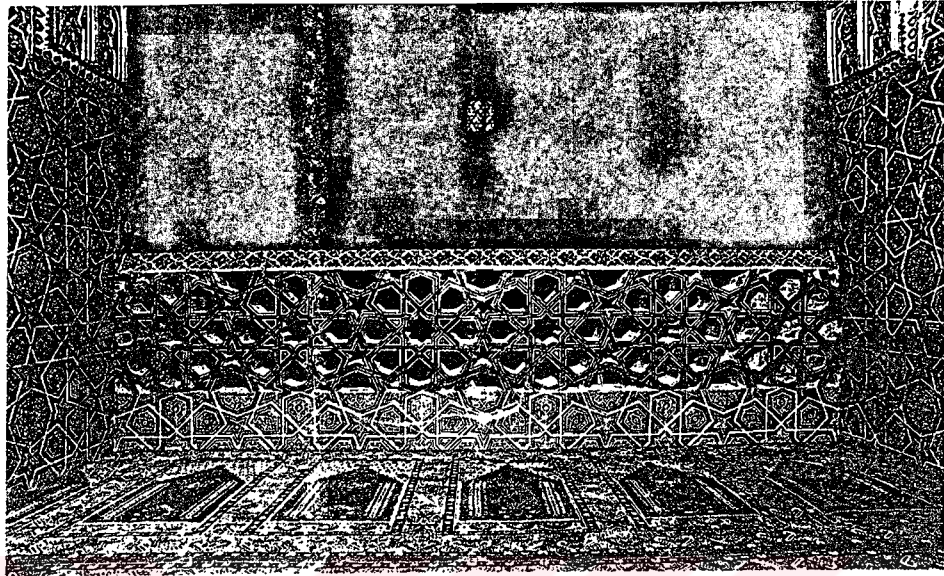
FOTOGRAFI NO : G.2.4

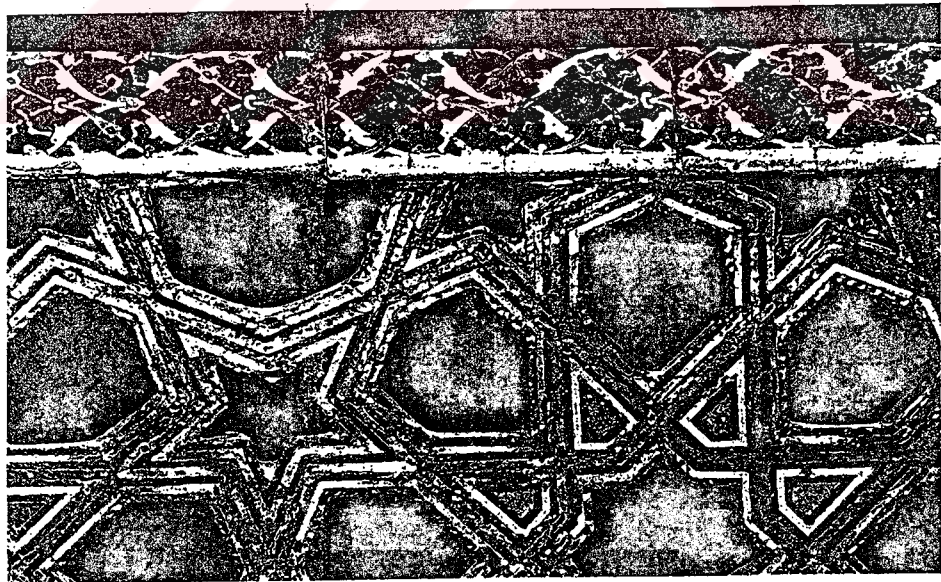
G.1.2

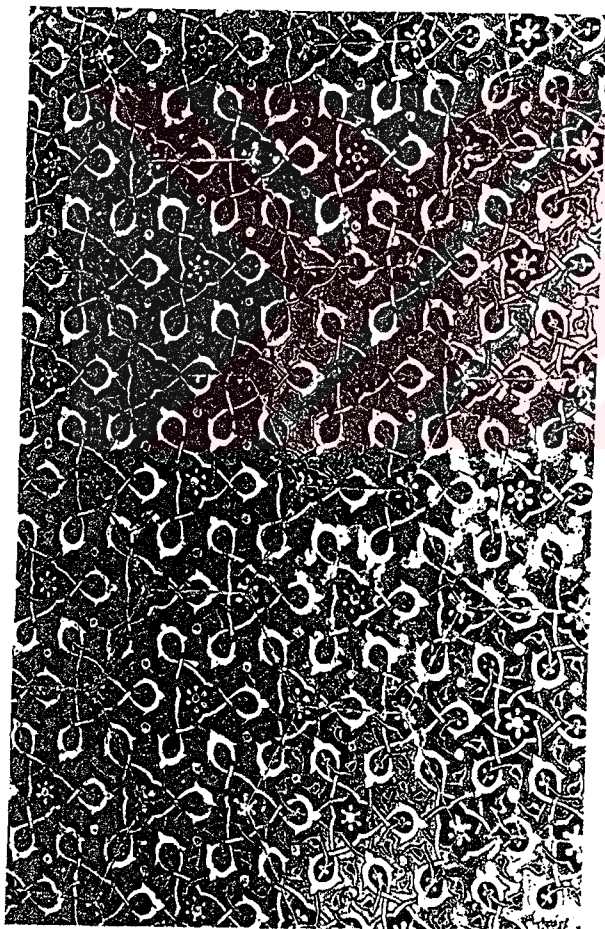
G.1.1

G.1.3

G.1.4

G.1.6

G.1.5

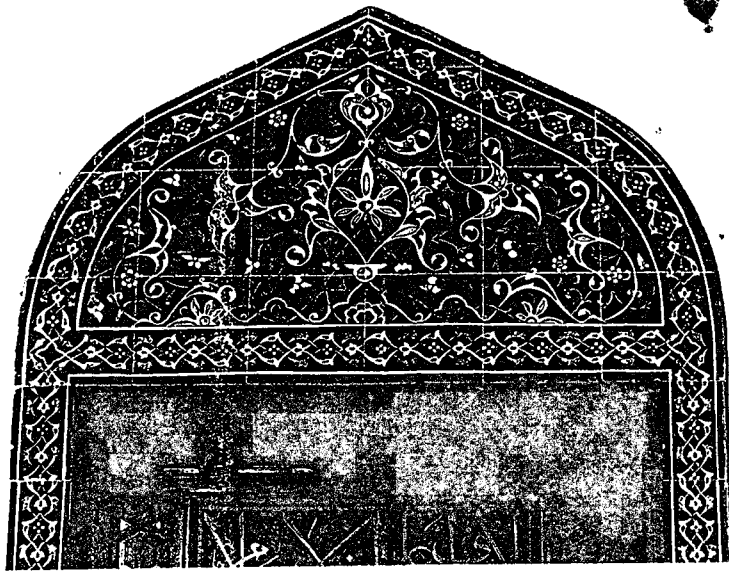

G.1.7

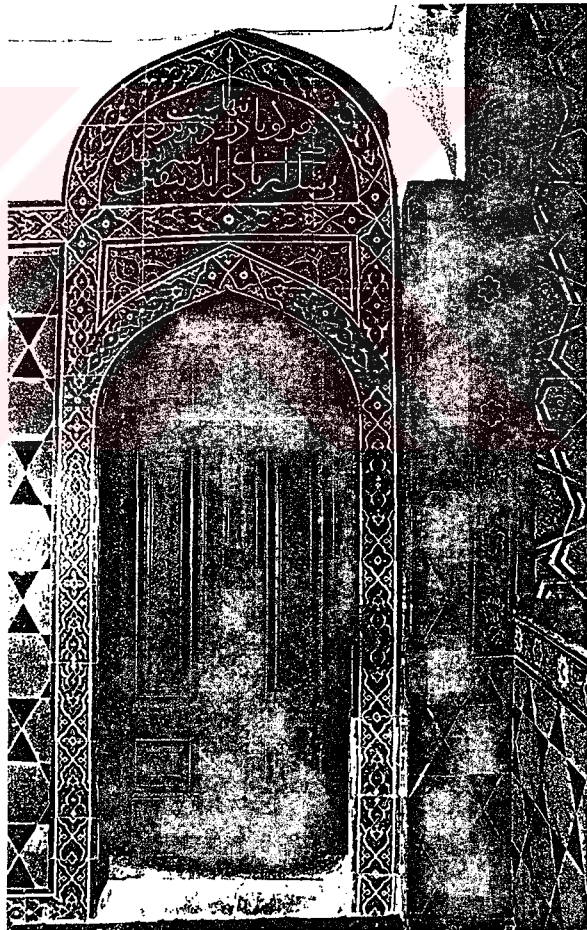

G.1.8

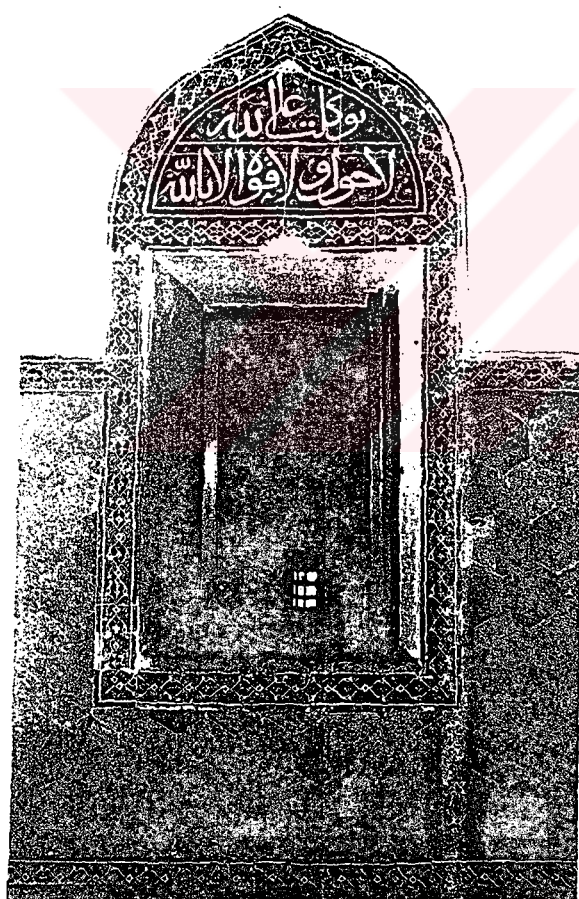
130

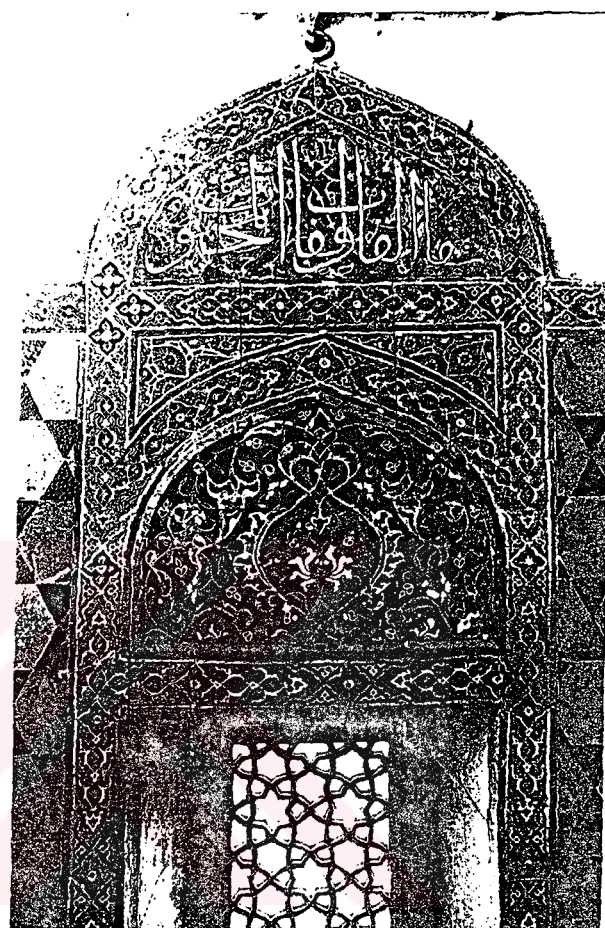
G.1.9

G.1.10

G.1.11

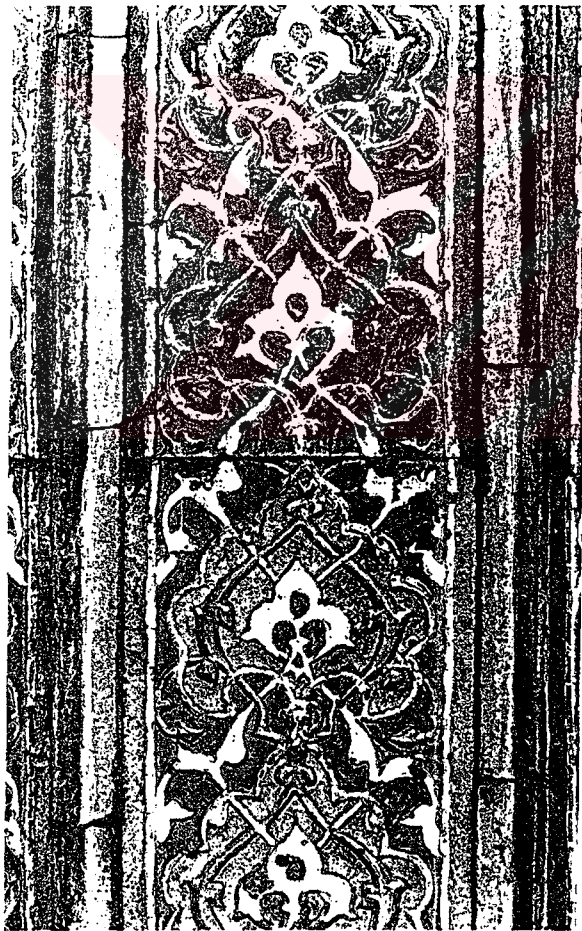
G.1.12

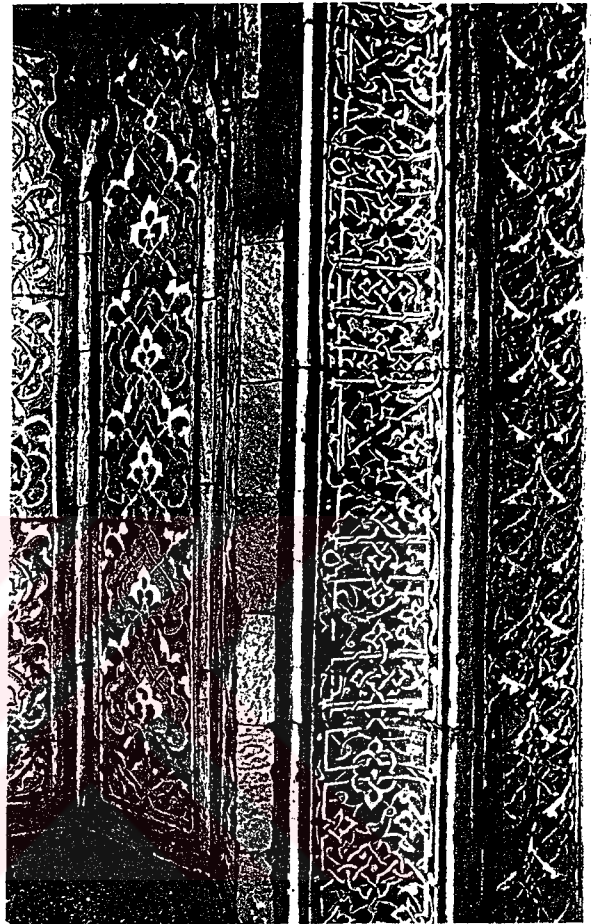
G.1.14

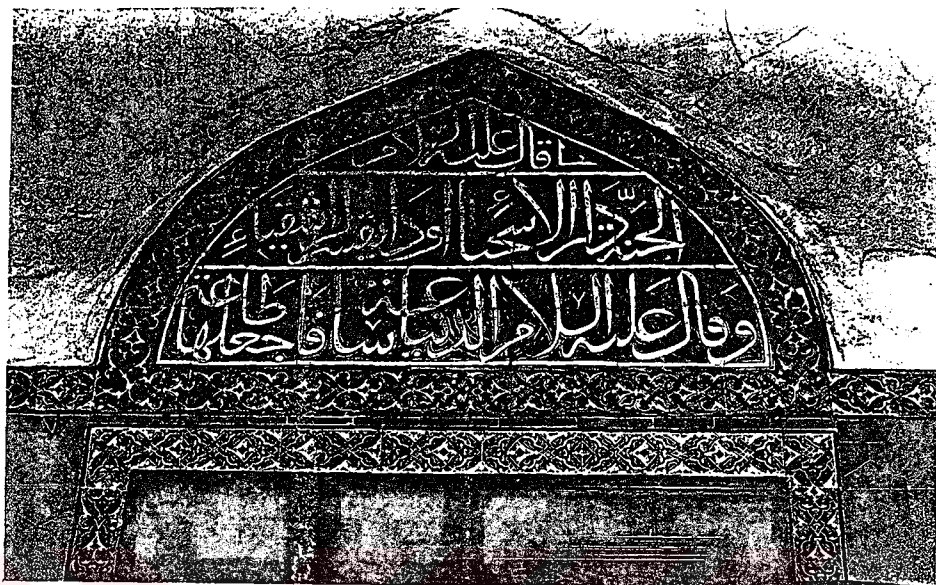
G.1.13

G.116.1

G.116

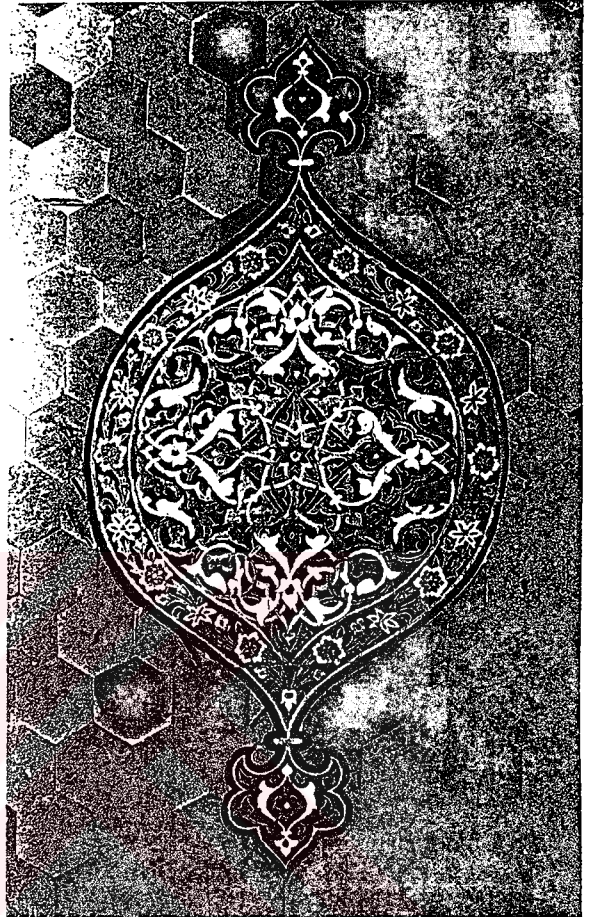
G.1.17

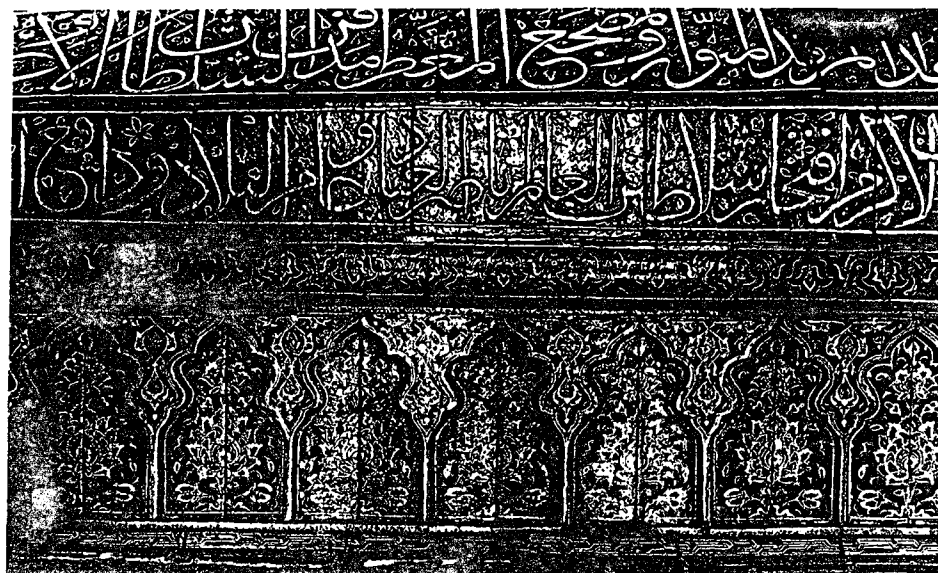
G.1.17.1

G.1.19

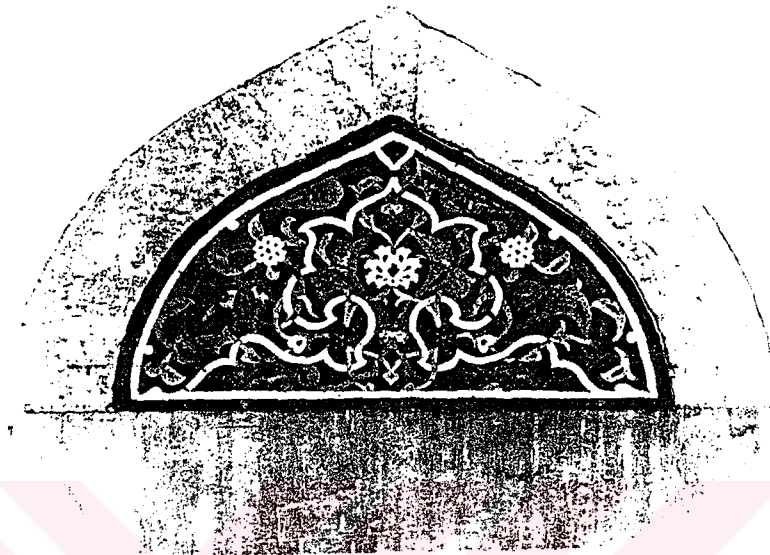
G.1.18

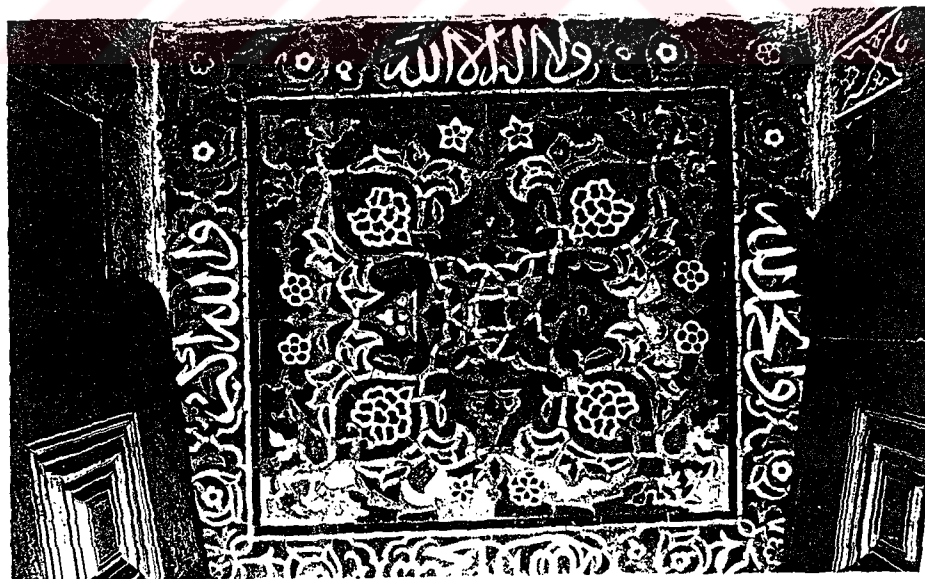
G.1.20

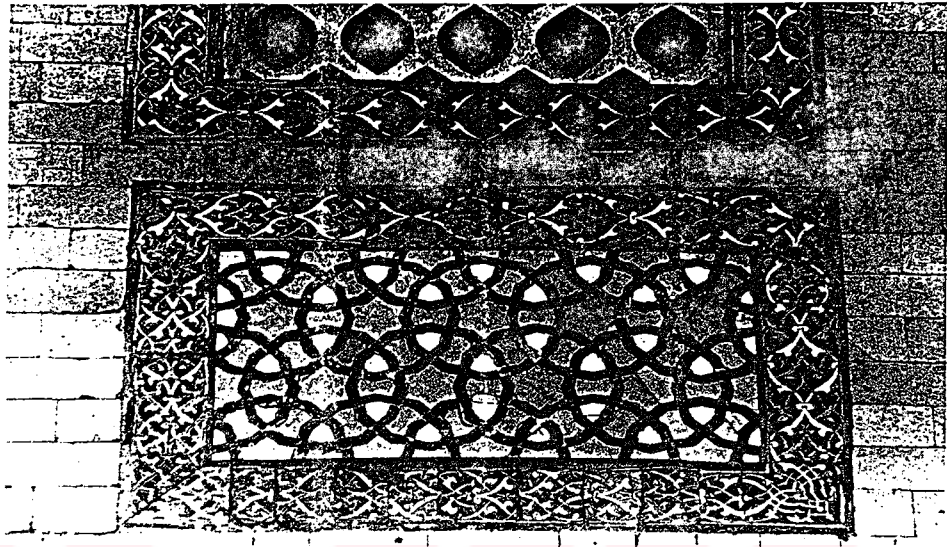
G.1.21

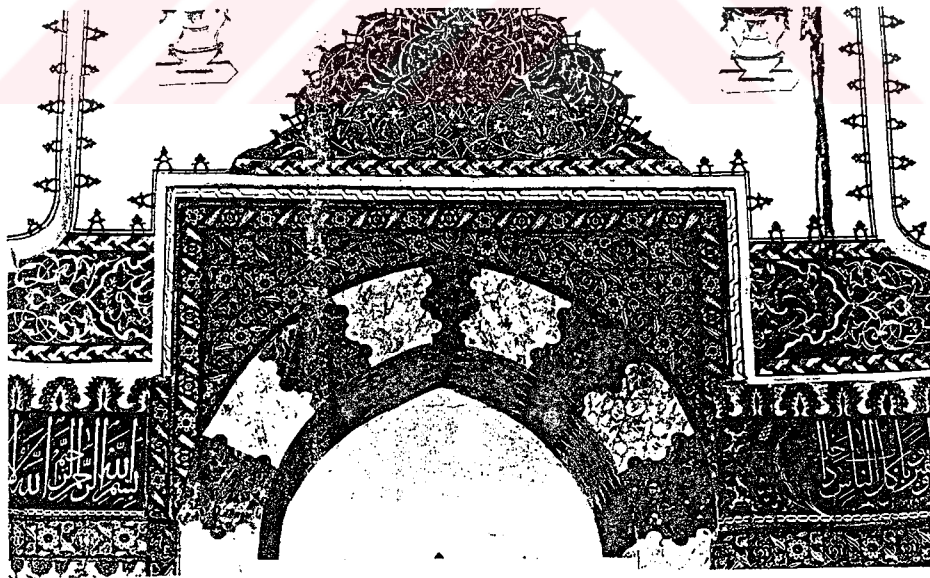
G.1.22

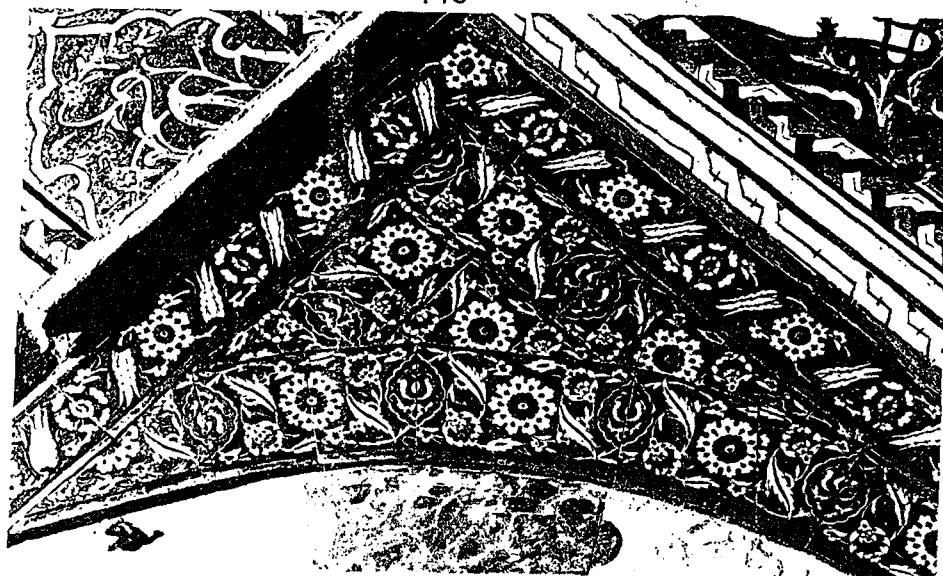
G.1.23

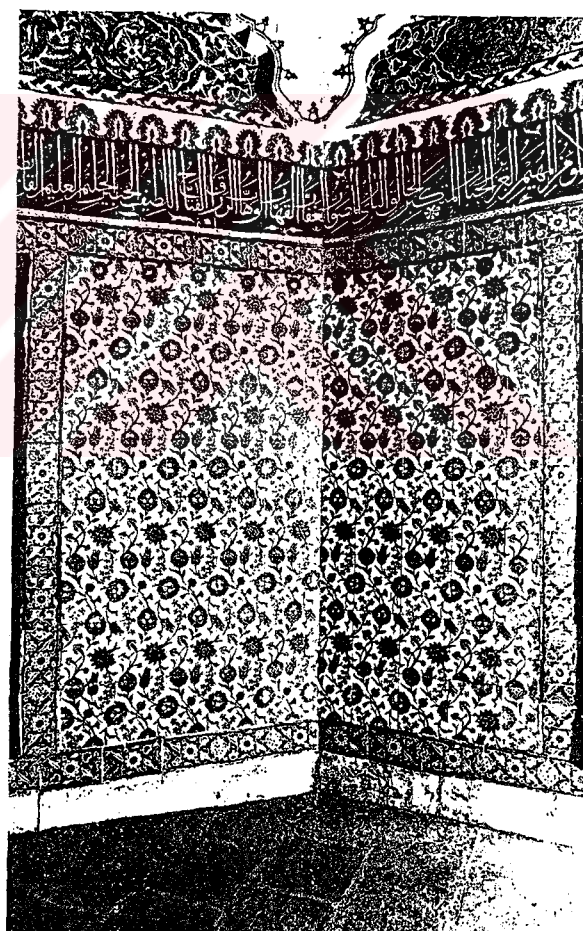
G.1.24

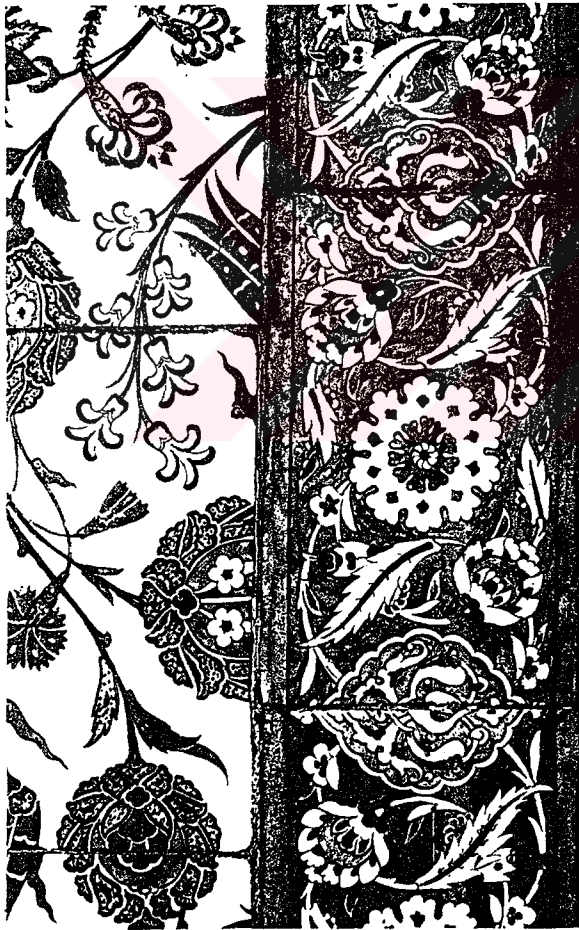
G.2.1

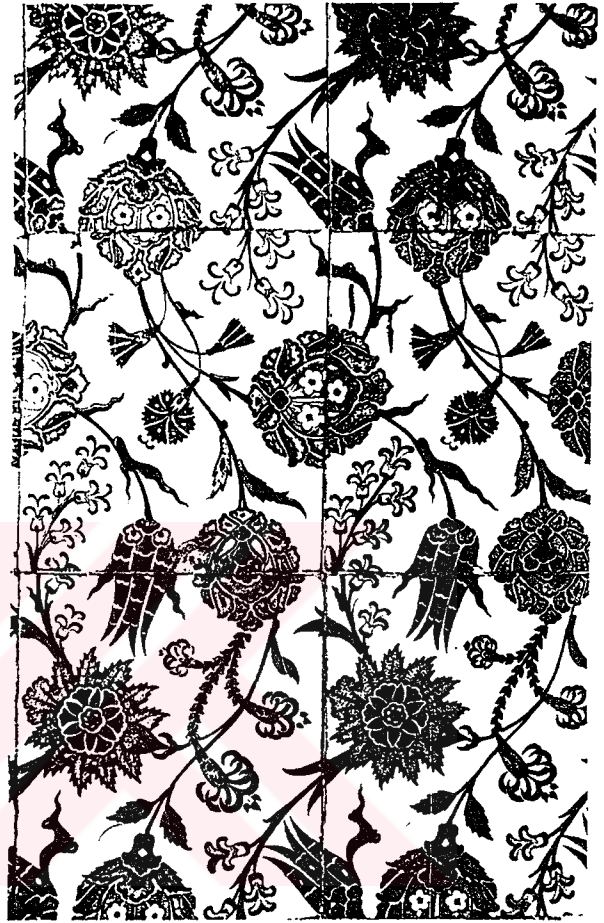
G.2.1.1

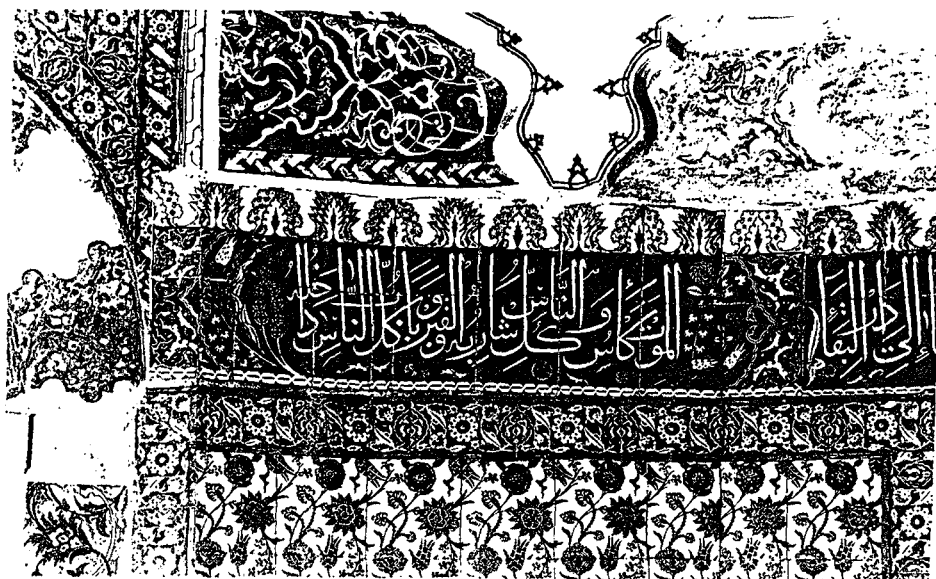
G.2.2

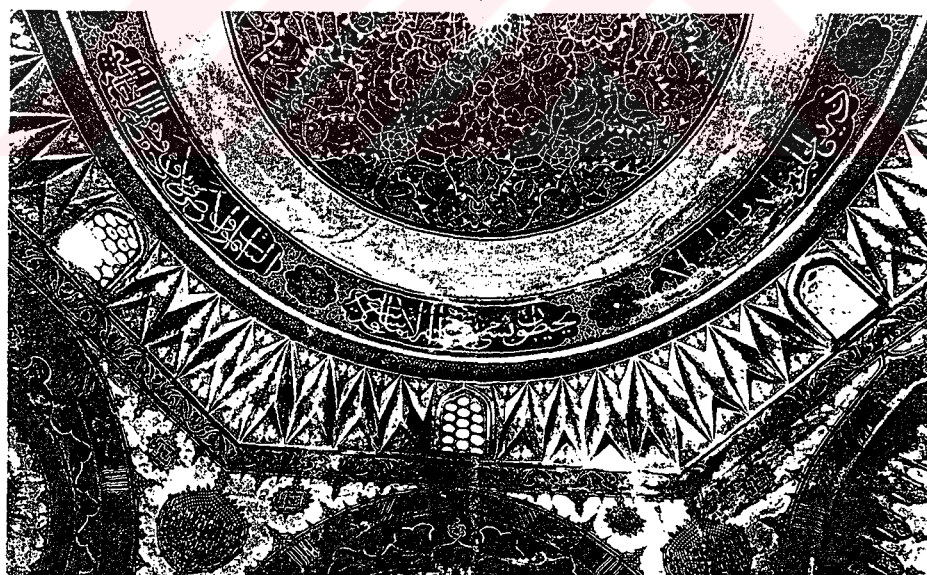
G.2.3

G.2.2.1

G.2.4

H.1.1

H - KALEMİŞİ SÜSLEME

Bursa dini mimari yapılarında süsleme çeşidi olarak görülen kalemîşi, geniş anlamıyla genellikle fırça ile yapılan süslemeyi ifade eder. Tekniğini fırçanın kullanılmasıyla duvarın sıvası üzerine ya da ahşap üzerine desenlerin yapılması işlemi oluşturur. Araştırmamızda karşılaştığımız yapılar arasında Yeşil Camii, Yeşil Türbe, Yıldırım Türbesi, Cem Sultan ve Şehzade Ahmet Türbeleri bu tür süslemenin görüldüğü mekanlardır. Kalemîşi zamanın etkisiyle en kolay zarar gören süsleme türlerinden biridir. Sıva dökülmesi, aşırı nem gibi normal eskime görünümlerinin yanı sıra, tamirler sırasında yeniden sıvama ve badana gibi nedenlerle değer yitirerek günümüze kadar pek az örneği gelebilmiştir. Zamanla bozulan kalemîşlerinin yenilenmesi sırasında ise çok defa o günün zevkine ve ustalarının anlayışına uyularak bilhassa detaylarda önemli değişimler ortaya çıkmıştır (1). Cem Sultan Türbesi, Şehzade Ahmet Türbesi, Yıldırım Camii ve Türbesi, Hüdavendigar Camii gibi yapıların iç mekanlarında kubbe ve yan duvarlarına uygulanan kalemîşlerinde bu gibi değişimleri izlemek mümkündür. Muradiye Türbelerinde yer alan Mükremin Hatun Türbesi Bursa yapıları içinde onarım nedeniyle sıvaların kaldırılması sonucunda ortaya çıkan özgün kalemîşi süslemenin görülebildiği örneklerden biridir. Yeşil Camiinde şadırvan üstü kubbe geçişleri olan mukarnaslar üzerindeki şadırvanın sol tarafındaki mekanın kubbe içi ve kubbe geçişi kısmen özgündür. Geri kalan örneklerin 18. yüzyılda onarımla yenilendiği sanılmaktadır.

(1) Yıldız DEMİRİZ Osmanlı Mimarisinde Süsleme, s.24

H.1 TAVAN YÜZEYİNDE GÖRÜLEN SÜSLEME

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Tavan süslemesinden detay
FOTOĞRAF NO : H.1.1 - H.1.1.1

YAPININ ADI : Gül Çiçek Hatun Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Kubbe tavan süslemesinden detay
FOTOĞRAF NO : H.1.2

YAPININ ADI : Muradiye Camii
YAPIDAKİ YERİ : Bursa kemeri ve kubbe tavan süslemesi
FOTOĞRAF NO : H.1.3 - H.1.3.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Kubbe tavan süslemesinden detay
FOTOĞRAF NO : H. 1.4 - H.1.4.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : Yan odalarından tavan süsleme genel görünüm
FOTOĞRAF NO : H.1.5 - H.1.5.1 - H.1.5.2

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Kubbe tavan süslemesinden detay

FOTOGRAFI NO : H.1.6

YAPININ ADI : Yıldırım Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Kubbe tavan süslemesinden detay

FOTOGRAFI NO : H.1.7

H.2 İÇ MEKAN DUVARLARINDA GÖRÜLEN KALEMİŞİ SÜSLEME

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan güney cephe genel görünüm
FOTOGRAFI NO : H.2.1 - H.2.1.1

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : (Türk Üçgeni) Kubbe geçiş elemanında süsleme
FOTOGRAFI NO : H.2.2 - Madalyon H.2.2.1

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Mihrap üzerinde kemer yüzeyi
FOTOGRAFI NO : H.2.3 - H.2.3.1 - H.2.3.2

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Türk Üçgeni üzerinde kubbeyi dolaşan bordür
FOTOGRAFI NO : H. 2.4 - H.2.4.1

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Köşelik madalyonlarının altında sarkıtlar
FOTOGRAFI NO : H.2.5

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Mihrap üzerinde vitray
FOTOGRAFI NO : H.2.6 - H.2.6.1

YAPININ ADI : Mükrime Hatun Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : İç mekan güneydoğu yönünde genel görünüm
FOTOGRAFI NO : H.2.7

YAPININ ADI : Mükrime Hatun Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Yan duvarları çevreleyen bordür ve madalyon
FOTOGRAFI NO : H.2.8 - H.2.8.1 - H.2.8.2

YAPININ ADI : Şehzade Mahmut Türbesi
YAPIDAKİ YERİ : Batı cephe iç mekan yan duvarlarından vazo süsleme
FOTOGRAFI NO : H. 2.9 - H.2.9.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii
YAPIDAKİ YERİ : (Türk Üçgeni) Kubbe geçiş elemanı süsleme detayı
FOTOGRAFI NO : H.2.10 - H.2.10.1 - H.2.10.2 - H.2.10.3

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Yan odalar, müezzin odası güney duvarı detay

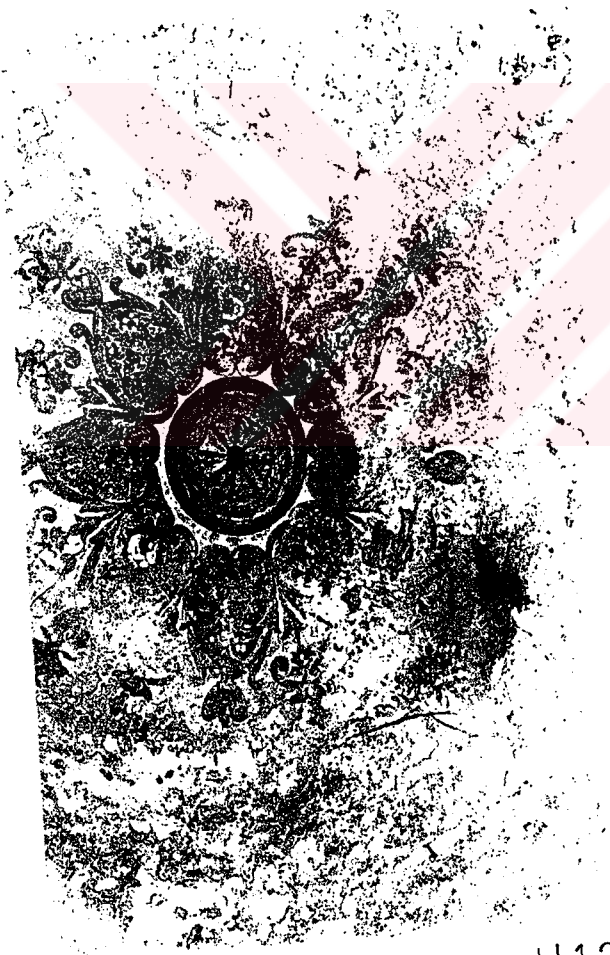
FOTOGRAFI NO : H.2.11 - H.2.11.1 - H.2.11.2

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

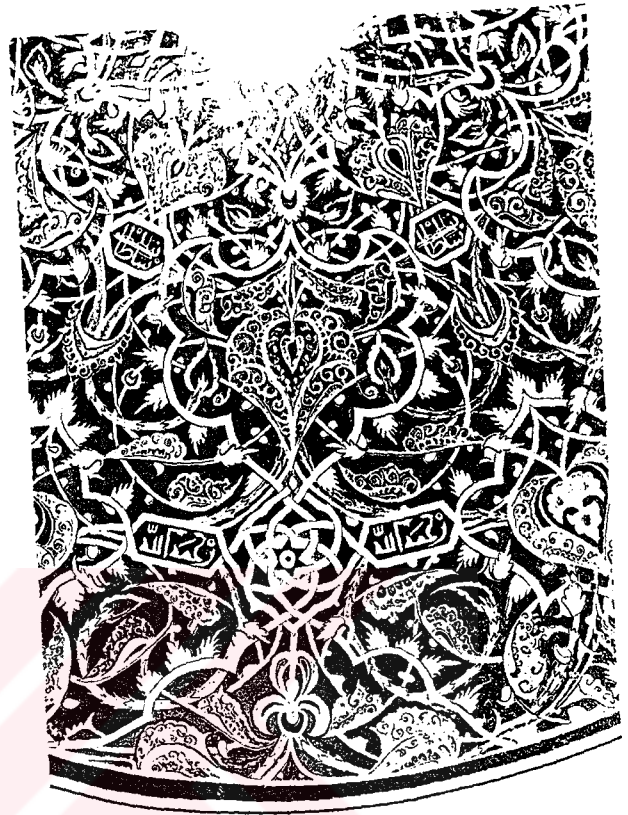
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı mihrabiyelerinden bordür detayı

FOTOGRAFI NO : H.2.12 - H.2.12.1

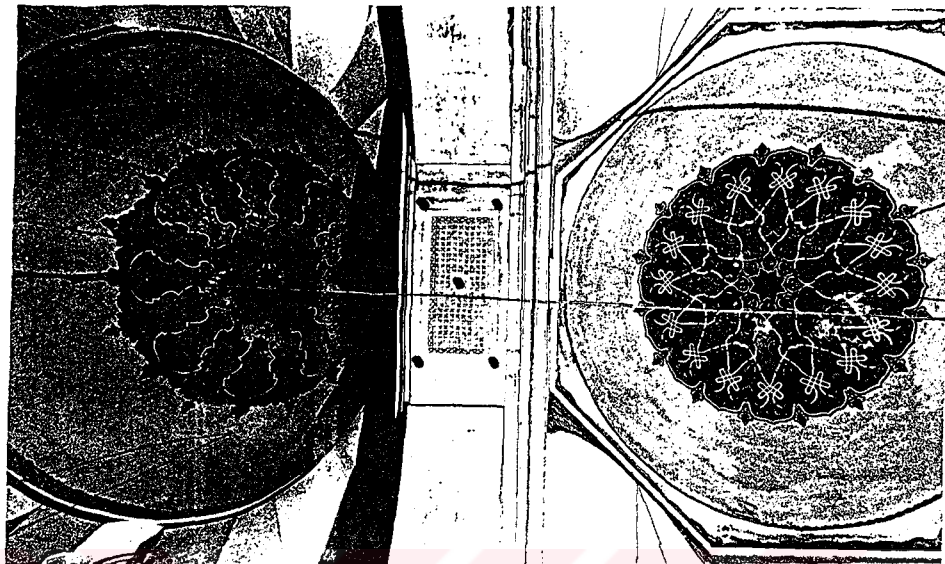

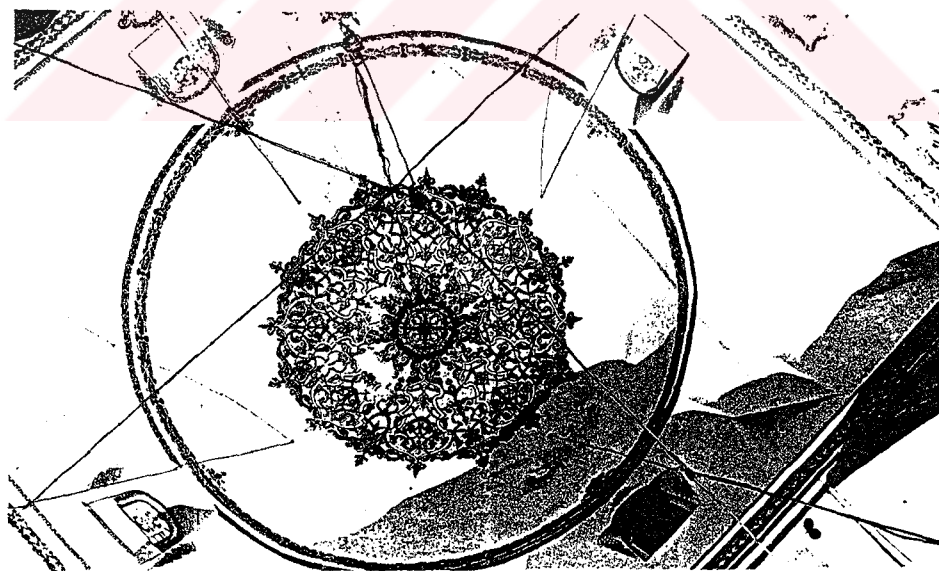
H.1.2

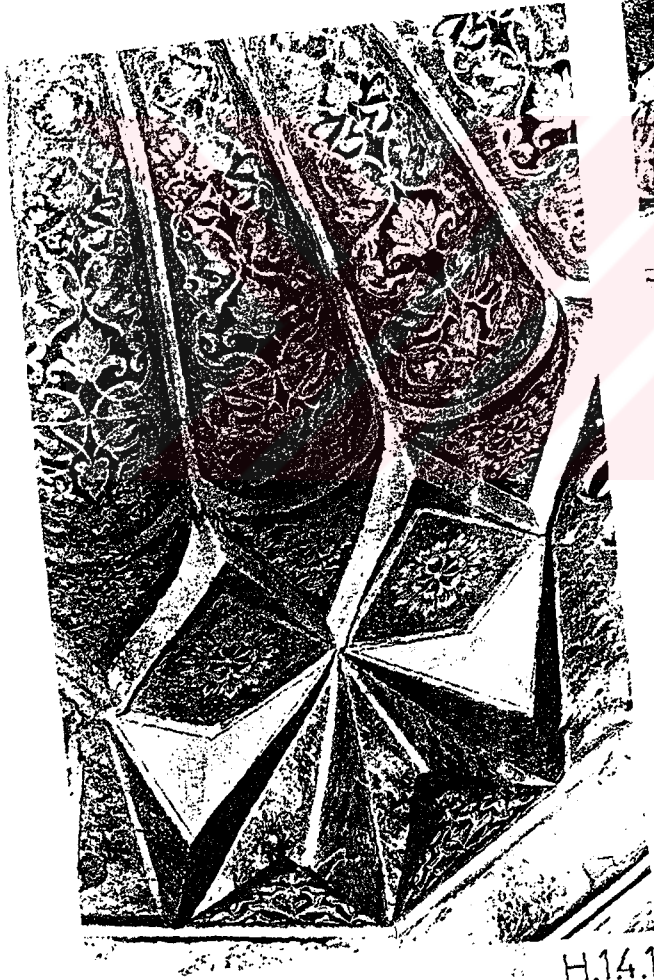
H.1.1.1

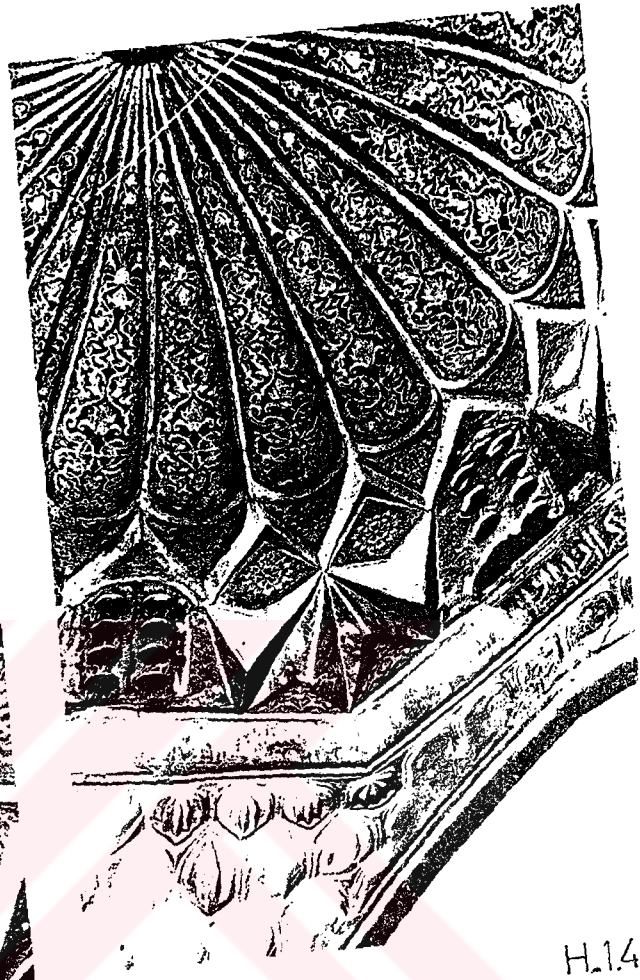
H.1.3

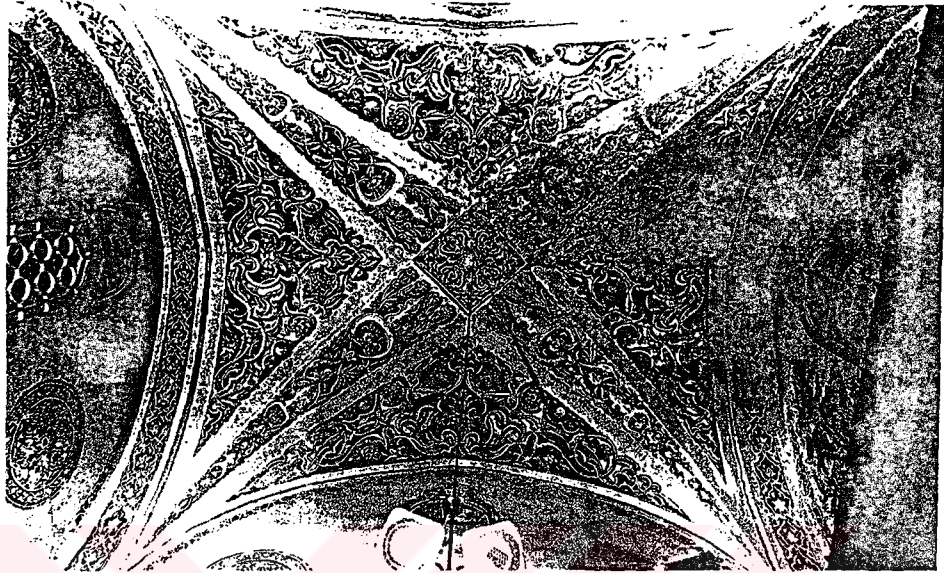
H.1.3.1

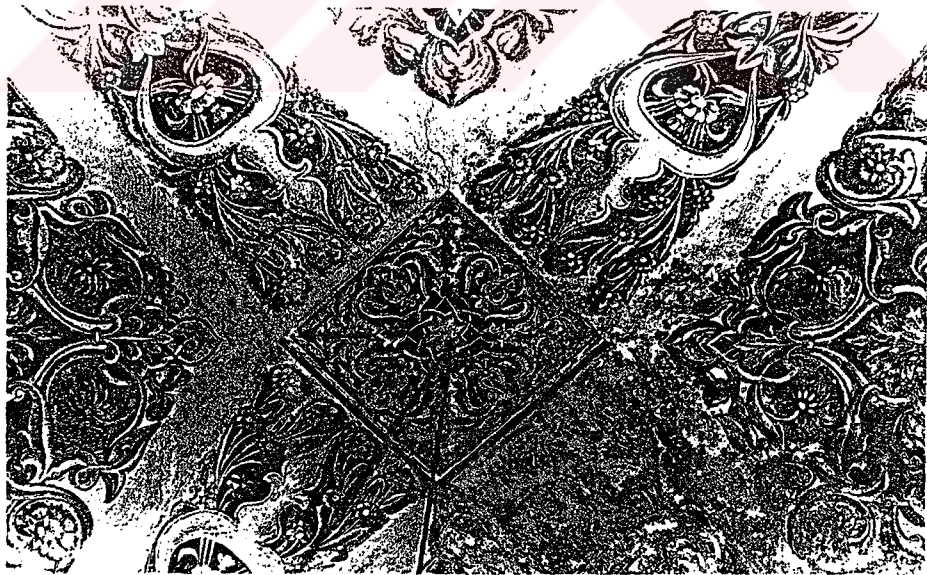
H.14.1

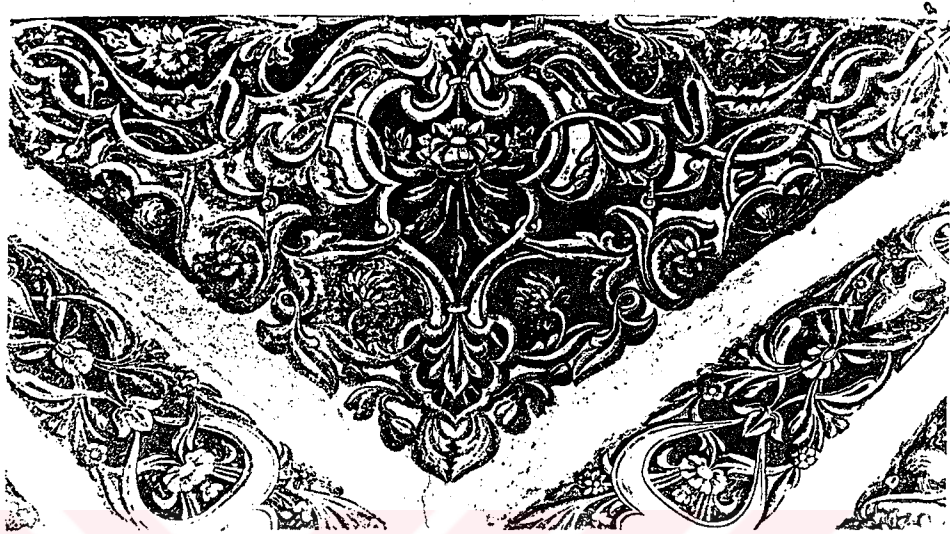
H.14

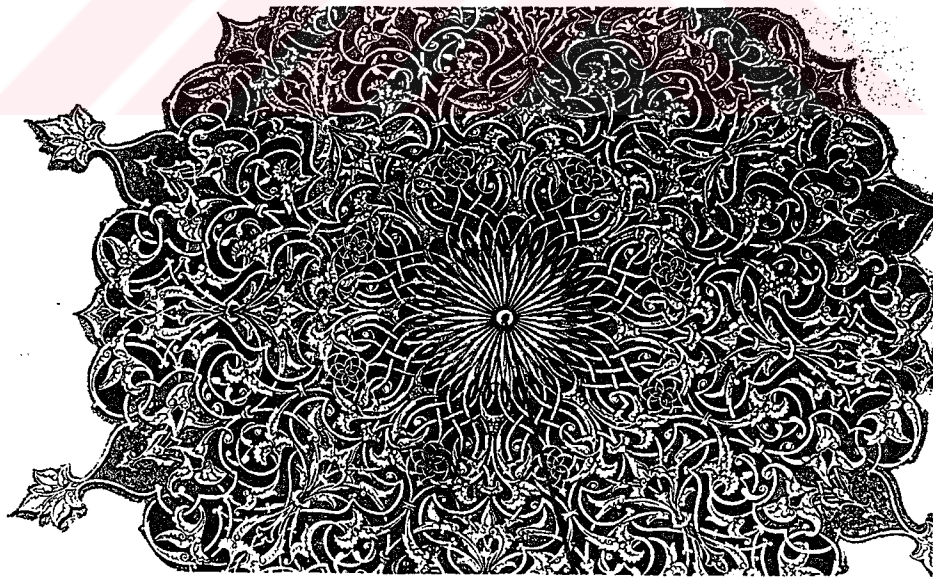
H.1.5

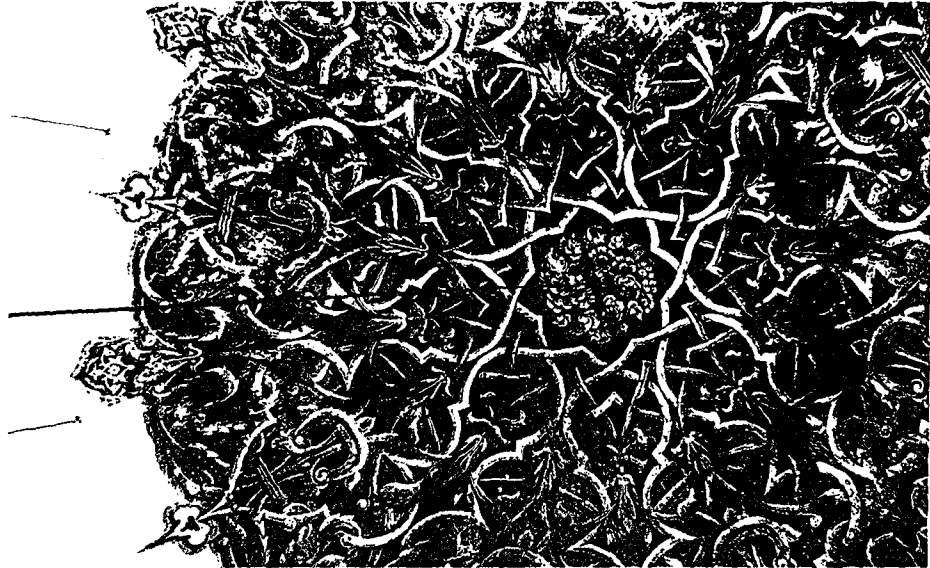
H.1.5.1

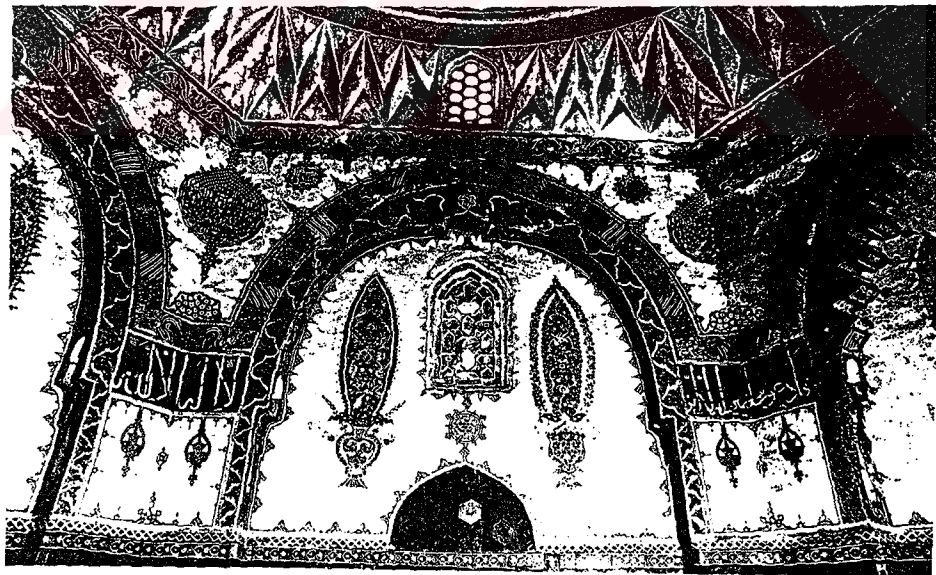
H.1.5.2

H.1.6

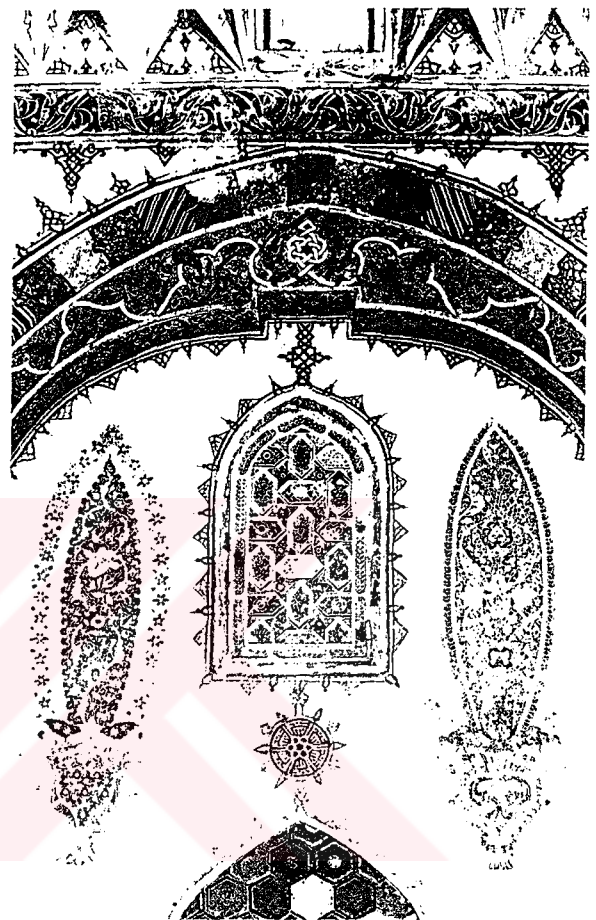
H. 1.7

H. 2.1

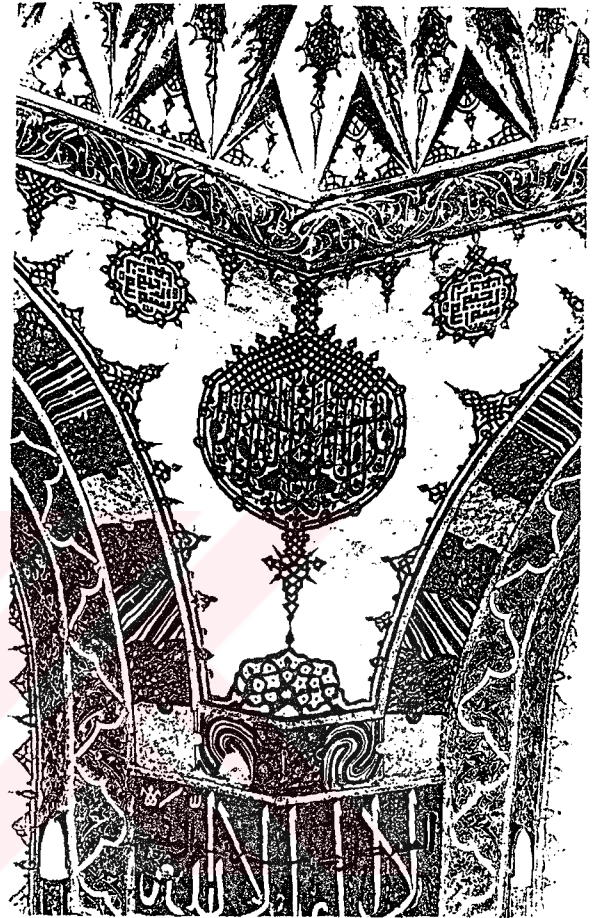
H. 2. 2

H. 2. 1. 1

H.2.3

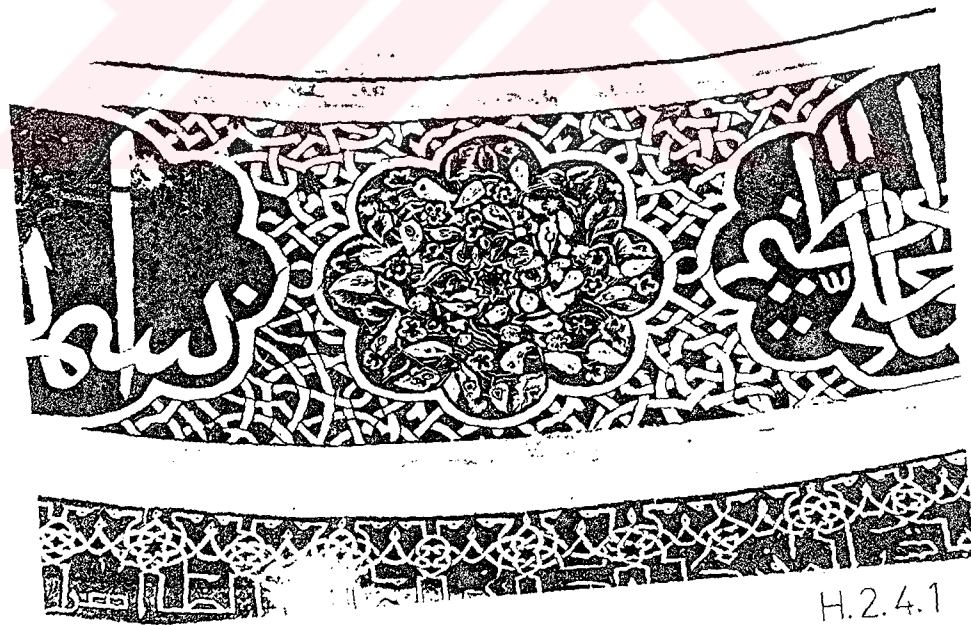
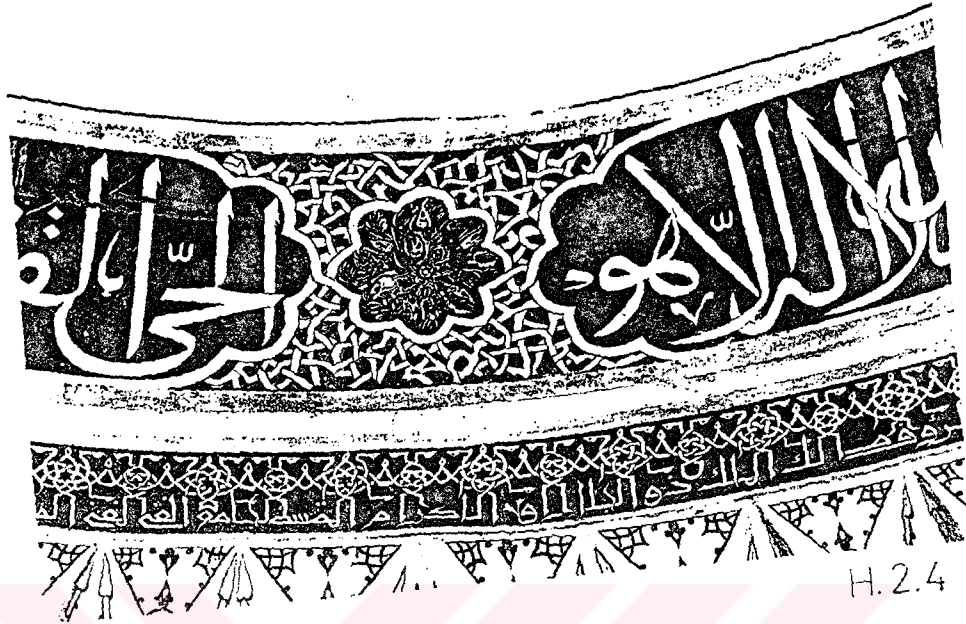
H.2.2.1

H.2.3.2

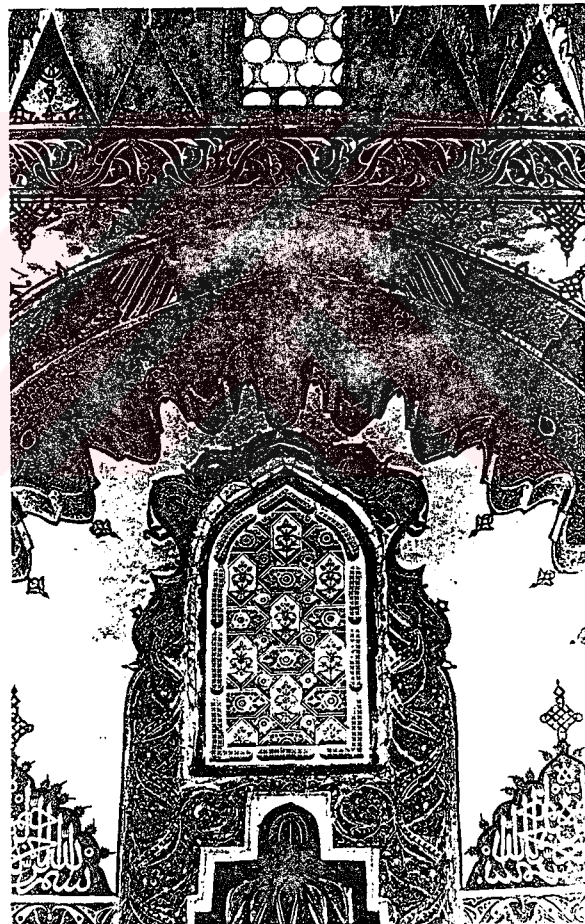

H.2.3.1

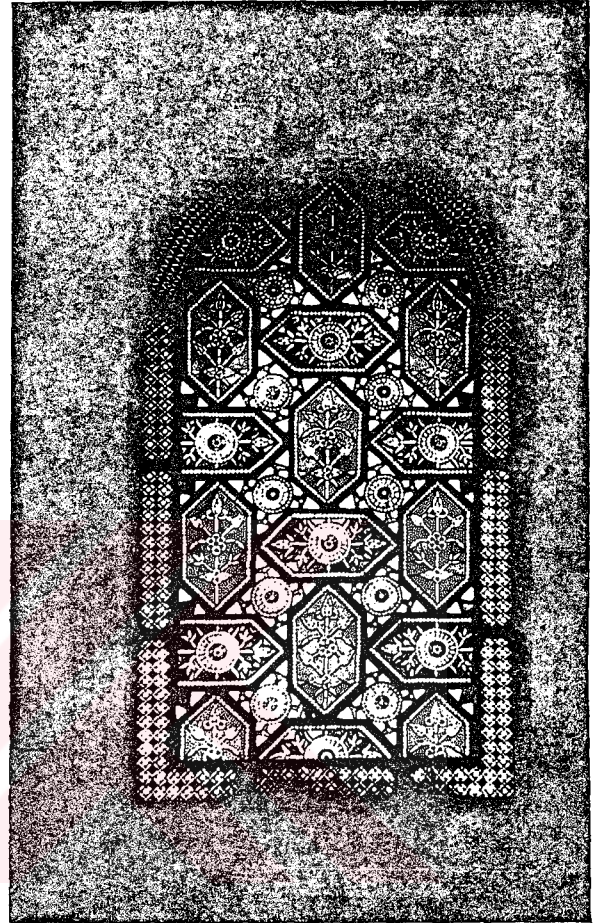
H.2.5

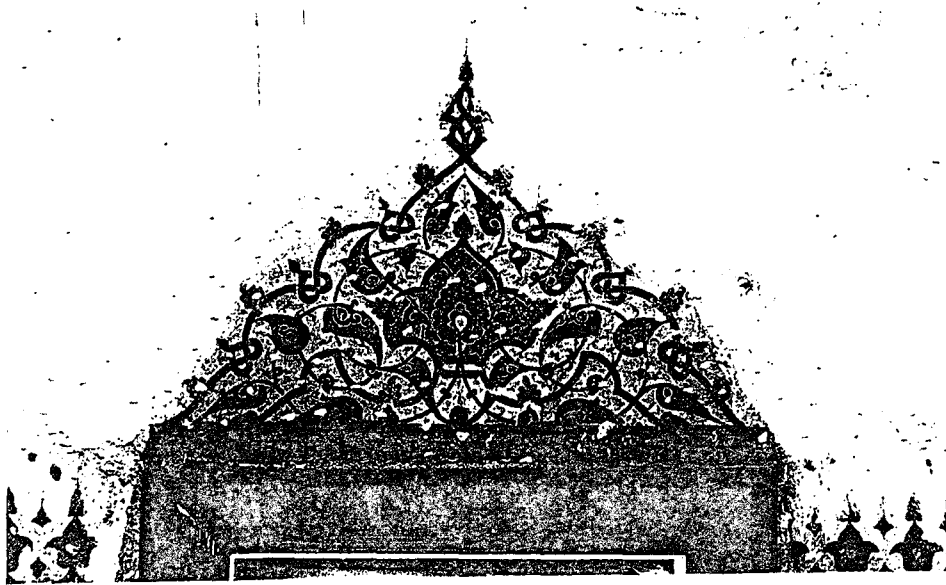
H.2.6

H.2.7

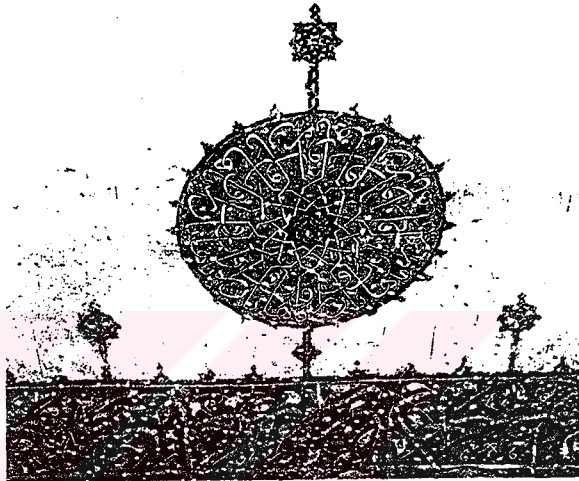
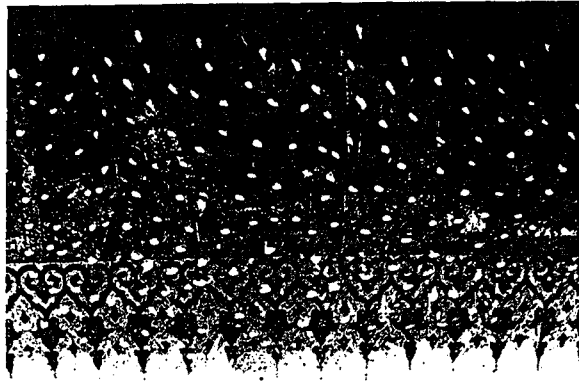
H.2.6.1

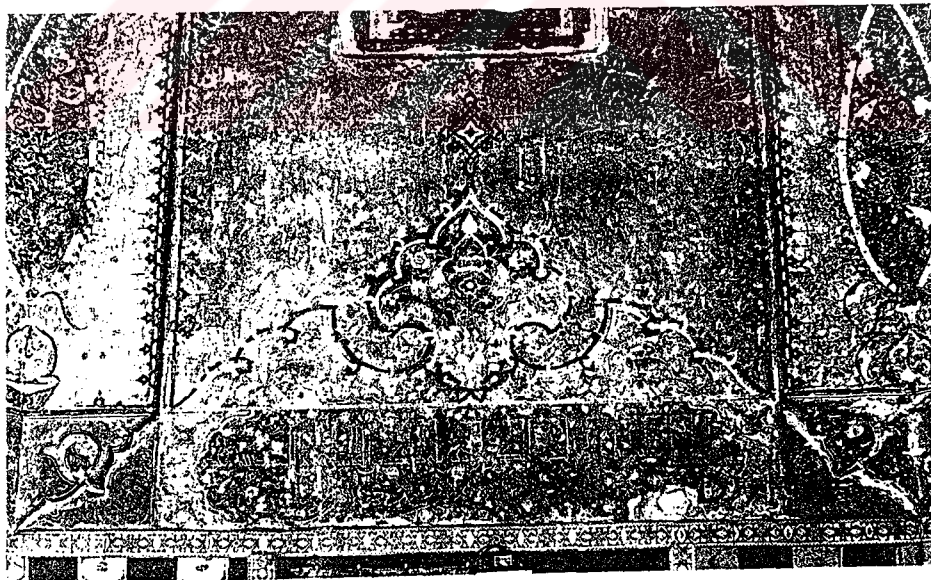
H. 2. 8

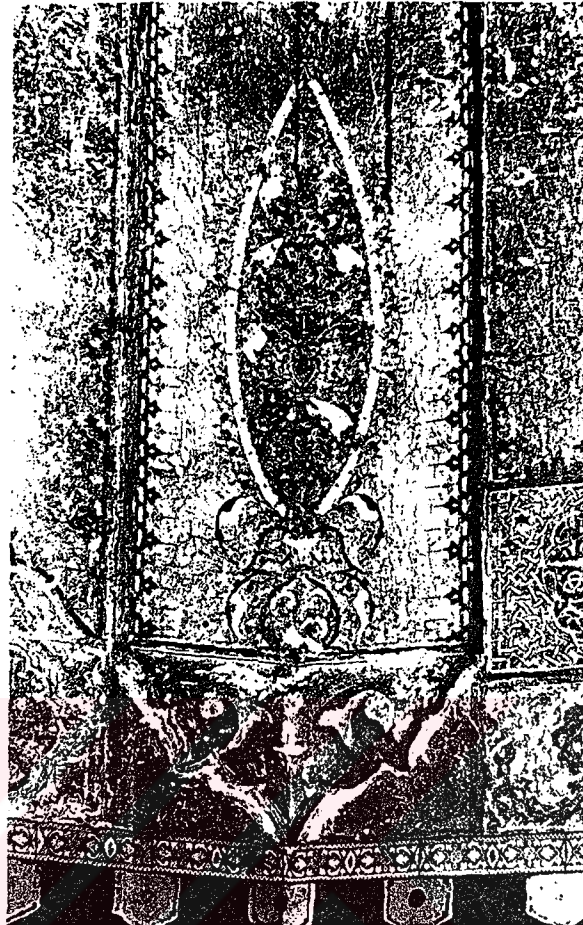
H.2.8.1

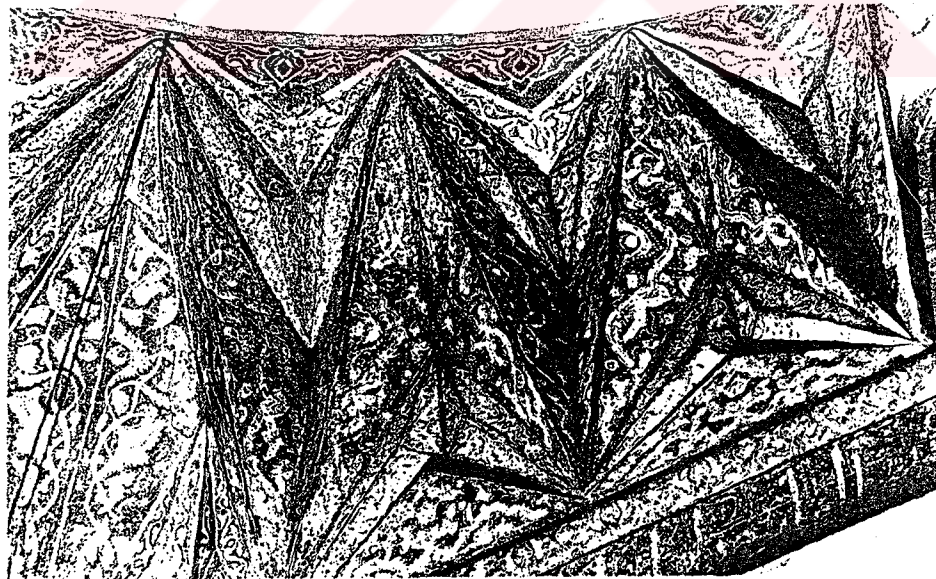
H.2.8.2

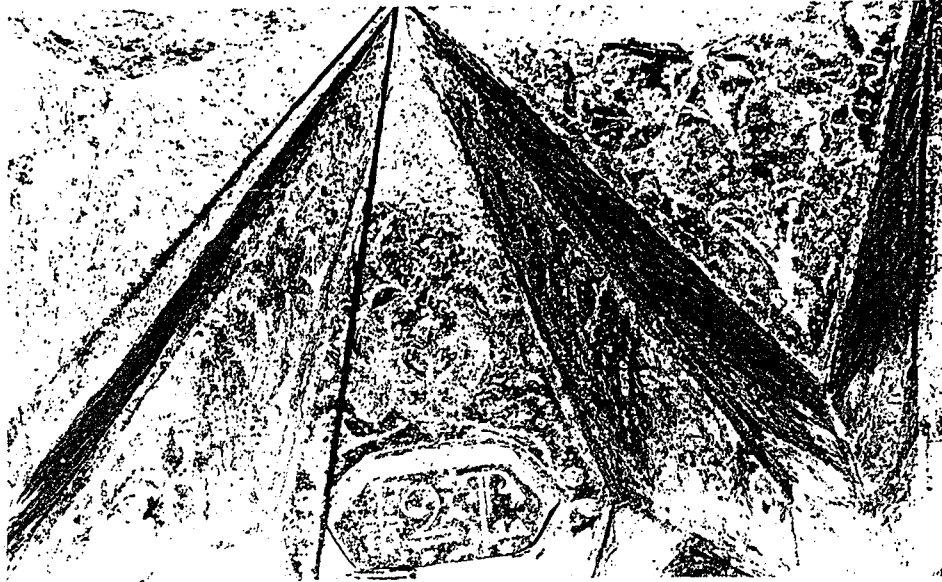
H.2.9

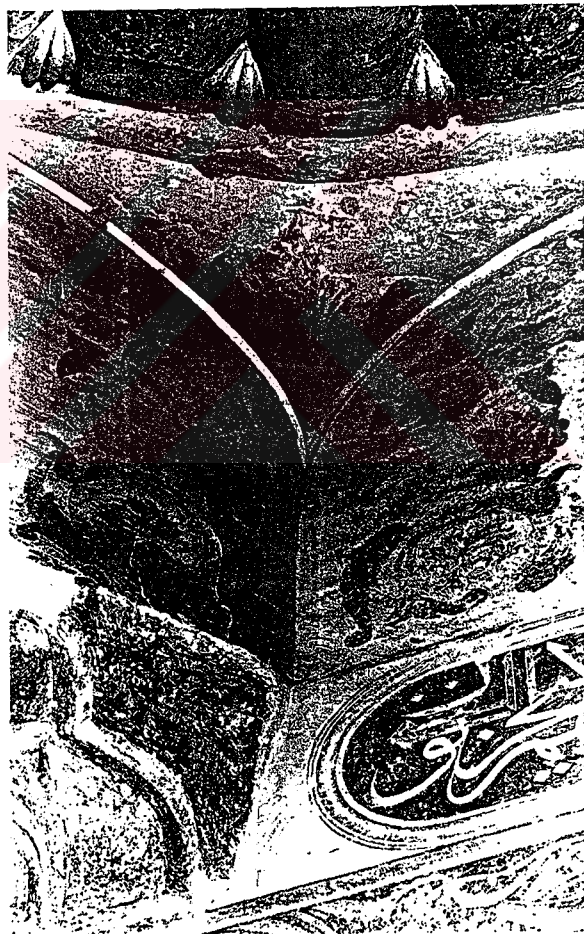
H.2.9.1

H.2.10

H. 2. 10. 1

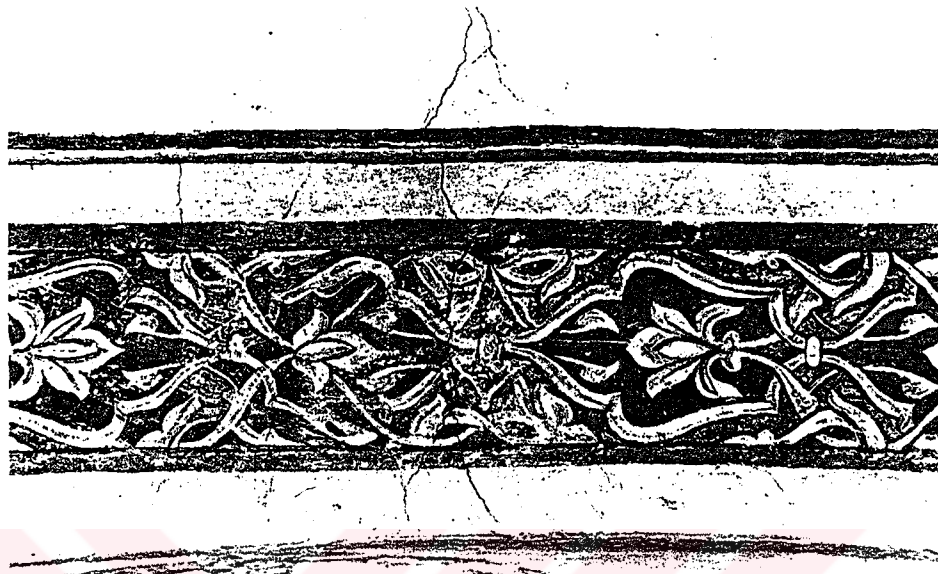
H. 2. 10. 2

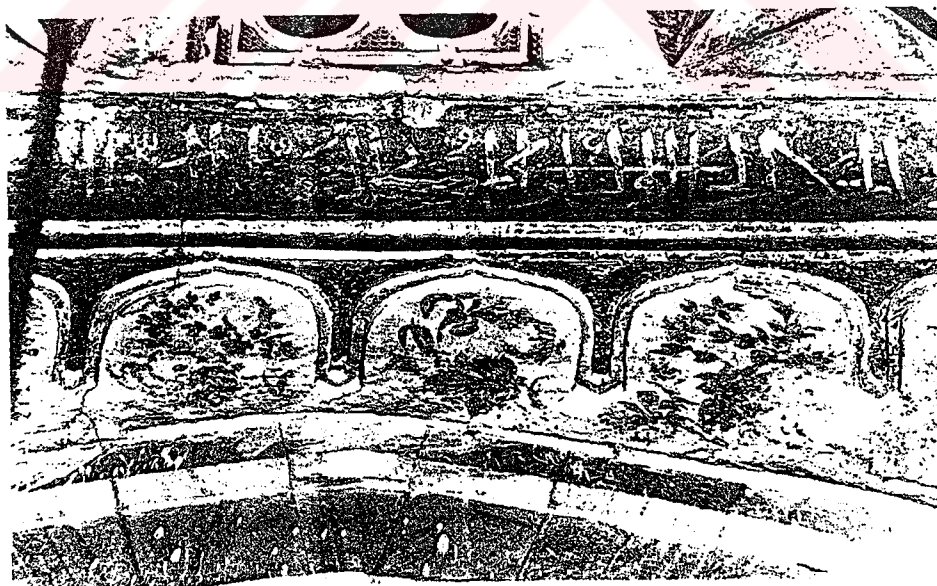
H.2.10.3

H.2.11

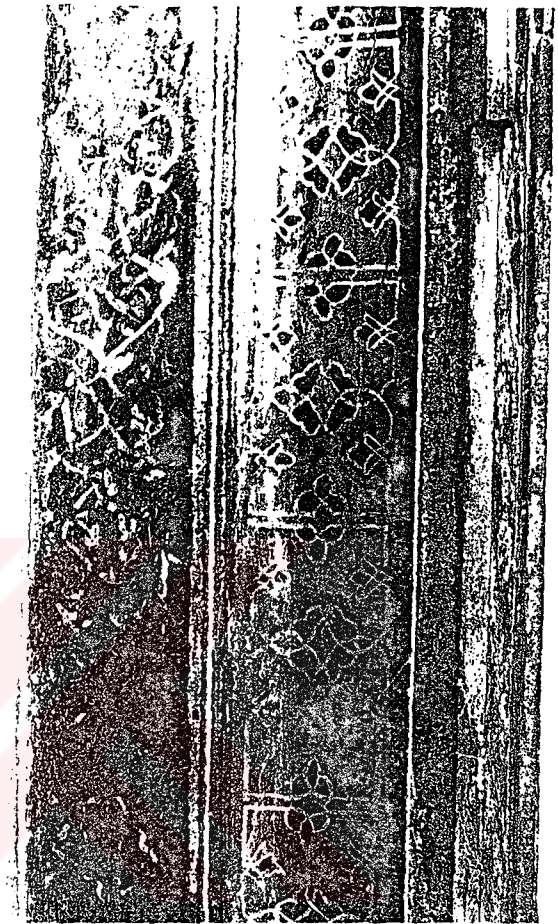
H.2.11.1

H.2.11.2

H.2.12.1

H. 2.12

I- AHŞAP SÜSLEME

Bursa Dini Mimari Yapılarında uygulanan ahşap işçiliğinde görülen süsleme tekniklerini araştırmamızın çekim planında üç grupta topladık. Bu teknikler künde-kari, oyma ve künde-kari karışık ayrıca da oyma kakma ve kabartmadan oluşmaktadır. Anadolu Türk Sanatında ahşap işçiliği özellikle sivil mimaride önemli bir yer tutar. Bursa sivil mimari örneklerinde de bu özellik gözlenirken dini mimari yapılarda günümüze kadar gelebilen örneklerinin sınırlılığı gözlenmiştir. Yapılar içinde oyma tekniğinin uygulandığı Ulu Camii Minberi defalarca boyanmış olmasına rağmen değerli bir örnektir. Ahşap süsleme tekniklerinin içindeki künde-kari tekniğinin günümüze kadar gelebilen en iyi örnekleri Yeşil Camii kapı ve pencere kanatları ve en ilginç de Yeşil Türbe kapısı ve kanatlarıdır. Bu örnekte aynı zamanda oyma tekniği ile karışık uygulama gözlenmiştir. Kapı kanatlarının her birinde orta panolar künde-kari üst ve alt panolar ise oyma tekniğinde yapılmış yazılar ile süslenmiştir. Araştırmamızda Yeşil Türbenin kapısı özellikle detay alınarak belgelenmiştir. Muradiye Türbelerinden bir çok yapı bu tekniğin kapılarına uygulanmasıyla yapılmış bazı yapıların kapıları künde-kari teknikte yapılan panoların dökülmesiyle yerine sahte künde-kari teknik uygulanarak onarım görmüş ve günümüze kadar gelebilmiştir. Araştırmamızda bu tür örneklerde belgelenmiştir. Bu tekniğin uygulandığı örnekleri şöylece sıralayabiliriz; Yeşil Camii kapı ve pencere kanatları, Muradiye Camii kapısı, Cem Sultan Türbe kapısı, Yeşil Türbe kapı ve pencere kanatları. Karışık oyma, kakma, kabartma ve boyama tekniğinin örnekleri ise II. Murat Türbesi saçağı ile Muradiye Camii eski müezzin mahfeli tavan süslemelerinde görülür. Bu örneklerde kalemişi tekniği ile beraber oyma, kakma ve kabartma teknikleri ahşap yüzeyler üzerlerinde uygulanmıştır.

L1 KÜNDEKARİ TEKNİKTE AHŞAP UYGULAMA

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı

FOTOGRAFI NO : I.1.1 - I.1.1.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Pencere kapağı

FOTOGRAFI NO : I.1.2

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı

FOTOGRAFI NO : I.1.3 - I.1.3.1

I.2 OYMA VE KÜNDEKARİ KARIŞIK AHŞAP SÜSLEME

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Pencere kapakları orta pano detayı

FOTOGRAFI NO : I.2.1 - I.2.1.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Pencere kapakları alt ve üst pano detayları

FOTOGRAFI NO : I.2.2 - I.2.2.1

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Hünkar mahvili geçiş kapıları orta pano

FOTOGRAFI NO : I.2.3

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Mîmber detayı

FOTOGRAFI NO : I. 2.4

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sol kanat, üst ,orta ve alt pano

FOTOGRAFI NO : I.2.5 - I.2.5.1 - I.2.5.2

YAPININ ADI : Yeşil Türbe

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı sağ kanat, üst, ort ve alt pano

FOTOGRAFLAR NO : I.2.6 - I.2.6.1 - I.2.6.2

**I.3 KARIŞIK (OYMA, KAKMA, KABARTMA, BOYAMA)
TEKNİKTE AHŞAP SÜSLEMESİ**

YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : Eski müezzin mahvili

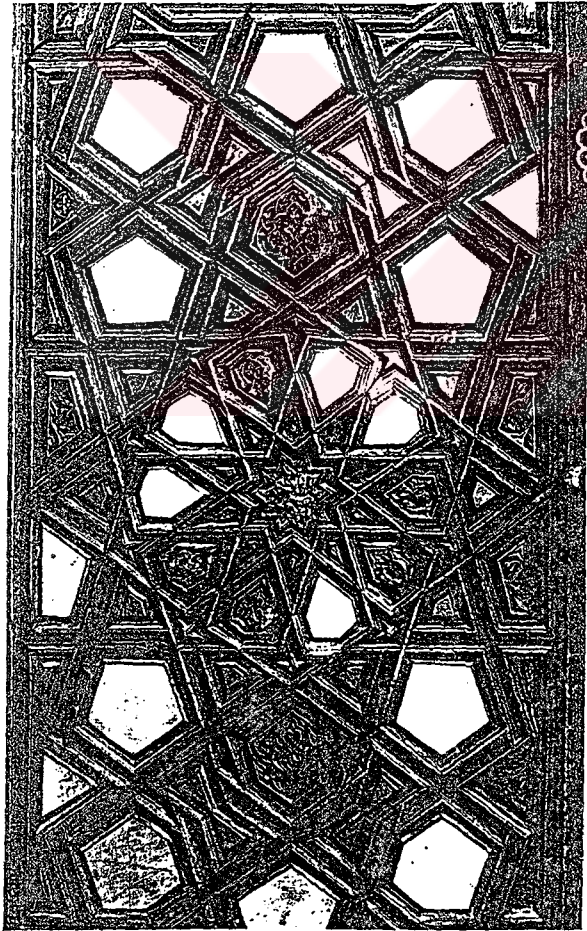
FOTOĞRAF NO : I.3.1 - I.3.1.1

YAPININ ADI : Muradiye Camii

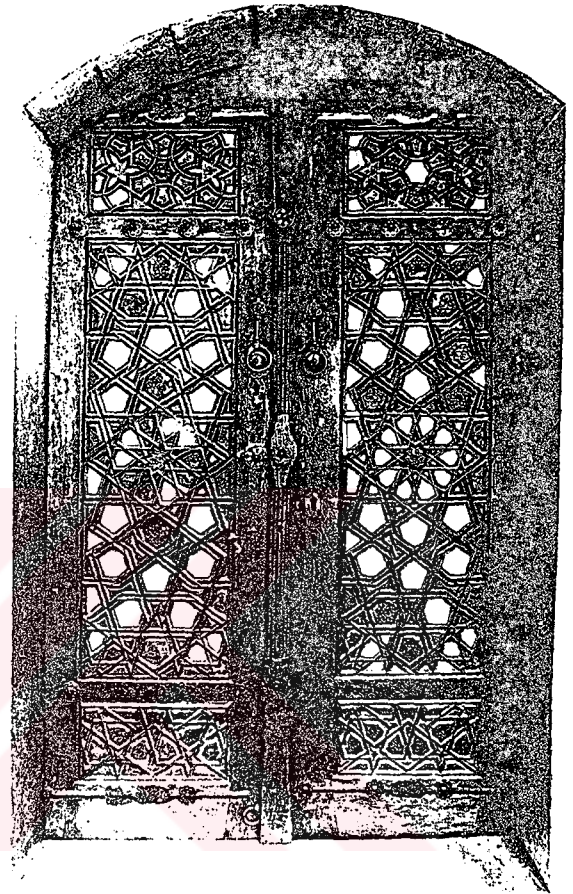
YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı tavan süsleme detayı

FOTOĞRAF NO : I.3.2

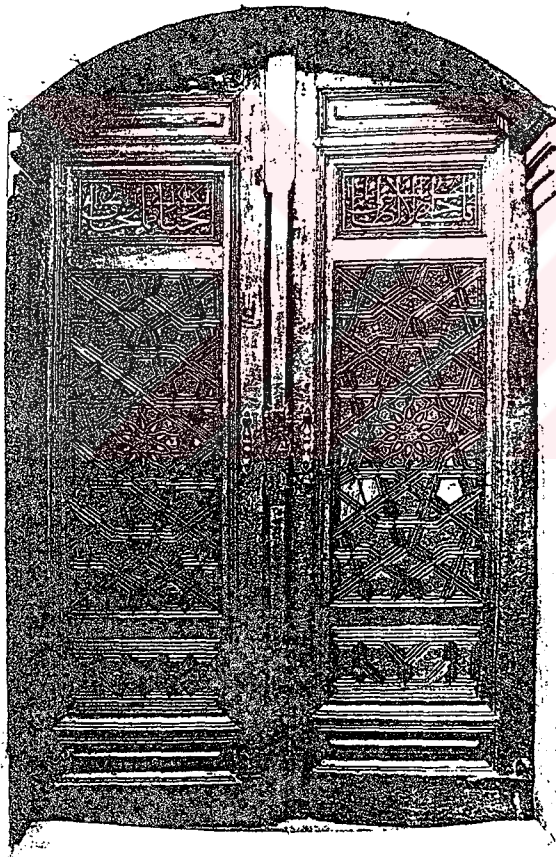

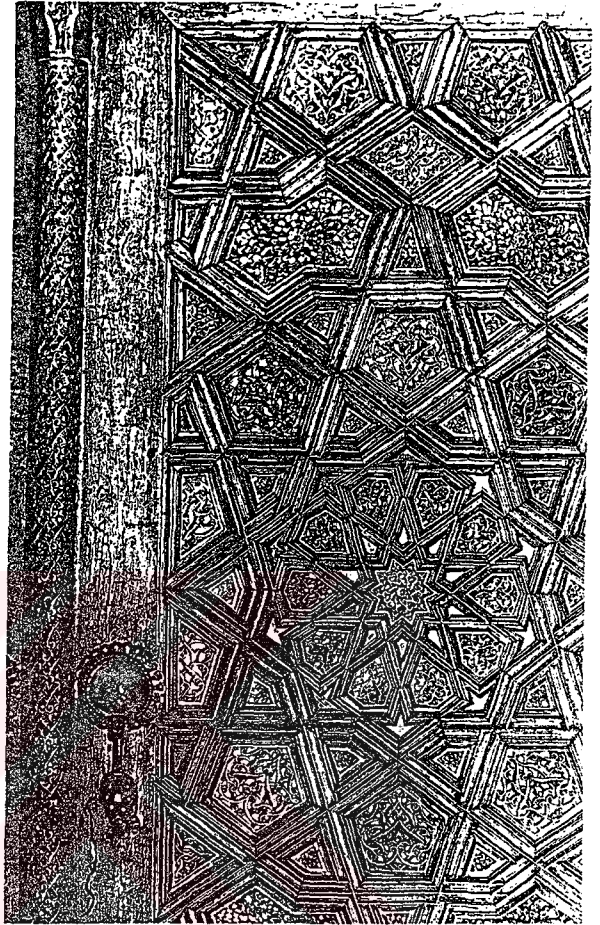
I.1.1.1

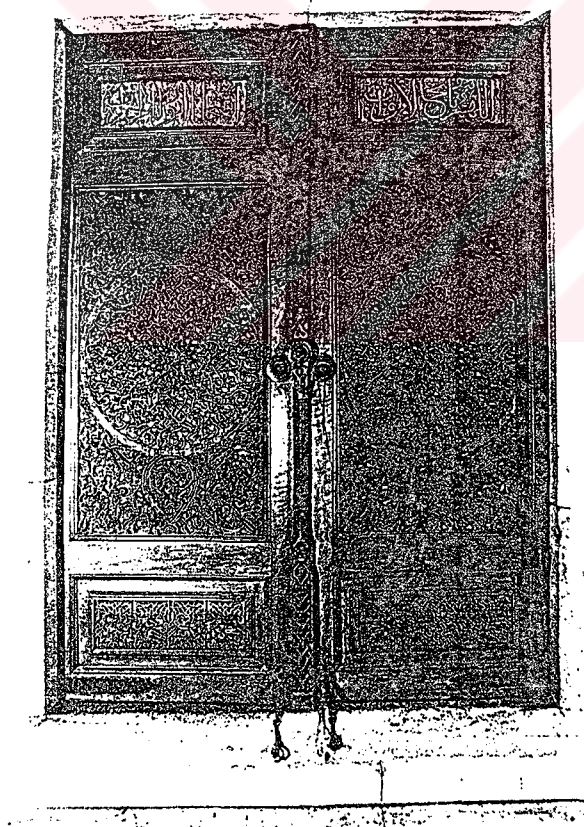
I.1.1

I.1.3

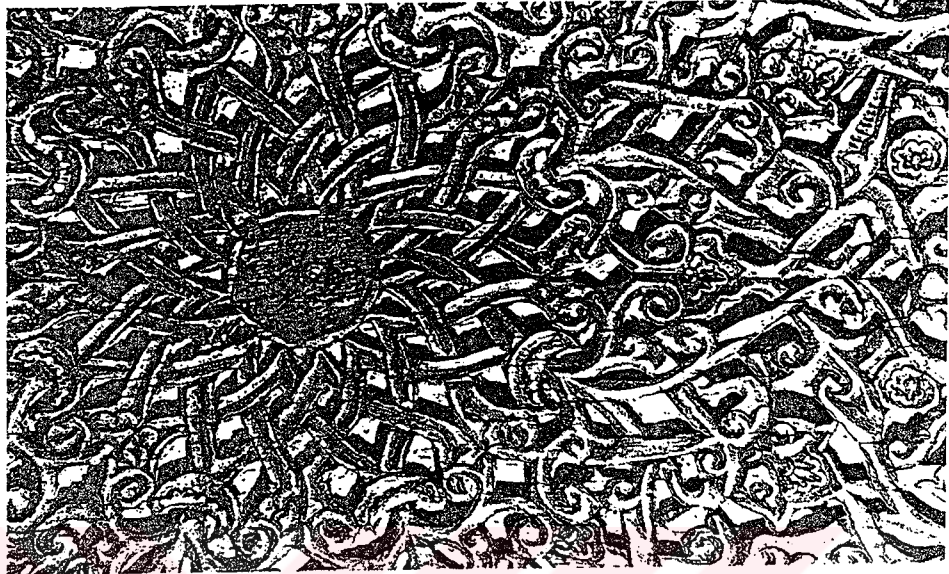
I.1.2

I.2.1

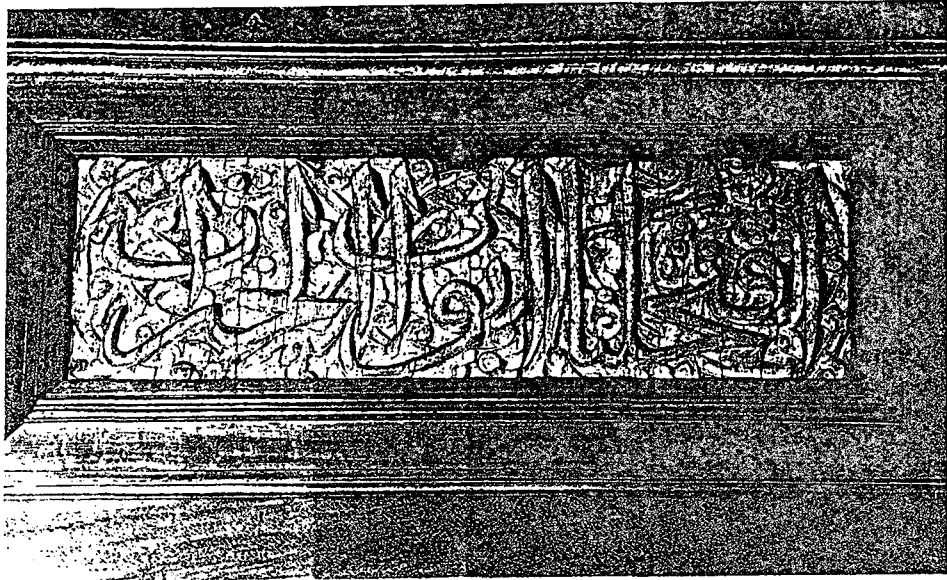
I.1.3.1

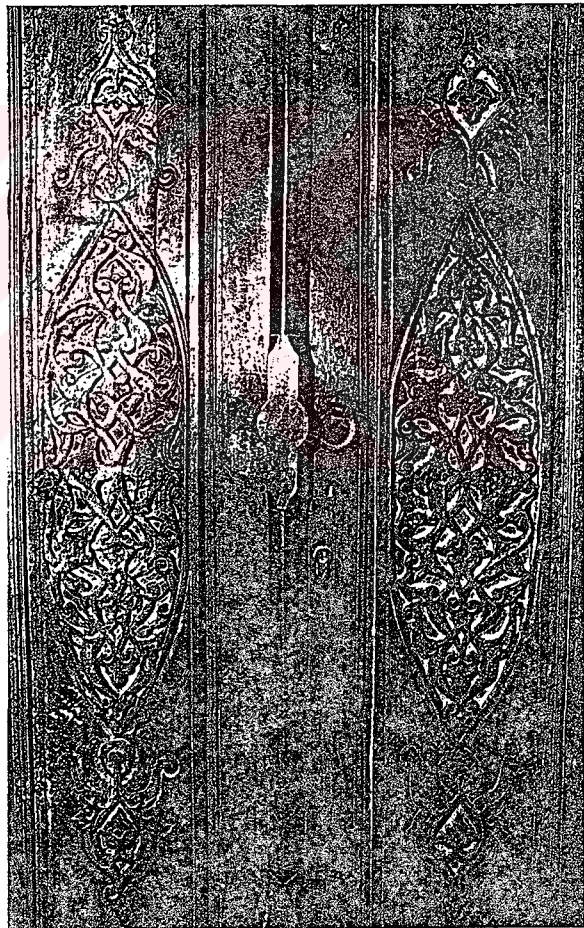
I. 2.1.1

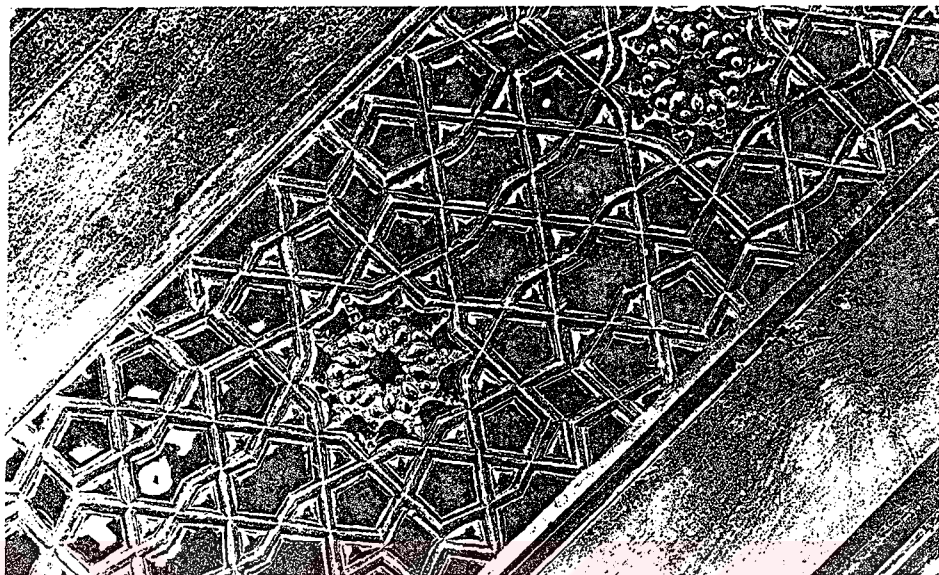
I.2.2

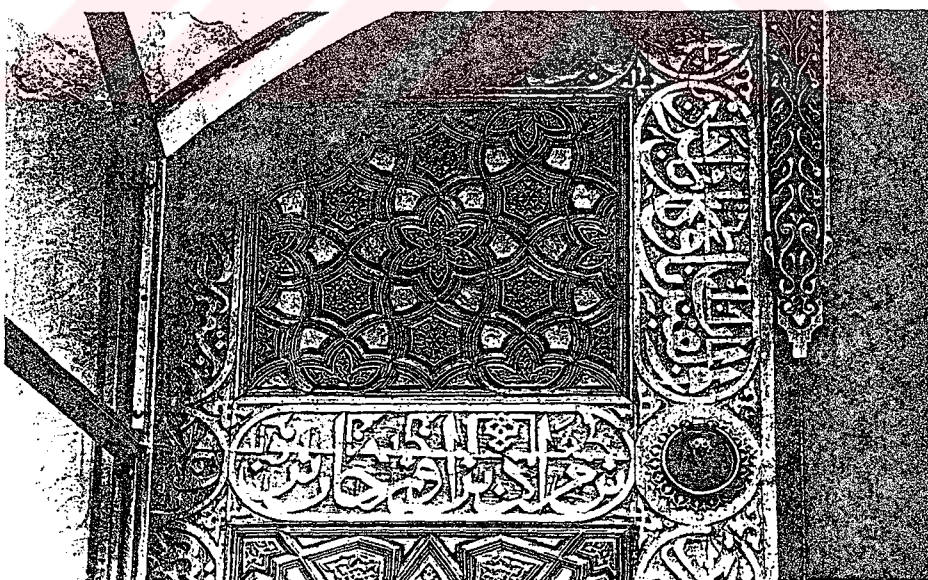
I.2.2.1

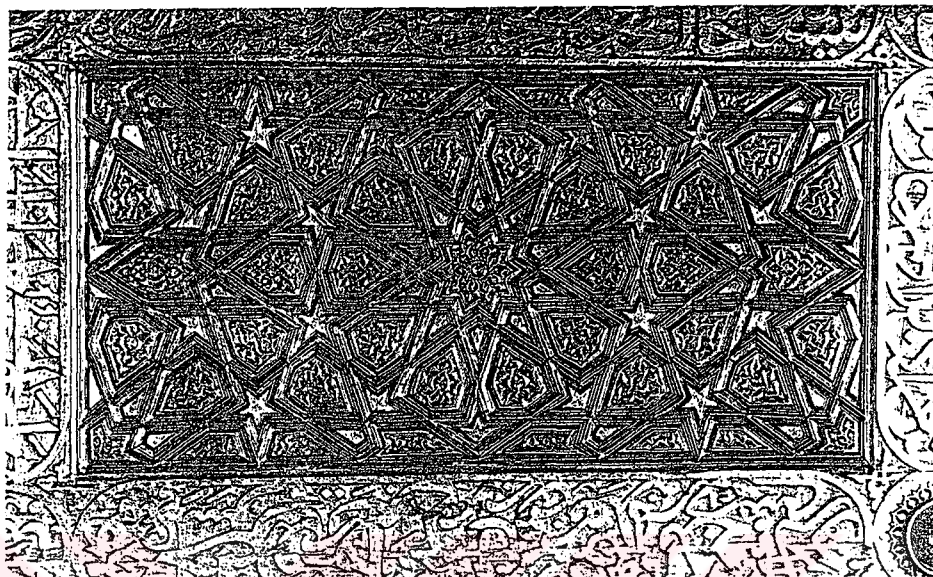
I.2.3

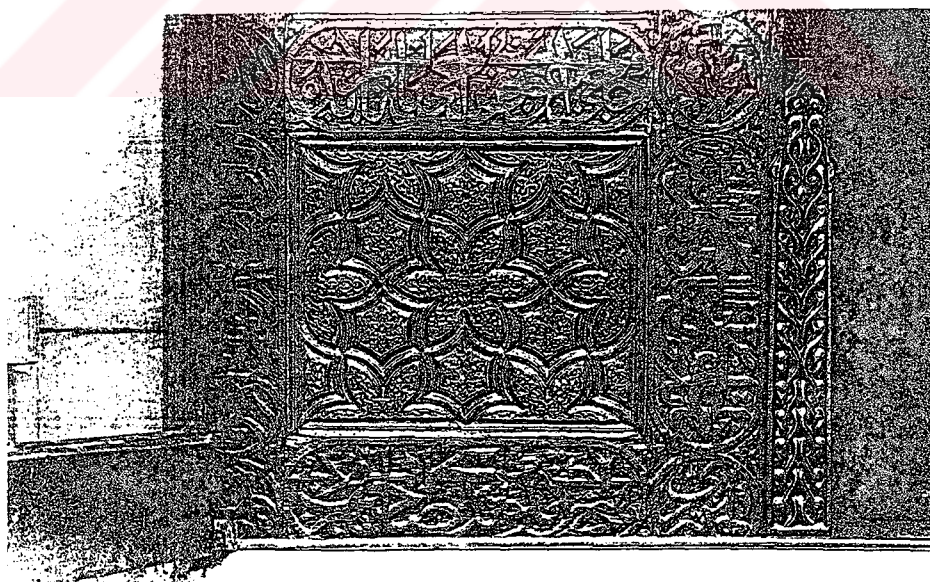
I.2.4

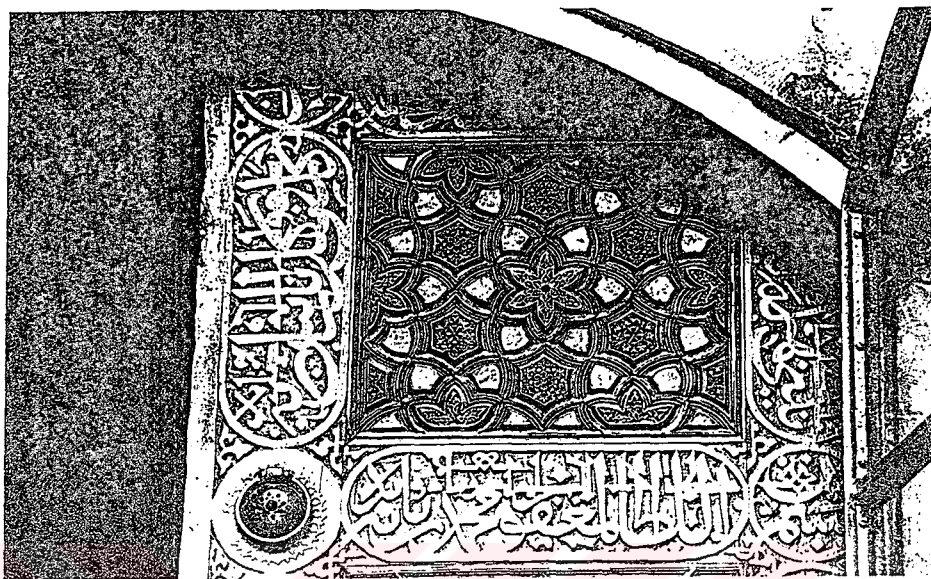
I.2.5

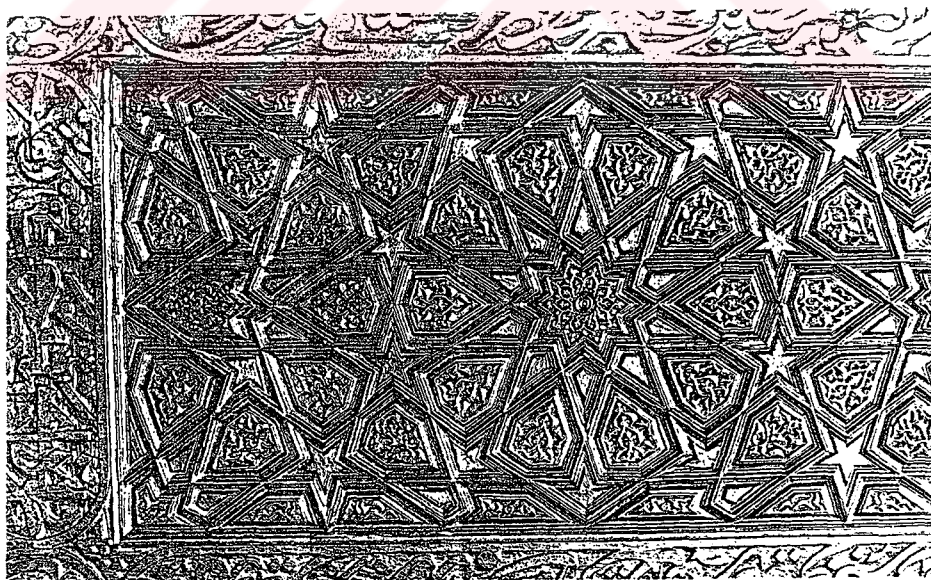
I.2.5.1

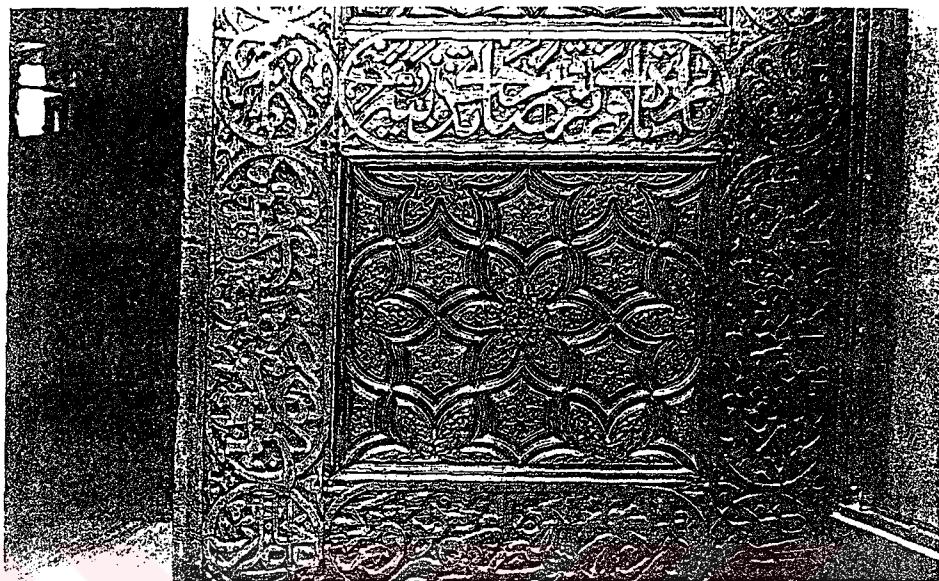
I.2.5.2

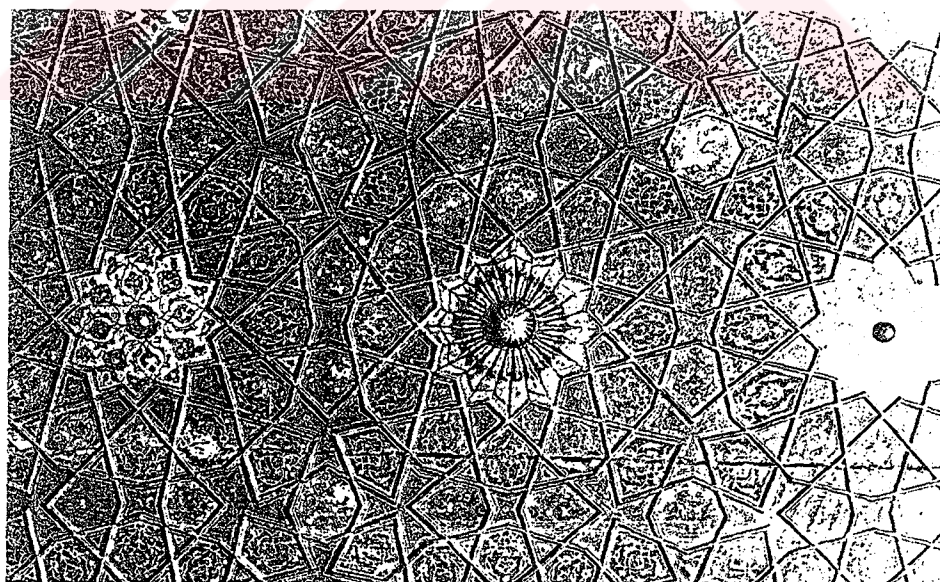
I. 6

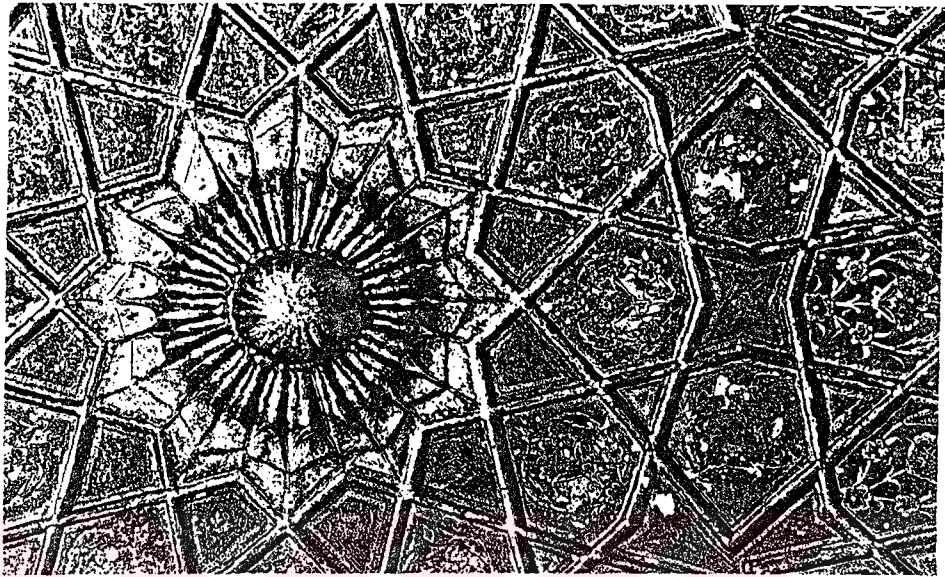
I.2.6.1

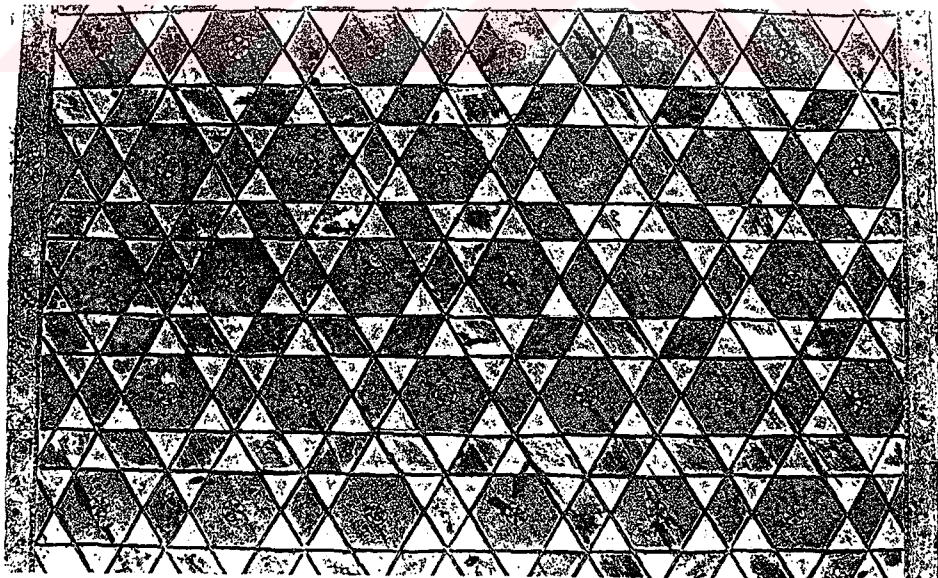
I.2.6.2

I.3.1

I. 3.1.1

I. 3.2

K - MADEN SÜSLEMESİ

Madenden yapılmış süsleme amacına yönelik uygulamalar Bursa Dini Mimari Yapılarında sınırlı düzeydedir. Dini mimari yapıların tipik özelliğini oluşturan alemler, bazı yapılarda bulunmakta ve bu uygulamaların belgelenmesi de ayrı bir yöntemi beraberinde getireceği düşünülerek araştırma konusu dışında bırakılarak belgelenmemiştir. Yapıların kapılarında pencere kanatlarında ahşap malzemeyi bağlayıcı birleştirici işlevi olan kuşaklar ile yine ahşap üzerinde görülen bini, tokmak ve halka elemanları elverdiğince yaklaşılarak ilginç örnekleri belgelenmiştir.

K.1 KAPITOKMAK KUŞAK VE HALKA ELEMANLARI

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı tokmak ve halkaları

FOTOGRAFI NO : K.1.1

YAPININ ADI : Cem Sultan Türbesi

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı kuşak ve kabraları

FOTOGRAFI NO : K.1.2

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Giriş kapısı halka ve kabraları

FOTOGRAFI NO : K.1.3

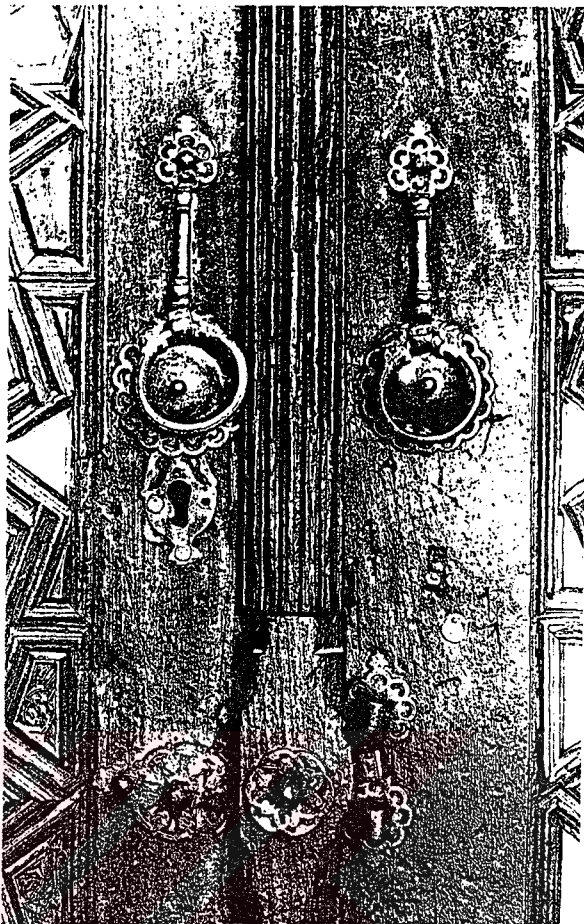
K.2 PENCERE PARMAKLIKLARI

YAPININ ADI : Yıldırım Türbesi

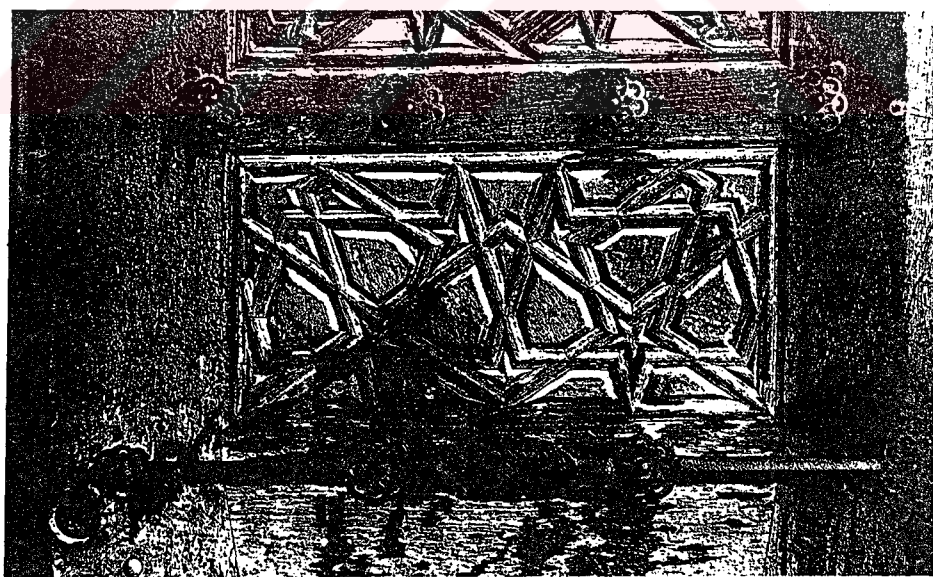
YAPIDAKİ YERİ : Kuzey cephesindeki pencere parmaklığı

FOTOGRAFI NO : K.2.1

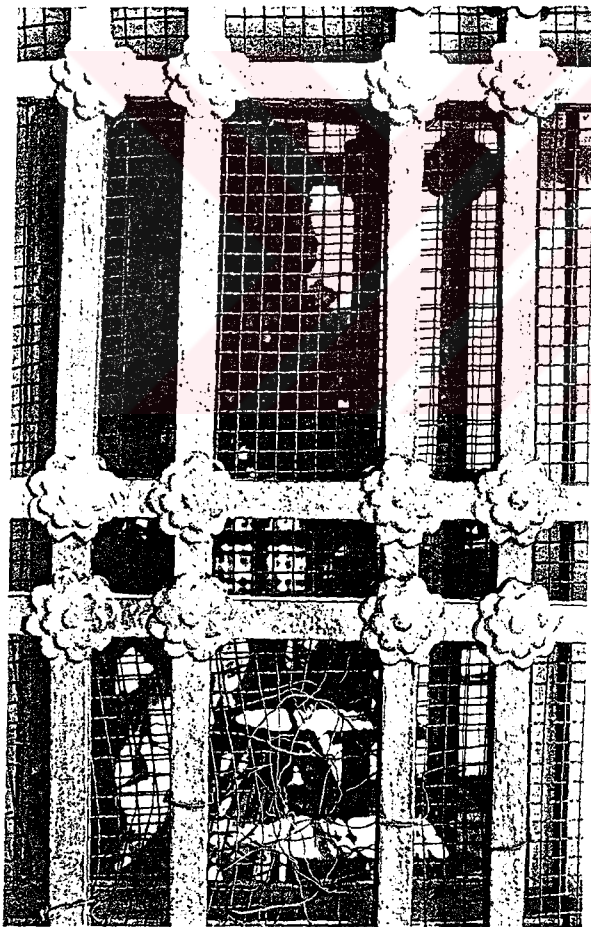

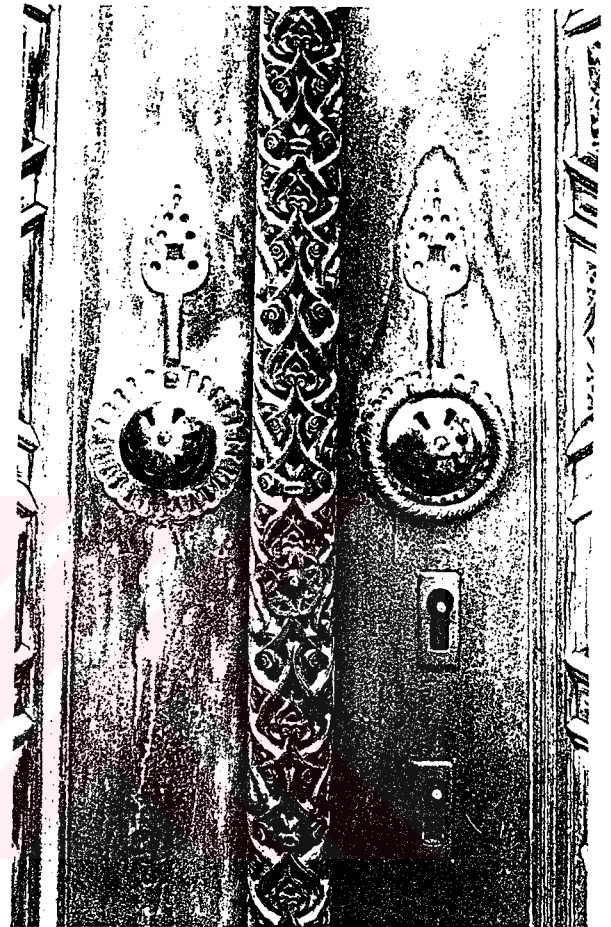
K.1.1

K.1.2

K. 2.1

K.1.3

L - ALÇI SÜSLEMESİ

Dini Mimari Yapılarda görülen alçı süsleme örnekleri araştırmamızda Yeşil ve Yıldırım Camiilerinin iç mekan yan odalarının özellikle güney duvarlarına uygulanmış niş, mihrabiye ve ocaklarla sınırlıdır. Bu mekanlarda duvar yüzeyi alçıdan yapılmış bu elemanlarla düzenlenmiştir. Malakari tekniğinin temel özelliğini oluşturan kalemşi uygulama her iki örnekte de görülmez. Yeşil Camiinin alçı dokusu arasında çini parçalarına da yer verildiği gözlenmiştir.

L1 MALA KARI TEKNİKTE YAPILAN ÖRNEKLER

YAPININ ADI : Yıldırım Camii

YAPIDAKİ YERİ : Yan odalarındaki alçı hücreler

FOTOGRAFI NO : L.1.1 - L.1.1.1 - L.1.1.2

YAPININ ADI : Yeşil Camii

YAPIDAKİ YERİ : Yan odalarındaki alçı hücreler

FOTOGRAFI NO : L.1.2 - L.1.2.1 - L.1.2.2 - L.1.2.3

L2 ALÇI PENCERE

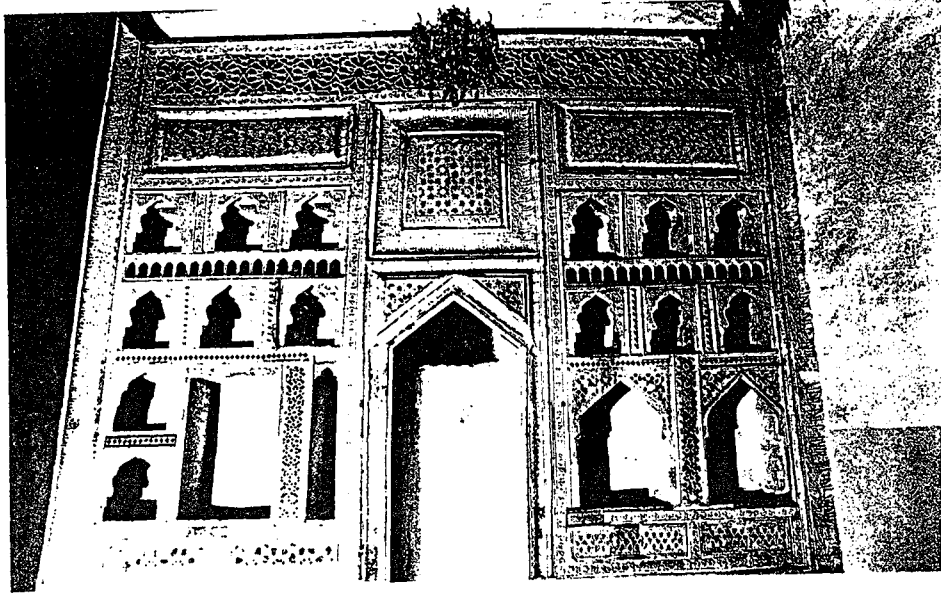
YAPININ ADI : Muradiye Camii

YAPIDAKİ YERİ : İç mekan doğu cephesindeki alçı pencere

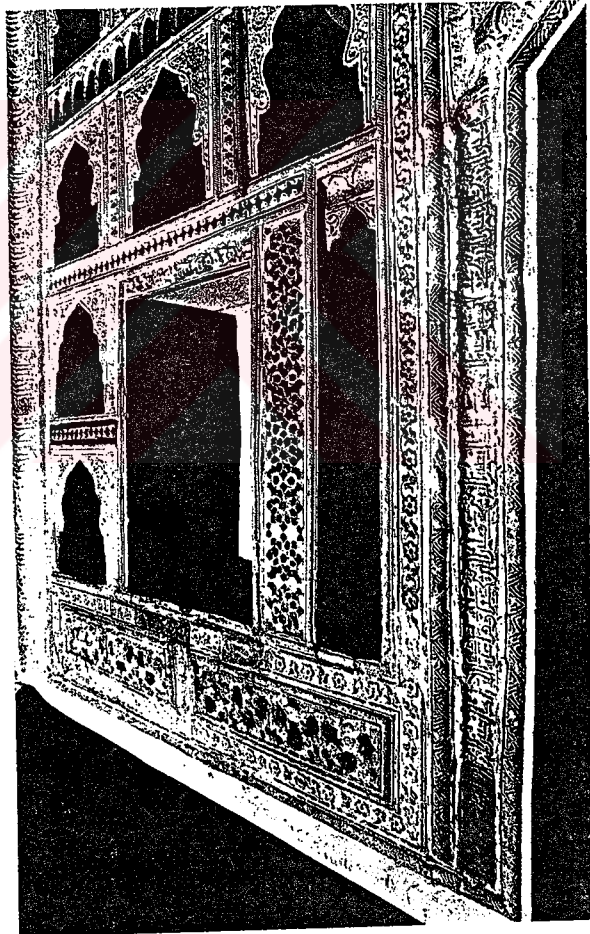
FOTOGRAFI NO : L.2.1

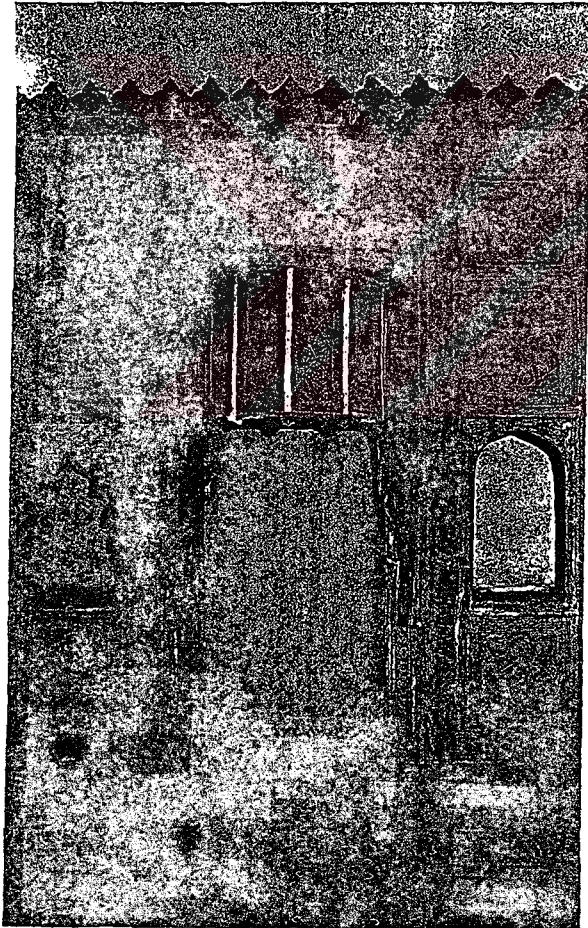
191

L.1.1

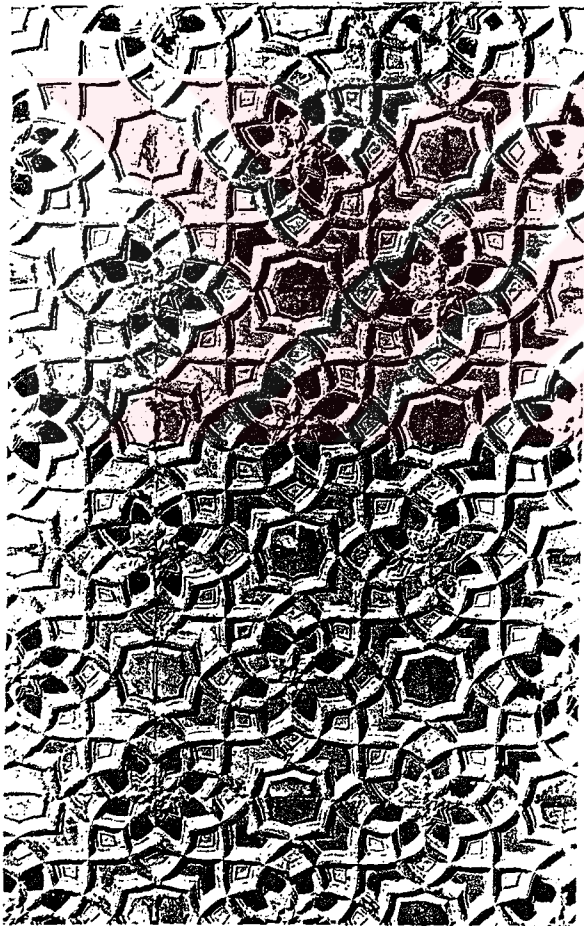
L.1.1.1

L.1.2

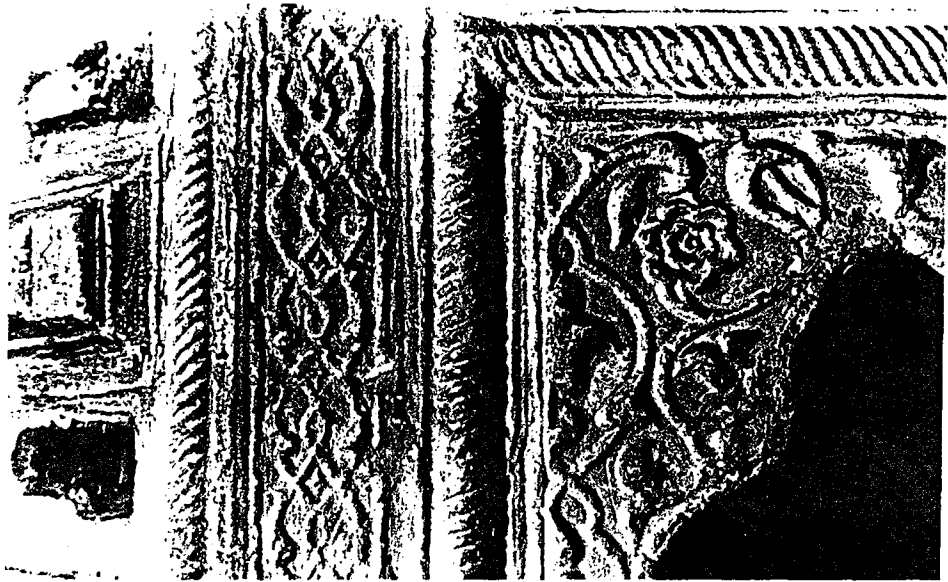
L.1.1.2

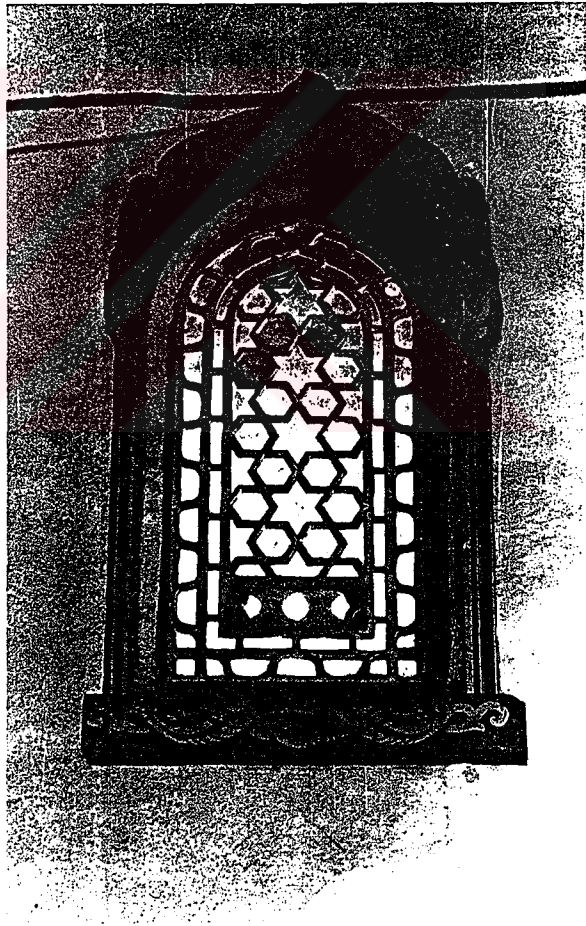
L.1.2.2

L.1.2.1

L.1.2.3

L.2.1

III-SONUÇ

Araştırma Bursa'da dini mimari yapılarında görülen yontma taş, tuğla, tuğla-taş almaşık, çini, kalemişi, ahşap, maden ve alçı süslemelerini kapsamaktadır. Amaç bu süslemelerin siyah beyaz fotoğraf tekniğinde yüksek görüntü kalitesinde fotoğraflarla belgelenmesini sağlamaktır. Araştırmaya başlama noktası süslemelerin görüldüğü yapıların incelenmesi oldu. Bu uygulamaların işlevsel olduğu gözlemlendi. Bu noktadan hareket edilerek süsleme çeşitleri yapılar üzerindeki yerlerine göre sınıflandırıldı. Bu sınıflandırmada dış mekan ve iç mekan süslemeleri olarak gruplara ayrıldı. Gruplar içindeki uygulamaların benzerleri, diğer yapılarda görülen örnekleriyle birlikte süsleme çeşidinin alt başlığını oluşturdu. Bu sınıflandırmadaki sıralama yöntemi fotografik çekim planı olarak uygulandı. Araştırmada belgesel fotoğrafların mimari fotoğraf ilkelerine uygunluğu üzerinde titizlikle duruldu. Bu ilke çerçevesinde yüksek görüntü kalitesi elde edilmesi için çekim ve baskı tekniğinde amacına uygun yöntem geliştirildi. Bu aşamada pek çok test çekimleri yapıldı. Negatiflerinden baskılar elde edildi. Araştırmanın sonucunda çekim tekniği olarak 125 ASA film 1/3 oranında sulandırılarak kodak D-76 banyoda yıkandı. Banyo süresi test sonucunda 20 derecede 15 dakika olarak tespit edildi. Çekimlerin çoğunda 11 diyafram değeri uygulandı. Alternatif +1 ve -1 pozlandırmalar zaman ayarının değiştirilmesi ile sağlandı. Işığın yetersiz kaldığı durumlarda ayrıca kabarta süslemeleri iyice belirtmek için ve bazı durumlarda gölgeleri beslemek için suni ışık olarak halojen lambalar kullanıldı. Fotoğrafların tümü çekilirken ayak kullanıldı. Ayağın kullanılması, keskinliği artırmanın yanı sıra kadrajların dikey ve yatay kenar çizgilerinin konudaki dikey ve yatay çizgilere paralel olmasını kontrol ederek çekim yapmak içindir. Bu da mimari fotoğraf tekniğinin bir zorunluluğudur. Kompozisyon yapılırken süsleme elemanlarının motiflerini vermeye özen gösterildi. Filmin pozlandırılmasında pozometre ayarı, grikart yönlemiyile yapıldı. Dış mekan örneklerinin çekiminde süsleme örneğinin yüksekte oluşu veya yaklaşmamızın mümkün olmadığı durumlar düşey ve yatay çizgilerin paralellliğini koruma konusunda bizi zorladı. Bu durumlarda fotoğrafta simetrik deformasyon kabul edildi. Bazen de geniş açılı objektiflerle deformasyonsuz görüntüler elde edildi. Daha sonra agrandizör ile gerekli kısım büyütülerek baskı yapıldı. Fotoğraf kağıdının birinci banyosu Kodak D-72 olup, 1/2 oranında sulandırılarak kullanıldı. Çekimlerde kullanılan makina boyutu küçük boy refleks fotoğraf makinesidir.

Canon AE-1 program modeli makineyle çekimler yapıldı. Söz konusu çekimlerde , 1.8 açıklıkta 50 mm Canon lens, 2.8 açıklıkta 24 mm Canon lens ve 2.8 açıklıkta 80-200 mm Canon Zoom lens kullanıldı. Kullanılan film İlford FP 4 Plus 125 ASA siyah beyaz negatif film, baskıda kullanılan kağıt ise Forte BN 0 ve Bh 0 kontrast derecesinde olan kağıtlardır.

Bu çalışma sırasında, konunun sanat tarihi açısından incelenmesi, amaca ulaşmakta önemli bir etken olmuştur. Diğer önemli bir etken ise süsleme örneklerinin temel motifini tamamlama ve bunu fotoğraf karesine kolay yorum yapacak şekilde deformasyonsuz veya zorunlu durumlarda simtrik deformasyonlu aktarılmasıdır. Üçüncü etken Çekim film banyo ve baskı tekniğinin keskinlik ve tonlamanın doğru aktarılması yönündeki ciddi çabalarda görülür.

IV-ÇİZİM LİSTESİ

KRONOLOJİK TABLODA YER ALAN SEMBOL TANIMLARI

- A. Yontma - Oyma Taş
 - A1. Oyma Taş Şebeke
 - A2. Renkli Geçme Kemerler
 - A3. Yontma Taş Niş, Mihrabiye ve Pabuçluklar
 - A4. Devşirme Sütun ve Sütunçeler
 - A5. Kemer Yastığı Örnekleri
 - A6. Bordür ve Pencere Alınlıkları
 - A7. Yontma Taş Panolar
- B. Mukarnas
 - B1. Portal ve Nişlerde Mukarnas
 - B2. İç Mekanda Mukarnas
- C. Tuğla
 - C1. Kirpi Saçak
 - C2. Tuğla Dizilişli Kemer, Kör Pencere ve Pencere Alınlığı
- D. Tuğla - Taş
 - D1. Almasıık Duvar
 - D2. Rozetler
 - D3. Pencere ve Kemer Alınlığı
 - D4. Şerefealtı ve Kaideleri
- F. Tek Renk ve Yıldız Bezemeli Çiniler
 - F1. Tek Renkli Çini
 - F2. Altın Yıldız Bezemeli Çini
- G. Renkli Sır Tekniğinde Çini
 - G1. Renkli Sırlı Kabartma Yüzeyli Çini
 - G2. Sıraltı Tekniğinde Tek Renkli ve Çok Renkli Çini
- H. Kalemışı
 - H1. Tavan Yüzeyinde Görülen Örnekler
 - H2. İç Mekan Duvarlarında Görülen Örnekler
- I. Ahşap
 - I1. Kündekari Teknikli Ahşap Uygulama
 - I2. Oyma ve Kündekari Ahşap Uygulama
 - I3. Karışık(Oyma, Kakma, Kabartma, Boyama) Teknikli Ahşap Uygulama
- K. Maden
 - K1. Kapı Tokmak, Kuşak ve Halka Elemanları
 - K2. Pencere Parmaklıkları
- L. Alçı
 - L1. Malakari Teknikli Örnekler
 - L2. Alçı Pencere

K R O N O L O J İ K											T A B L O																			
TARİH YÜZYIL	YAPININ ADI	HARİTA	SÜSLEME ÇEŞİTLERİNİ İFADE EDEN SEMBOL TANIMLARI																											
			A							B		C		D				F		G		H		I			K		L	
			A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	B1	B2	C1	C2	D1	D2	D3	D4	F1	F2	G1	G2	H1	H2	I1	I2	I3	K1	K2	L1	L2
1335	Alaaddin Camii	1				A						C		D			D													
1340	Orhan Camii	2		A		A						C	C	D	D	D	D													
1362	Koca Naib Camii	3										C	C				D	D												
1366	Hüdavendigâr Camii	4	A			A	A				B		C	D		D	D					H								
1394	Ali Paşa Camii	5												D																
1399	Yıldırım Camii	6		A	A		A	A	A	B	B							F				H						L		
"	Yıldırım Medresesi	7			A		A			B	B	C	C	D		D														
"	Yıldırım Darüşşifası	8																												
"	Ulu Camii	9			A			A		B					D		D							I	I		K			
"	Gül Çiçek Hatun Türbesi	10										C	C	D	D	D					H						K			
"	Timurtaş Paşa Camii	11								B		C	C	D	D	D	D	F												
1413	Devlet Hatun Türbesi	12																												
"	Mükremin Hatun Türbesi	13								B	B	C		D							H	H								
1419	Yeşil Camii	14	A	A	A	A	A	A	A	B	B							F	F	G	G	H					K	K	L	
"	Yeşil Medrese	15				A						C						F		G										
1424	Yeşil Türbe	16			A					B	B		C					F		G	G	H		I	I		K			
"	Muradiye Camii	17									B		C	D	D	D		F	F		G			I		I			L	
15yy.1.yarı	İbni Bezzaz Camii	18	A						A			C	C	D																
"	Çerağ Bey Mescidi	19										C		D																
"	Nalbantoğlu Camii	20	A						A			C	C																	
1429	Şehzade Ahmet Türbesi	21													D			F	F			H	H							
1440	Yiğit Köhne Camii	22										C	C																	
1443	Selçuk Hatun Camii	23								B		C	C	D		D														
1349	Hatuniye Türbesi	24																												
15yy.orta	Hamzabey Camii	25			A		A				B							F												
"	Zeyniler Camii	26																												
"	Abdüllatif-i Kutsi Türbesi	27																												
1459	Kanberler Camii	28									B	C	C																	
1474	Cem Sultan Türbesi	29																F	F	G	G	H	H		I		K			
1486	Gülşah Hatun Türbesi	30																				H	H							
1506	Şehzade Mahmut Türbesi	31																F	F	G	G									

V - BİBLİYOGRAFYA

ASLANAPA, Oktay , Türk Sanatı, İstanbul, Remzi Kitabevi ,1989

AYVERDİ, E. Hakkı, Osmanlı Mimarisinin İlk Devri ,İstanbul,1966

BAYKAL, Kazım, Bursa Anıtları, İstanbul TAÇ Vakfı,1982

DEMİRİZ, Yıldız, Osmanlı Mimarisinde Süsleme, İstanbul Kültür Bak.,1979

ÖGEL, Semra, Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı, Ankara ,1987

ÖNEY ,Gönül, Beylikler Dönemi Sanatı, Ankara ,1989

YETKİN, Şerare, Anadoluda Türk Çini Sanatının Gelişmesi, İstanbul,1986